

Kjetil Sørli, Eli Havnen
og Marit Ekne Ruud

Levekårsutvikling og flytting på Fjell i Drammen

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Levekårsutvikling og
flytting på Fjell i
Drammen

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2010:16

Demografisk utvikling i
fem storbyer

NIBR-rapport 2010: 15

Boligmarked og flytting i
storbyene

Rapportene koster
kr 350,-, og kan bestilles
fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
nibr@nibr.no

Rapportene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til
de oppgitte prisene

Kjetil Sørli, Eli Havnen
og Marit Ekne Ruud

Levekårsutvikling og flytting på Fjell i Drammen

NIBR-rapport 2010:21

Tittel: **Levekårsutvikling og flytting på Fjell i Drammen**

Forfatter: Kjetil Sørлие, Eli Havnen og Marit Ekne Ruud

NIBR-rapport: 2010:21

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-7071-860-3
Prosjektnummer: O-2846
Prosjektnavn: Levekårsutvikling og flytting på Fjell i Drammen

Oppdragsgiver: Drammen kommune
Prosjektleder: Kjetil Sørлие

Referat: Drabantbyen på Fjell får stadig sterkere innslag av personer med innvandrerbakgrunn, småhusbebyggelsen har nesten ingen. Flytting reduserer stabiliteten i bosettingen begge steder, og påvirker utdannings-, inntekts- og barnetallsstrukturene.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Oktober 2010

Antall sider: 121

Pris: Kr 350,-

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2010

Forord

Denne rapporten er utarbeidet på oppdrag for Drammen kommune. Bakgrunnen var et ønske om å få kartlagt hvordan befolkningsstørrelse, flytting og levekår utvikles for ulike grupper i bydelen Austad/Fjell. Bydelen består av to områder med klart forskjellige utviklingstrekk. Mens drabantbyen har en høy og økende andel fra innvandrerbefolkningen, har småhusbebyggelsen i bydelen en befolkning i hovedsak bestående av personer med norsk opprinnelse. Blant de yngre er det imidlertid tendens til økende innflytting av personer med innvandrerbakgrunn også der.

Arbeidet er utført ved hjelp av en registeranalyse, hvor alle personer fra utvalgte årskull gjennom to perioder er fulgt gjennom hver sin aldersfase. Vi har sett på ungdomsfasen fra midt i tenårene til tidlig i 20-årene, på etableringsfasen som vi regner går fra midt i 20-årene til litt opp i 30-årene, og vi har sett på en seniorfase som strekker seg fra midt i 50-årene til litt opp i 60-årene. Alle disse fasene er av åtte års lengde. For å se på endring har vi studert to gjennomløp av hver fase, den første med avslutning i 2002, den siste i 2008. Rapportens konklusjoner viser dermed endringene i et seksårsperspektiv.

Data er hentet fra SSBs individuelle flytتهistoriemateriale, hvor alle flyttemeldinger og bevegelser mellom grunnkretsene i Drammen er kjedet sammen for hver person. I tillegg er det årlige opplysninger om sosioøkonomiske forhold. De levekårsvariablene vi ser på i sammenheng med bosetting og flytting i de ulike livsfasene, er utdanning, inntekt, sosialhjelp og barnetall.

Oslo, oktober 2010

Evelyn Dyb
Forskningssjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt.....	4
Figuroversikt	8
Sammendrag.....	10
Summary	19
1 Innledning, formål og bakgrunn	28
1.1 Problemstillinger og begreper	28
1.2 Analyseopplegg.....	31
1.3 Litt om de tre livsfasene og rapportens disposisjon ..	35
2 Etableringsfasen.....	37
2.1 Flytteprosessene i drabantbyen og i småhus- området i Austad/Fjell. Befolkningsutviklingen i løpet av fasen.....	37
2.2 Flyttestrømmene til og fra Austad/Fjell i etableringsfasen	42
2.3 Stabilitet og omskiftelighet	43
2.4 Utdanning.....	49
2.5 Inntekt	55
2.6 Sosialhjelp.....	60
2.7 Barnetall.....	62
3 Ungdomsfasen	66
3.1 Flytteprosessene i drabantbyen og i småhus- området i Austad/Fjell. Befolkningsutviklingen i ungdomsfasen.....	67
3.2 Flyttestrømmene til og fra Austad/Fjell i ungdomsfasen.....	70
3.3 Stabilitet og omskiftelighet	71
3.4 Utdanning.....	77
3.5 Inntekt	83
3.6 Sosialhjelp.....	87
3.7 Barnetall.....	89

4	Seniorfasen	92
4.1	Flytteprosessene i drabantbyen og i småhus- området i Austad/Fjell. Befolkningsutviklingen i seniorfasen.	92
4.2	Flyttestrømmene til og fra Austad/Fjell i seniorfasen	98
4.3	Stabilitet og omskiftelighet	104
4.4	Utdanning.....	105
4.5	Inntekt	111
4.6	Sosialhjelp.....	117
4.7	Barnetall.....	118
	Litteratur	121

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Folketall og flytteaktivitet gjennom etableringsfasen (25/27 - 33/35 år) for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.	38
Tabell 2.2	Folketall og flytteaktivitet gjennom etableringsfasen (25/27 - 33/35 år) for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i åtteårsperiodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.	38
Tabell 2.3	Stabilitet gjennom etableringsfasen for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.....	48
Tabell 2.4	Stabilitet gjennom etableringsfasen for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.	48
Tabell 2.5	Utdanningsfordeling for menn og kvinner i befolkningen på landsnivå i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.....	50
Tabell 2.6	Utdanningsindekser for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to tidspunkter. Landsinnslaget = 100 for hver landegruppe, kjønn og år.	52
Tabell 2.7	Utdanningsfordeling for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosentfordeling for hver landegruppe, kjønn og år.....	54
Tabell 2.8	Inntektsfordeling for menn og kvinner på landsnivå . Tall for 2008 og med tall for 2002 oppregulert til 2008-nivå i følge inntektsutviklingen. Personer	

	i alder 33-35 år. To landegrupper. Endringstall 2002-2008.....	56
Tabell 2.9	Inntektsfordelinger for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to år.	57
Tabell 2.10	Andel i to landegrupper ved begynnelsen og slutten av fasen som har mottatt sosialhjelp. Drabantbyen og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Periodene 1994-2002 og 2000-2008. Prosent.	61
Tabell 2.11	Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 33-35 år på landsnivå . To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.....	63
Tabell 2.12	Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 33-35 år i drabantby og småhusbebyggelse i Austad/Fjell. To landegrupper og to år. Prosent.	64
Tabell 3.1	Folketall og flytteaktivitet gjennom ungdomsfasen (15/17 - 23/25 år) for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.	67
Tabell 3.2	Folketall og flytteaktivitet gjennom ungdomsfasen (15/17 - 23/25 år) for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.	68
Tabell 3.3	Stabilitet gjennom ungdomsfasen for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Andeler (%).....	76
Tabell 3.4	Stabilitet gjennom ungdomsfasen for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.	76
Tabell 3.5	Utdanningsfordeling for menn og kvinner i befolkningen på landsnivå i aldersgruppen 23-25 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.	78
Tabell 3.6	Utdanningsindekser for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 23-25 år. To landegrupper og to tidspunkter. Landsinnslaget = 100 for hver landegruppe, kjønn og år.	79
Tabell 3.7	Utdanningsfordeling for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 23-25 år.	

	To landegrupper og to tidspunkter. Prosentfordeling for hver landegruppe, kjønn og år.	81
Tabell 3.8	Inntektsfordeling for menn og kvinner på landsnivå . Tall for 2008 og med tall for 2002 oppregulert til 2008-nivå i følge inntektsutviklingen. Personer i alder 23-25 år. To landegrupper. Endringstall 2002-2008.	84
Tabell 3.9	Inntektsfordelinger for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 23-25 år. To landegrupper og to år.	85
Tabell 3.10	Andel i to landegrupper før og etter flytting som har mottatt sosialhjelp i løpet av ungdomsfasen. Drabantbyen og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Periodene 1994-2002 og 2000-2008. Prosent....	88
Tabell 3.11	Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 23-25 år på landsnivå. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.	90
Tabell 3.12	Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 23-25 år i drabantby og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. To landegrupper og to år. Prosent.	90
Tabell 4.1	Folketall og flytteaktivitet gjennom seniorfasen (54/56 – 62/64 år) for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.	93
Tabell 4.2	Folketall og flytteaktivitet gjennom seniorfasen (54/56 – 62/64 år) for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.	93
Tabell 4.3	Stabilitet gjennom ungdomsfasen for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Andeler (%).....	105
Tabell 4.4	Stabilitet gjennom ungdomsfasen for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.	105
Tabell 4.5	Utdanningsfordeling for menn og kvinner i befolkningen på landsnivå i aldersgruppen 62-64 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.	107
Tabell 4.6	Utdanningsindekser for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 62-64 år.	

	To landegrupper og to tidspunkter. Landsinnslaget = 100 for hver landegruppe, kjønn og år.	108
Tabell 4.7	Utdanningsfordeling for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 62-64 år.	
	To landegrupper og to tidspunkter. Prosentfordeling for hver landegruppe, kjønn og år.....	109
Tabell 4.8	Inntektsfordeling for menn og kvinner på landsnivå . Tall for 2008 og med tall for 2002 oppregulert til 2008-nivå i følge inntektsutviklingen. Personer i alder 62-64 år. To landegrupper. Endringstall 2002-2008.....	113
Tabell 4.9	Inntektsfordelinger for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 62-64 år.	
	To landegrupper og to år.....	114
Tabell 4.10	Andel i to landegrupper før og etter flytting som har mottatt sosialhjelp i løpet av seniorfasen. Drabantbyen og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Periodene 1994-2002 og 2000-2008. Prosent.	118
Tabell 4.11	Fordeling av antall barn per kvinne i seniorfasen på landsnivå, i drabantbyen og i småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Prosent på to tidspunkter.....	119

Figuroversikt

Figur 1.1	Geografisk inndeling av studieområdet	30
Figur 2.1	Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av etableringsfasen . Prosenters.....	43
Figur 2.2	Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av etableringsfasen . Prosenters.....	45
Figur 2.3	Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/ Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av etableringsfasen . Prosenters.	46
Figur 2.4	Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/ Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av etableringsfasen . Prosenters.	47
Figur 3.1	Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av ungdomsfasen . Prosenters.....	72
Figur 3.2	Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av ungdomsfasen . Prosenters.....	73
Figur 3.3	Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/ Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av ungdomsfasen . Prosenters.....	74
Figur 3.4	Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/ Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av ungdomsfasen . Prosenters.....	75
Figur 4.1	Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av seniorfasen . Prosenters.	100
Figur 4.2	Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av seniorfasen . Prosenters.	101

Figur 4.3	Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/ Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av seniorfasen . Prosentene.....	102
Figur 4.4	Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/ Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av seniorfasen . Prosentene.....	103

Sammendrag

Kjetil Sørli, Eli Havnen og Marit Ekne Rund

Levekårsutvikling og flytting på Fjell i Drammen

NIBR-rapport 2010:21

Bakgrunnen for denne rapporten var et ønske fra Drammen kommune om å få kartlagt hvordan befolkningsstørrelse, flytting og levekår utvikles i to områder og to ulike befolkningsgrupper i bydelen Austad/Fjell. De to områdene har svært forskjellige utviklingstrekk. Mens **drabantbyen** på Fjell har en høy og økende andel innvandrere, har **småhusbebyggelsen** i Austad/Fjell en befolkning i hovedsak bestående av personer med norsk opprinnelse. Blant de yngre er det imidlertid tendens til økende innflytting av personer med innvandrerbakgrunn også der. Vi skiller altså mellom **innvandrerbefolkningen** og **den øvrige befolkningen**. Den siste er i hovedsak av norsk opprinnelse.

Flytting og bosetting er i stor grad avhengig av livsfase. Mens ungdom og unge voksne i stor grad flytter til byer og mot sentrum, går strømmen av barnefamilier og eldre stort sett andre veien. For områdene i Austad/Fjell ser vi at betydningen av livsfase er noe nedtonet. Flyttestrømmene inn, ut og videre er mer av samme type i alle faser. Årsaken er spesifikke egenskaper ved bydelen, kjennetegnet ved høyt og økende innslag av innvandrere, at det er nettoutflytting i den øvrige befolkningen, og at de med norsk bakgrunn som blir boende, i økende grad ser ut til å være en stadig sterkere selektert gruppe levekårsmessig. Vi kan snakke om en stadig mindre og ”hardere kjerne” av folk med norsk bakgrunn i drabantbyen. I småhusbebyggelsen fører flytting til en mer normalisert befolkning med norsk bakgrunn, med grupper av folk med høy og lav utdanning og høy og lav inntekt om hverandre. Familier med barn finner imidlertid ikke veien dit i særlig grad.

Litt om metoden: Ved hjelp av registeranalyse er alle personer fra to sett av årskull fulgt gjennom de samme aldersfaser i to perioder. Tre slike aldersfaser er belyst. Vi har sett på ungdomsfasen, som går fra midt i tenårene til tidlig i 20-årene, på etableringsfasen som vi regner går fra midt i 20-årene til litt opp i 30-årene, og vi har sett på en seniorfase som strekker seg fra midt i 50-årene til litt opp i 60-årene. Alle fasene har åtte års lengde. For å se på endringer i flytteforløp og levekårsutvikling over tid har vi studert gjennomløp av hver fase i to perioder, den første med avslutning i 2002, den siste i 2008. Rapportens konklusjoner viser dermed endringene i et seksårsperspektiv.

Data er hentet fra SSBs individuelle flyttehistoriemateriale, hvor alle flyttemeldinger og bevegelser mellom grunnkretsene i Drammen er kjedet sammen for hver person. I tillegg er det årlige opplysninger om sosioøkonomiske forhold. De levekårsvariablene vi ser på i sammenheng med bosetting og flytting i de ulike livsfasene, er utdanning, inntekt, sosialhjelp og barnetall.

Analysen av flytteprosessene i Austad/Fjell viser at det er betydelige forskjeller mellom drabantbyområdet og småhusområdet. Samtidig er forskjellene mellom de ulike aldersfasene som sagt mindre enn forventer. Totalt sett fører flytteprosessene i **drabantbyområdet** til en økende innvandrerbefolkning og en mindre, men "hardere kjerne" fra befolkningen med norsk bakgrunn. Over etablerings- og ungdomsfasene er dette svært tydelig. Innvandrerbefolkningen vokser og den øvrige befolkningen avtar, og flyttingene svekker utdannings- og inntektsprofilene i begge de unge fasene, mest i etableringsfasen. Gjennom seniorfasen er flytteresultatet negativt for begge landegruppene i begge periodene, med ett unntak, nemlig seniorene i første periode.

De to seniorgruppene født med seks års mellomrom som følges, er født rett før og omkring slutten av krigen. De første utgjør siste rest av "husmorgenerasjonen", de siste er pionerene i generasjonen av "68-ere". Disse to gruppene har generelt sett tidd seg svært forskjellig, både med hensyn til å ta seg utdanning og jobb, og stifte familie og få barn. Drabantbyen på Fjell fikk ganske mange innflyttere i den første av disse gruppene på slutten av 1990-tallet. Det var nesten bare kvinner, og de kom nesten utelukkende fra andre områder i Drammen. Det skal sies at de kom en del av dem til

småhusbebyggelsen også, men der ga ikke dette det samme unntakspreget.

I **småhusbebyggelsen** øker også innvandrerbefolkningen. I utgangspunktet var det få eller ingen som bodde der fra noen av gruppene. Ved slutten av perioden var fortsatt innvandrerbefolkningen i småhusbebyggelsen i bydelen liten, særlig i seniorgruppen. De som da bodde der var innflyttere. Disse kom imidlertid ikke fra drabantbyen på Fjell eller andre steder i Drammen, de kom allesteds fra, mange av dem direkte fra utlandet.

Det ser i begge områdene imidlertid ut til at innflyttingen av innvandrere i sterkere grad fører til videreflytting og gjennomtrekk enn til fast etablering, både i ungdoms- og etableringsfasen. Innvandrere som kommer i seniorfasen ser imidlertid ut til å bli boende, spesielt i annen periode. Personer i innvandrerbefolkningen som flytter inn i småhusbebyggelsen i Austad/Fjell ser ut til å finne stadig sterkere fotfeste, men det er likevel for få personer i alt til at det er lett å se hvordan innvandrerne grupperer seg etter utdanning og inntekt.

Blant det store flertallet, befolkningen med norsk bakgrunn, ser vi imidlertid en stor og økende tendens til utflytting, både for de yngste og de eldste. I etableringsfasen har flytteresultatet for de norske bedret seg fra første til andre periode, med flyttebalanse gjennom livsfasen. Ungdommene flytter i avtakende grad inn til området, mens stadig flere altså flytter ut. Flytteprosessene i ungdomsfasen har snudd fra gevinst til tap over den seksårsperioden vi har sett på.

Flyttestrømmene er størst i etableringsfasen, litt mindre i ungdomsfasen og vesentlig mindre i seniorfasen. Forskjellen mellom strømmenes størrelse i de ulike fasene på Fjell er av grunner som er nevnt mindre enn det som er vanlig. Analysen av flyttestrømmenes retning viser noen klare mønstre mht. hvor tilflytterne kommer fra og hvor de fraflyttede bosetter seg. Et blick på dette sier noe om samkvemet mellom Fjell og omgivelsene.

Når vi ser spesielt på **drabantbyen** er det mest slående de store flyttestrømmene direkte fra **utlandet**, både blant de som etableres og de unge. Strømmen er absolutt størst for ungdommene. Utlandet som fraflyttingssted er imidlertid helt ubetydelig for senioren, i stedet går det en tydelig strøm ut fra drabantbyen til utlandet i seniorfasen.

Landet ellers, dvs. Norge utenom Akershus og Drammens omland, er av moderat betydning både som opprinnelsessted og flyttemål for befolkningen i drabantbyområdet. Mer samkvem er det for seniorenene. Utviklingen viser en økt tilflytting blant de yngste, mens innflyttingen til drabantbyen fra landet ellers går ned både blant etablerere og seniorer. I den andre retningen ser vi en stabil fraflytting fra Fjell til landet ellers blant ungdommer og seniorer, men nedgang blant etablererne.

I kontrast har **Oslo, Asker og Bærum** størst betydning i etableringsfasen, med økende samkvem over tid. For de andre to aldersfasene har Oslo, Asker og Bærum liten betydning i flyttestrukturen. Det samme gjelder **Akershus ellers** som tydeligvis ikke er viktig verken for tilflytting eller fraflytting i noen av aldersfasene. Flyttingen fra **omlandskommunene** rundt Drammen til drabantbyen er avtagende i alle faser. Motsatt vei øker flyttingen litt både blant ungdom og seniorer, mens denne strømmen går ned i etableringsfasen, om enn fra et ganske høyt nivå.

Det er også interessant hvilken rolle drabantbyen spiller i flyttingen internt i **Drammen**. Mens unge i svært liten grad flytter til drabantbyen fra andre deler av byen, kommer en større andel av tilflytterne i etableringsfasen og spesielt i seniorfasen fra Drammen. I flyttestrukturen i motsatt retning, altså fra drabantbyen til andre deler av Drammen, ser vi et annet mønster. For det første er det en stor og økende strøm av unge fra drabantbyen. Et tilsvarende men ikke fullt så tydelig mønster ser vi også blant folk i etableringsfasen. Også seniorenene søker seg til andre områder i Drammen i betydelig grad. Det er imidlertid bare de eldre som flytter fra småhusområdet til drabantbyen. Ellers ser vi en ganske stor flyttestrøm av unge og personer i etableringsfasen i motsatt retning, altså fra drabantbyen til småhusbebyggelsen. Nesten ingen seniorer flytter denne veien. Forlater de drabantbyen, tar de veien ut av Austad/Fjell bydel.

Flyttestrukturen til og fra **småhusbebyggelsen** er til dels like og til dels ulike, sammenlignet med drabantbyen. Et naturlig likhetstrekk er at også småhusbebyggelsen har høy tilflytting av innvandrere direkte fra **utlandet**. Disse bidrar til en stor del av økningen i tallet på personer med innvandrerbakgrunn i området. Det skjer i de to unge livsfasene, men er nesten ikke-eksisterende for seniorenene. Fraflytting til utlandet er gjennomgående lav, men litt økende

gjennom etableringsfasen. I motsetning til i drabantbyområdet er det ingen eldre som flytter til utlandet.

For dette området spiller **landet ellers** en ganske stor rolle i flyttestrømmene, både for de unge og for etablererne. For de yngste er strømmene ganske stabile i begge retninger, mens det er en markant økning i flyttestrømmen i etableringsfasen inn fra landet ellers, og en parallell nedgang i trafikken ut den andre veien. Innflytterne langveis fra har fått økt dominans. Det er imidlertid ingen seniorer som flytter fra landet ellers til småhusbebyggelsen, og selv om det er økning i denne strømmen motsatt vei, betyr dette lite. Som for drabantbyen har **Oslo, Asker og Bærum** størst betydning både som flyttemål og opprinnelsessted i etableringsfasen, selv om også en del ungdommer flytter til disse storbykommunene. Oslo, Asker og Bærum har generelt også større samkvem med småhusbebyggelsen enn med drabantbyen. I motsetning til for drabantbyen er imidlertid denne kontakten litt nedadgående. **Akershus** ellers betyr lite i aldersfaser, på samme måte som for drabantbyen.

Til forskjell for drabantbyen er imidlertid kontakten mellom småhusbebyggelsen og **omlandskommunene** stor. Av de forholdsvis få eldre som flytter både til og fra området står omlandskommunene for en stor og økende andel. Strømmen er stor også i de andre to fasene, og økningen er betydelig, særlig i retning ut fra småhusbebyggelsen til omlandet. I alle faser er det ganske store strømmer til og fra andre deler av **Drammen** ellers, men småhusbebyggelsen ser gradvis ut til å ha blitt mindre attraktivt for Drammensfolk etter hvert. Strømmene inn går ned, og i alle aldersfasene er økningen i fraflyttingen tydelig, selv om den er minst for etablererne. Tilflytterne i ungdoms- og etableringsfasene kommer fra alle deler av byen inkludert drabantbyen, men mens fraflytterne i etableringsfasen også fordeler seg ganske jevnt over byen, flytter fraflytterne i ungdomsfasen først og fremst til de to største og mest sentrale byområdene. Senioresnes flyttestrømmer i begge retninger avgrenser seg nesten utelukkende til disse to største og mest sentrale områdene av Drammen.

Forholdet mellom **stabilitet og omskiftelighet** i bydelene, slik det kan studeres ut fra flyttestrømmene, er nokså forskjellige, og de er ulike for innvandrerbefolkningen og de øvrige. Sammenlignet med for eksempel indre by i Oslo er befolkningen i begge områder

temmelig stabil. Men en slik sammenligning er urettferdig eller irrelevant. Hadde vi sammenlignet med andre områder i Oslo, for eksempel Groruddalen, som området kan sammenlignes med, ville vi også konkludere med en nokså høy grad av stabilitet.

Dette er sagt for å få understreket at de mål vi har gitt for stabilitet og omskiftelighet er områdespesifikke. Det er forskjellene mellom bydelssonene, landegruppene og aldersfasene, og ikke minst utviklingen over tid som er det interessante her, og ikke måling opp mot størrelsen på det ekstreme gjennomtrekket i bydelene i Oslo indre øst. Følgende gjennomgang kan både betraktes som en måte å oppsummere resultatet av flytteprosessene på, samtidig som det representerer informasjon i seg selv.

Ikke uventet er seniorbefolkningen den mest stabile gruppen. Dette gjelder imidlertid bare befolkningen med norsk bakgrunn. For innvandrergruppene er stabilitetsnivået omtrent det samme gjennom alle de tre aldersfasene. Stabiliteten for de norskøttede i seniorfasen er av samme størrelsesorden i drabantbyen og småhusbebyggelsen, men den har avtatt betydelig i begge områdene. I annen periode utgjør befolkningen ved slutten av seniorfasen i begge områder 60 prosent av alle som bor eller har bodd der i løpet av åtteårsfasen, mens det samme stabilitetsmålet i første periode var over 70 prosent. Grunnen til større omskiftelighet i annen periode er økt utflytting og økt videreflytting i kombinasjon. 68-generasjonen har altså holdt seg mindre i ro enn forgjengerne født seks år før.

Neste gruppe etter rang av stabilitet er innvandrerbefolkningen, og det er ikke store ulikheter verken mellom faser eller områder. Stabiliteten er imidlertid i sterk nedgang i begge områder både gjennom ungdoms- og etableringsfasen. Igjen er det både økende utflytting og økende videreflytting blant de som kommer inn, som skaper bildet. I annen periode utgjør innvandrerbefolkningen ved utløpet av både ungdoms- og etableringsfasen 45 prosent av alle innvandrerne som har vært innom drabantbyen. Den økende omskifteligheten har slått sterkere til i småhusbebyggelsen, og med større ulikheter i de ulike fasene. I ungdomsfasen har stabiliteten sunket fra over 50 til under 40 prosent, i etableringsfasen fra 55 til litt under 50 prosent, mens den for seniorfasen har økt fra 50 til litt over 60 prosent.

For alle grupper unntatt den sistnevnte har omskifteligheten økt eller holdt seg uendret. Den eneste gruppen som har fått påvist

økning i stabiliteten, er altså innvandrerne i seniorfasen. Stabiliteten har økt i begge områdene. I drabantbyen bor akkurat halvparten av alle som i annen periode har vært innom eller bodd der ved utløpet av seniorfasen. Småhusbebyggelsen har altså litt større stabilitet enn drabantbyen, rett og slett fordi innflytterne utgjør det aller meste av innvandrerbefolkningen ved slutten av fasen.

Det gjenstår nå å kommentere to grupper, som er de minst stabile i bydelen. Det er personene av norsk opprinnelse i begge områder, som har gjennomløpt ungdoms- og etableringsfasen. Lavest stabilitet finner vi i etableringsfasen. I begge områder utgjør befolkningen ved slutten av fasene i underkant av en tredel av alle som har vært innom. Her har forholdet mellom stabilitet og omskiftelighet vært omtrent uendret. Bakenfor ligger det en kombinasjon av redusert utgangsbefolkning og redusert videreflytting i en avtakende gruppe av innflyttere i drabantbyen (det er slik kjernen ”hardner seg”), mens det ikke har vært noen endring i flyttekomponentene i prosessene i småhusbebyggelsen. I begge områdene og begge periodene er dette det klareste eksemplet på omskiftelighet som denne analysen av Austad/Fjell kan oppvise.

For den siste gruppen, personer med norsk bakgrunn i ungdomsfasen, har omskifteligheten økt. Stabilitetsmålet ligger imidlertid fortsatt høyere i annen periode enn det vi ser for etableringsfasen. Stabiliteten er litt lavere i drabantbyen enn i småhusbebyggelsen, henholdsvis omtrent 35 og 40 prosent. I første periode ga ungdomsfasen en stabilitet på over omtrent 45 prosent i begge områder. Både økende utflytting og økt videreflytting har vært med på å øke omskifteligheten.

Alt i alt kan vi oppsummere med at stabiliteten avtar i de fleste av fasene i begge områder, at den for personer med norsk bakgrunn er lavest i etableringsfasen og høyest i seniorfasen, og at livsfase betyr mindre for stabilitet og omskiftelighet blant innvandrerne enn i befolkningen med norsk bakgrunn.

Det er mange med lav **utdanning** i drabantbyen, og i forhold til utdanningsprofilen for de to landegruppene på landsnivå, er skjevhetene større i befolkningen med norsk bakgrunn enn med innvandrerbakgrunn. I den befolkningen med norsk bakgrunn har innslaget av personer uten videregående skole i drabantbyen økt for de yngre og de etablerte, og holdts eg uendret for seniorenene. I innvandrerbefolkningen har profilen også blitt svekket for de

etablerte, men bedret seg betydelig blant ungdom. Dette har nok å gjøre med sterkere integrering av unge vokst opp i Norge.

Småhusbebyggelsen har jevnere utdanningsprofiler. Kvinnene av norsk opprinnelse har mer utdanning enn landsbefolkningen, med økende innslag på høyeste trinn. For menn er det imidlertid motsatt, de lavt utdannede er i flertallet, og innslaget øker. Dette gjelder de to yngste gruppene. Blant seniorene har menn mer utdanning, relativt til i landsbefolkningen. Blant de innflytterne fra innvandrerbefolkningen som kom i etableringsfasen er utdanningsprofilen for nesten like god som på landsplan, for kvinner er den svakere. I de andre aldersgruppene er det svært få personer med innvandrerbakgrunn.

Både folk med norsk bakgrunn og innvandrerbakgrunn har i drabantbyen mindre **inntekt** enn på landsplan for alle tre aldersgrupper. I småhusbebyggelsen er inntekten høyere enn på landsplan for alle grupper, spesielt for menn. Innslaget av personer på laveste trinn blir ikke forverret fra første til annen periode i noen aldersgruppe blant de med norsk opprinnelse.

Blant innvandrere er det tendenser til at det over tid er blitt noen flere med svært lav inntekt i drabantbyen. I småhusbebyggelsen er det få innvandrere. I befolkningen med norsk bakgrunn har inntektsprofilen til dels bedret seg og til dels blitt mer konsentrert på midtsjiktet på skalaen. I ungdomsgruppa er imidlertid ikke endringene så store.

Sosialhjelp blir i drabantbyen i større grad mottatt av de som har etablert seg enn de andre. Spesielt er det mange med norsk bakgrunn som mottar sosialhjelp, flere enn i innvandrerbefolkningen. I ungdomsgruppa er nivået omtrent det samme i begge landegrupper, og lavere enn for de som har passert gjennom etableringsfasen. For de yngste har bruk av sosialhjelp imidlertid økt litt, mens den for de etablerte har gått ned. Begge deler gjelder begge landegrupper. Blant seniorene er det bare menn i innvandrebefolkningen som i særlig grad har benyttet seg av sosialhjelp. I småhusbebyggelsen har bruk av sosialhjelp gått kraftig ned fra første til annen periode. Selv om det er få innvandrere, er det tydelig at det her er disse som bruker sosialhjelp.

I befolkningen med norsk bakgrunn er det svært høy andel med kvinner uten barn i begge bydelssonene. Laveste **barnetall** finner vi

i drabantbyen. I småhusbebyggelsen er det flere med ett barn enn på landsnivå. I innvandrebefolkningen i drabantbyen er det motsatt, det er flere her med 3 barn eller mer enn i innvandrerbefolkningen på landsnivå. Dette gjelder de etablerte kvinnene som er midt i 30-årene. Også for de unge kvinnene med norsk bakgrunn er det færre som hadde fått barn tidlig i 20-årene enn i landsbefolkningen. Blant de unge innvandrerkvinnene var det derimot mange som allerede hadde fått både ett og to barn.

Blant seniorkvinnene med norsk bakgrunn født midt på 1940-tallet, har drabantbyen svært mange som aldri har fått barn. Slik var det ikke for de som var født seks år før, som tilhørte ”husmor-generasjonen”. For disse var barnetallsfordelingen som på landsbasis. Utviklingen fra 2002 til 2008 viser for seniorgruppen større utslag i barnetallsstruktur enn i sammensetning etter utdanning og inntekt. Det sier ingenting om endringer i situasjonen for familiebosetting, men antyder noe om endring i nettverk og en sterkere seleksjon av kvinner som blir boende i drabantbyen.

For de som bor i småhusbebyggelsen i Austad/Fjell har tobarnsnormen vært den framtrødende for begge disse gruppene, både fra husmorgenerasjonen og pionerene i 1968-generasjonen.

Summary

Kjetil Sørli, Eli Havnen and Marit Ekne Ruud

Trends in living standards and migration patterns in the Fjell district of the city of Drammen

NIBR Report 2010:21

The background to this report was a desire on the part of Drammen city council to have trends in population size, migration and living standards in two areas of the city and two different population groups in the Austad/Fjell area. Austad/Fjell contains two distinct areas of housing. At the core we have an area we call "high rise area" with a mix of mostly low and high rise apartment blocks, and around we have a "low rise area" which constitutes mostly detached and semi-detached housing as well as terraced housing. While the proportion of immigrants in the **high-rise area** in Fjell is significant and growing, residents of the surrounding area are predominantly of Norwegian ethnic descent. In the younger age segments, however, the trend is towards higher in-migration of persons of immigrant descent there as well. We distinguish therefore between the **immigrant population** and **general population**. The latter is essentially of Norwegian ethnic origin.

Migration and habitation depend very largely on stage of life. While adolescents and young adults move to cities and city centres, the flow of families and senior citizens runs essentially in the opposite direction. In the case of Austad/Fjell, the effect of life stage is somewhat less pronounced. Migration to and from the area is more homogeneous across all stages of life than what we normally see. This has to do with the characteristics of this particular area, with its high and growing proportion of immigrants; net out-migration of the general population; and growing tendency of the remaining Norwegian ethnic residents to constitute to an ever more sharply defined group in terms of living standards. We can speak of a

shrinking, “hardening core” of people of Norwegian ethnic origin, interspersed by high and low education groups and high and low income groups. Young families (i.e. families with children), do not find their way to the area to any appreciable degree.

A few remarks on method. We monitored all members of two sets of cohorts selected by registry analysis and monitored through the same age phases over two periods. Three such age phases are described. We looked at the youth phase, from the mid teens to early twenties; the young family phase, which we took as starting in the mid twenties and lasting some way into the thirties; and a senior phase, from the mid fifties into the sixties. Each phase lasts eight years. To examine changes in migration patterns and living standards over time, we studied transition through each phase over two periods, the first terminating in 2002, the last in 2008. The report’s conclusions therefore show the changes over a six-year perspective.

The data were obtained from individual-level migration history data held at Statistics Norway, in which all notices of change of address and moves between basic spatial units in Drammen are linked for each individual. In addition come the annual data on socio-economic factors. The living standard variables examined in connection with place of residence and changes of address during the different stages of life are education, income, social assistance and number of children.

The analysis of the migration processes in the district of Fjell reveals very significant differences between the high-rise and low-rise areas. Again, differences between age phases are, as mentioned, smaller in Fjell than anticipated. Overall, the migration processes in the **high-rise area** are resulting in a larger immigrant population and a smaller, but “harder core” of persons of Norwegian ethnic origins. This is particularly apparent in the young family and youth phases. The immigrant population is growing as the general population shrinks, and migration weakens the educational and income profiles in both of the young phases, but mainly the young family phase. The migration results are negative for the immigrant and the general population in both periods during the senior phase, apart that is from seniors in the first period.

The two observed senior groups, born at an interval of six years, were born immediately before and around the end of WWII. The

first are the only survivors of the “housewife generation”, the second belong to the generation that produced the pioneers of ’68. These two groups have tended to behave very distinctly both in terms of education and career, family formation and children. The Fjell high-rise area received quite a few immigrants belonging to the first of these groups in the late 1990s. They were almost all female, and almost always came from other districts of Drammen. Some of them moved to the low-rise development as well, it has to be said, though without creating the same impression there.

The immigrant population is growing in the **low-rise area** as well. Their number was initially low or non-existent. By the end of the period, the immigrant share of the resident population of the low-rise development was still small, especially in the senior group. The immigrants moving into the area did, however, not move from Fjell or other parts of Drammen; they came from everywhere, many directly from abroad.

The inflow of immigrants appears to exert a stronger effect on transitory moves and resident turnover, both in the youth and young family phases. Immigrants arriving during the senior phase tend, on the other hand, to stay, especially in the second period. Members of the immigrant population who move in are also more likely to develop roots in the area, though numbers are too small group-wise to investigate in terms of education and income.

What we do see among the great majority, the non-immigrants, is however a large and growing tendency to move out, among both the youngest and eldest. The migration result for the Norwegians in the young family phase has improved between the first and second period, with migration in balance through the life stage. The youth are less and less likely to move to the area, and increasing numbers are moving out, as mentioned. The migration processes in the youth phase have turned gain into loss over the six-year period we studied.

Migration flows are largest in the young family phase, slightly lower in the youth phase and significantly lower in the senior phase. The different flow magnitudes across the different phases in Fjell are lower than average, for reasons already mentioned. The analysis of flow direction reveals a few clear patterns showing where people moving in come from and where people moving out settle. At a glance this says something about relations between Fjell and surrounding environment.

When we take a closer look at migration flows to and from the **high-rise area**, the most striking feature is the size of the flows from **abroad** among those beginning a family and the youth population. The flow of youth from abroad is largest in absolute numbers. The importance of foreign countries to the inflow of seniors to the area is virtually nil; on the contrary, a significant number of people in the senior phase move from the high-rise area to destinations abroad.

The rest of the country, that is Norway without the county of Akershus and the Drammen conurbation, is of little significant as a source of flows into the area or as destinations for people moving away from the high-rise area. The trends show rising inflows among the youngest age-groups, while influx to the high-rise area from the rest of the country is declining among young families and seniors. Going in the opposite direction we see stable outflows from Fjell to the rest of the country among youth and seniors, but a decline among young families.

By contrast, **Oslo, Asker and Bærum** play the greatest role during the young family phase, with increasing interaction over time. These three municipalities have little impact on migration balance in the other two age phases. The same applies to the **rest of Akershus**, which clearly is not important as a source of or destination for movers in any of the age phases. Migration from the **municipalities surrounding Drammen** to the high-rise area is declining in all age phases. The outflow of youth and seniors to the surrounding municipalities is rising slightly, but declining among young families, though from quite a high level.

It is also interesting to observe the role played by the high-rise area in moves within the city of **Drammen** itself. While the young tend not to move to the high-rise area from other areas of the city, the proportion of young families and particularly seniors moving to the high-rise area is larger. The flow in the opposite direction, that is from the high-rise area to other parts of Drammen, reveals a different pattern. First of all, there is a large and growing exit of young people from the high-rise area. A similar, though not as distinct a pattern can be seen among young families. Seniors too are very likely to move elsewhere in Drammen. While the seniors are the only ones to move from low-rise dwellings to the high-rise area, the flow of youth and young families in the opposite direction is

quite large, that is from the high-rise area to low-rise housing. The flow of seniors in this direction is virtually nonexistent. If they leave the high-rise area, they head for destinations further afield than the city district of Austad/Fjell.

The flow of migrants to and from the **low-rise areas** is similar in some ways, different in others. A natural similarity between the areas is the high immigration rate of immigrants directly from **abroad**. These account for a large proportion of the increasing inflow of people of immigrant descent to the area. It occurs in both youth age phases, but hardly at all among seniors. Outflows to foreign destinations are consistently low, though there is a slight rise among young families. Unlike in the high-rise area, no seniors move abroad.

For this area, the **rest of the country** plays quite a large role in the migration balance, both for the young and young families. Flows in both directions of youths are relatively stable, while there is a marked rise in the influx of young families from the rest of the country, and a parallel decline in traffic going in the opposite direction. The preponderance of residents moving to the area from distant places has grown. No seniors move from the rest of the country to the low-rise areas, however, and although the flow of seniors in the opposite direction is growing, it has a minor impact. As for the high-rise area, **Oslo, Asker and Bærum** are the most attractive destinations and inflow sources among young families, although the youth population moves to these large urban municipalities in certain numbers. Oslo, Asker and Bærum have generally greater contact with the low-rise area than the high-rise area. Unlike the situation in the high-rise area, however, this contact is declining. **Akershus** is of little account in all age phases, and is similar in this way to the high-rise area.

Unlike the high-rise area, however, contact between low-rise residents and **neighbouring municipalities** is very high. Of the relatively low number of seniors who move into and out of the area, the neighbouring municipalities account for a large and growing proportion. There is a large flow in the other two age phases too, and growth is significant, especially from the low-rise areas to the surrounding areas. The flow of people to and from other parts of **Drammen** is quite large for all age phases, though the low-rise areas appear to have lost some of their appeal for Drammen residents

over time. The flow is declining and all age phases are experiencing a distinct rise in out-migration, although it is least among young families. Youth and young families migrating into the low-rise areas come from all parts of the city, including the high-rise area, while the young who move out tend to settle in the two largest and most central areas of the city. The flow of seniors in both directions is limited almost entirely to these two largest, most centrally situated areas of Drammen.

The balance between **stability and volatility** in the city districts, as far as can be studied on the basis of the migration processes, is rather different, and different for the immigrant population and general population. Compared, for instance, with central Oslo, the population in both areas is relatively stable. But the comparison is unfair or irrelevant. If we had compared with other Oslo areas, such as Groruddalen for example, with which the area is comparable, we would, however, also find a relatively high level of stability.

This is said to underline area specificity of the range or scale we have adopted for stability and volatility. The interesting thing here are the differences between city district zones, country groups and age phases, and not least changes over time; making comparisons with the exceptionally high turnover rates in Oslo is of secondary importance. The following points can be seen as a way of summarising the results of the migration processes as well as providing information in their own right.

Not unexpectedly, the senior population is the most stable group. This applies only to the Norwegian ethnic population, however. Stability is of the same order in the high-rise and low-rise areas, but is declining at noticeable speed in both areas. In the second period, the population at the end of the senior phase in both areas accounts for 60 per cent of all current or former residents over the eight-year period, as against more than 70 per cent in the first period. This is what we are using as the summarised stability measure. The cause of the higher volatility rate is a combination of a higher outflows and higher transitory migration rates.

The next most stable group is the immigrant population at large. The differences here are not large either between phases or areas. The stability rate, however, has undergone a significant decline in both areas during both the youth and young family phase. Again, this picture stems from the rising outflow rates combined with

transitory moves. In the second period, the immigrant population at the termination of the youth and young family phase accounts for 45 per cent of all immigrants to have resided in the high-rise area. The rising rate of change has been greater in the low-rise areas, and with greater differences between the different phases. Stability rates in the youth phase has declined from 50 to below 40 per cent; in the young family phase from 55 to slightly below 50 per cent; while in the senior phase the rate has grown from 50 to slightly over 60 per cent.

The only group where we find powerful growth in stability rates is immigrants in the senior phase in both areas. In the high-rise area, just half of all who have resided there are still there at the termination of the senior phase.

The groups about which something remains to be said are the least stable in the city district. These are people of non-immigrant origin in both areas and gone through the youth and young family phases. The lowest stability rates are attached to people in the young family phase. In both areas, the population at the end of the phases account for under a third of all current and former residents. Here, the stability/volatility balance has remained more or less intact. Behind this picture lies a lower rate of transitory migration of a declining group of migrants to the high-rise area (the hardening core), while elements of the migration processes in the low-rise areas have a similar impact on the result. This, then, is the strongest picture of volatility this analysis can show.

Volatility has risen during the youth phase, but with a resulting level of stability which is still higher than that observed for people in the young family phase. The first period gave the youth phase a stability rate of more than 45 per cent in both areas. Increasing outflow rates and transitory migration both fed into the rise in volatility.

In summary, we can say that stability is declining in most phases in both areas, and is lowest among Norwegian ethnic persons in the young family phase and highest among Norwegian ethnic persons in the senior phase, and that life phase accounts for less in terms of stability and volatility among immigrants than among persons of ethnic Norwegian heritage.

Many residents of the high-rise area display **low education levels**; also in relation to the national education profiles of the two country

groups, the disparities are greater within the non-immigrant population than within the immigrant population. In the former population, the proportion of residents of the high-rise area without upper secondary education has grown among the young and young families, but is unchanged among the seniors. In the immigrant population, education achievements have declined among young families, but improved considerably in the young population. This is connected with the stronger integration of young persons of immigrant heritage growing up in Norway into majority society.

Education profiles for the low-rise area are more homogeneous. Females of Norwegian ethnic descent are more highly educated than the national average, and there is a rising percentage of persons with highest educational achievements. The picture for the male population is the opposite, with low educational achievements prevailing at a growing rate. This applies to the two youngest groups. Among the seniors, however, the male group displays a higher education level than the national average. Of the in-migrants from the immigrant population who arrived during the young family phase, the educational profile is nearly as good as the national average, though less so for women. In the other age-groups, the number of people of immigrant descent is very low indeed.

Both Norwegian and foreign ethnic high-rise area residents earn less than the national average across all three age groups. In the low-rise areas, income is higher than the national average across all groups, especially among men. The proportion of people in the lowest income bracket did not worsen between the first and second period in any of the Norwegian ethnic age groups.

There is a tendency over time for the number of immigrants at the lowest end of the income scale to grow in the high-rise area. In the low-rise area, there are not many immigrants. In the Norwegian ethnic population, the income profile has improved in part and consolidated in part in the mid-range of the scale. Changes in the youth group are not particularly distinctive, however.

People on social benefit in the high-rise area is more likely to be found among those in the young family phase than others. The number of Norwegian ethnic persons on social benefit is particularly large, more than in the immigrant population. In the youth group, the level is more or less the same in both country groups, and lower than among those who have completed the young family phase. The

number of the youngest on social benefit has risen slightly, but fallen among the young family age group. Both apply to both country groups. Among seniors, immigrant males stand out as recipients of social benefit. In the low-rise area, use of social benefit has declined markedly between the first and second period. Although the number of immigrants is low, this is clearly where the use of social benefit is concentrated.

In the Norwegian ethnic population, the number of childless women is remarkably high in both city district zones. The lowest child rate is in the high-rise area, while the number with just one child is higher than the national average. This applies to women at the end of the young family phase, in their mid thirties. And the number of young women of Norwegian ethnic descent who had children in their early twenties is lower than the national average. The opposite trend is observable among immigrant women, where those in their early twenties have already had one or two children.

There is a very high rate in the high-rise area of completely childless ethnic Norwegian women born in the mid 1940s and now in the senior age phase. The same was not the case among those born six years before, those of the “housewife generation”. The change between 2002 and 2008 is greater among the senior group with regard to child number structure than in composition by education and income. This says nothing about the changes in the circumstances around starting a family, but suggests something about the changes in networks and a stronger selection of women who remain as residents of the high-rise area. For those residents of the low-rise area, the two-child norm has prevailed in both groups, both for the “housewife” generation and the generation featuring pioneers of ’68.

1 Innledning, formål og bakgrunn

1.1 Problemstillinger og begreper

Hensikten med denne analysen er å få fram kunnskap om hvordan bosetting og flytting utvikles på Fjell i Drammen, og om hvordan levekårsutviklingen for ulike grupper henger sammen med befolkningsprosessene. Problemstillingene er knyttet til likheter og ulikheter mellom to bydeler, to landegrupper og utviklingen i dette over tid.

Vi gjør dette ved hjelp av registerbasert livsløpsanalyse, hvor vi følger noen årskull gjennom tre utvalgte livsfaser, nærmere bestemt **ungdomsfasen, etableringsfasen** og **en seniorfase**. Hver livsfase har hvert sitt kapittel i rapporten.

Datamateriale er Statistisk sentralbyrås flytتهistoriemateriale. I dette materialet er alle flytтемeldinger over lande- og kommunegrense kjedet sammen til flytтеhistorier for hver person som har vært bosatt i Norge fra 1964 til 2008. For alle er det registrert hvilken grunnkrets man bodde i for hvert år fra og med 1990. Årlige opplysninger om levekårsvariablene er også registrert fra dette tidspunkt av.

Før vi presenterer problemstillingene og viser hvordan livsløpsanalysene er lagt opp, er det nødvendig å få beskrevet et par grupperinger og få på plass noen begreper.

To områder

Bydelen Austad/Fjell består av to områder som vi sammenligner. Det ene er et drabantbyområde (fem grunnkretser), det andre er et

område med småhusbebyggelse (sju grunnkretser). Vi kaller disse to områdene for **drabantbyområdet** (eller drabantbyen) og **småhusområdet** (eller småhusbebyggelsen). Et hovedfokus i rapporten er altså å studere forskjeller og likhetstrekk mellom disse to områdene i bydelen Austad/Fjell.

To landegrupper

I drabantbyområdet bor det mange med innvandrerbakgrunn, spesielt fra Tyrkia og Pakistan. Nesten alle med innvandrerbakgrunn har opprinnelse fra Asia eller Afrika. I småhusområdet har det til nå bodd svært få med innvandrerbakgrunn, og blant det vi vil se på er om dette er i ferd med å endre seg.

Vi deler inn befolkningen i to grupper etter definisjonen Statistisk sentralbyrå (SSB) har gitt. Her skilles det mellom **innvandrere og barn født av innvandrere i Norge** på den ene siden og **den øvrige befolkningen** på den annen side. Alle med norsk opprinnelse utgjør det store flertallet i den siste gruppen. Noen tredjegerasjons innvandrere og personer med blandet norsk og utenlandsk bakgrunn finnes også. I tabellene bruker vi disse betegnelse fra SSB. I teksten mykes de imidlertid litt opp, ved at vi omtaler gruppene som personer med **utenlandsk bakgrunn/oprinnelse** og med **norsk bakgrunn/oprinnelse**. Det er et hovedpoeng å få denne skillelinjen belyst, når vi ser på bosetting, flytting og levekårsutvikling i de to områdene av bydelen Austad/Fjell.

To perioder

Ved hver livsløpsanalyse følger vi et treårskull gjennom en aldersfase av åtte års lengde. For hver av de tre livsfasene gjøres dette for to sett med treårskull, som er født med seks års mellomrom. Hensikten er å få studert om det er skjedd endringer i faseforløpene over tid, nærmere bestemt i seksårsperspektivet fra 2002 til 2008.

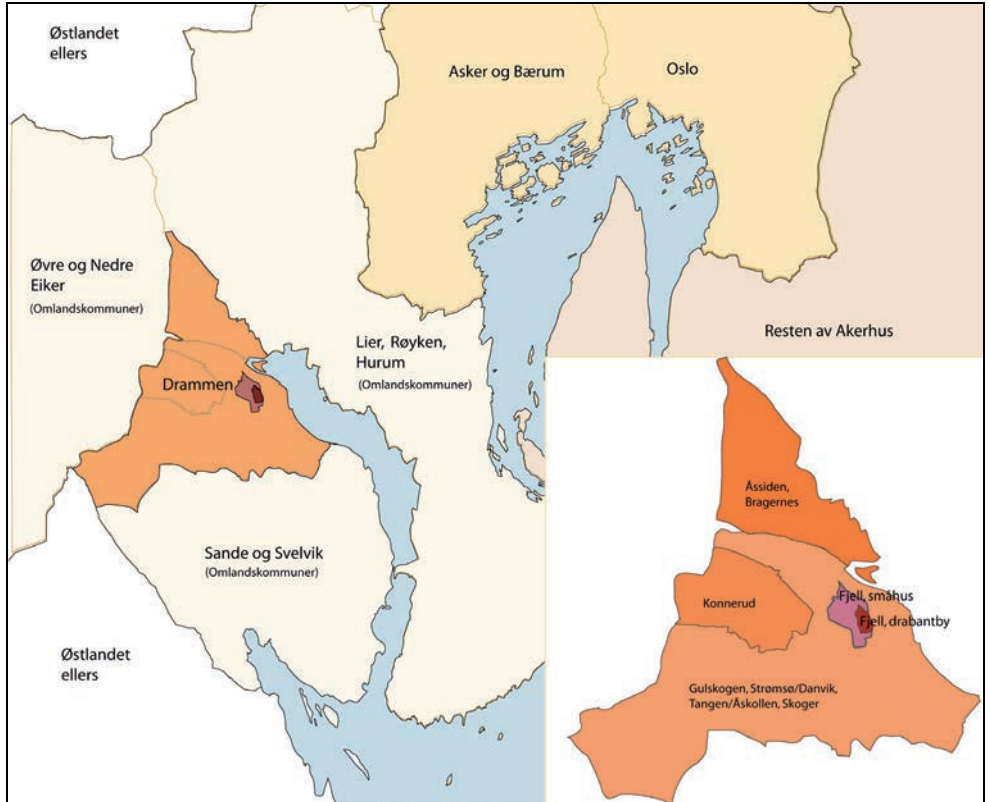
Livsfaseforløpene vi studerer utspiller seg dermed over to åtteårsperioder, **perioden 1994-2002** og **perioden 2000-2008**. Resultater av forløpene i 2008 vil for en del av problemstillingene sammenholdes med tilsvarende resultater i 2002.

Problemstillingene er knyttet til sju temaer

Hvor det flyttes til og fra utgjør ett av sju temaer. For å illustrere dette har vi lagt til grunn en regional inndeling, med Drammen kommune ellers inndelt i fire soner, tre omlandsregioner til

Drammen, pluss Asker/Bærum og Oslo hver for seg (figur 1.1). Videre har vi skilt mellom Østlandet ellers, landet ellers og utlandet.

Figur 1.1 *Geografisk inndeling av studieområdet*

Problemstillingene er bygget opp rundt de sju temaene, hvorav tre er knyttet til flytting og bosetting og fire til levekår.

- Flytteprosessene og deres betydning for befolkningsutviklingen
- Hvor det flyttes til og fra
- Stabilitet og omskiftelighet
- Utdanning
- Inntekt
- Sosialhjelp
- Barnetall

For hvert tema ser vi på utviklingen fra 2002 til 2008, på forskjeller og likhetstrekk mellom landegruppene i hver av bydelsområdene, og på forskjeller og likhetsrekk mellom bydelsområdene. Hvordan problemstillinger og spørsmål formuleres framgår av analyseopplegget generelt og i gjennomgangen for de enkelte livsfasene spesielt.

1.2 Analyseopplegg

Disse analysene er sydd over samme lest som i to analyser vi for noen år siden utførte for områder i Oslo. I den første så vi spesielt på utviklingen i Oslo indre øst, og fulgte som her to sett av årskull født med seks års mellomrom gjennom de samme åtteårige ungdoms- og etableringsfasene. De to periodene vi så på falt der på hver sin side av byfornyelsesprosessen i Oslo indre øst (Barstad et al 2006). Senere gjorde vi en tilsvarende analyse for Groruddalen, med et litt utvidet perspektiv mot også andre områder i Oslo (Sørli og Havnen 2006). Det var på den tiden innvandrerne i Oslo begynte å flytte nordover i byen, og spesielt fra byens indre bydeler. Opprustningen av Oslo indre øst var en medvirkende årsak til det. Også i disse analysene brukte vi SSBs flyttehistoriemateriale. Dette datamaterialet har vært brukt i nærmere 20 år, med en rekke analyser og publikasjoner (SSB/NIBR, 1991-2010).

En rød tråd

Behandlingen av de sju temaene ovenfor lar seg konkretisere i form av underpunkter. Disse setter vi sammen til en tematisk kjede av indikatorer som vi så bruker til å besvare spørsmål knyttet til resultatet av forløpene gjennom hver åtteårige fase. For hvert enkelt faseforløp observerer vi følgende:

- Flytteprosessene og deres betydning for befolkningsutviklingen
  - Folketallet ved begynnelsen og slutten av fasen, vekst eller fall
  - størrelsen på lokalbefolkningen (etter flytting)
  - størrelsen på utflyttingen (av de som bodde der fra start)

- størrelsen på innflyttingen (de som er blitt boende til slutt)
- størrelsen på videreflyttingen (de som både flytter inn og ut)
- Hvor flyttes det fra og hvor flyttes det til? – Viser med kart
- Stabilitet og omskiftelighet - stabilitetsindikatorer
  - lokalbefolkningens andel av de som bodde i sonen ved inngangen til fasen, og av de som bodde i sonen ved utgangen til fasen
  - andel av nyinnflyttere som blir boende og andel som flytter videre
  - andel som befolkningen ved slutten av fasen utgjør av alle som har bodd i bydelssonen eller vært innom den i løpet av fasen
- Levekårsutviklingen knyttet til utdanning, inntekt, sosialhjelp og barnetall. Vi kommer tilbake til hvordan indikatorene operasjonaliseres.
  - Hvordan er situasjonen i 2008?
  - Hva har skjedd av endring siden 2002?
  - Hvordan har flytteprosessene bidratt til situasjonen i 2008?
  - Har flytteprosessene påvirket situasjonen annerledes i siste forløp enn i første?

Alle indikatorene gjelder for en enkelt livsfase, ett delområde, en landegruppe og en periode. Hvilken av de tre sammenlignende dimensjonene som får mest vekt i framstillingen vil variere noe fra tema til tema. I hovedsak besvares følgende:

- Hvordan er forskjellene mellom de to områdene av Austad/Fjell bydel?
- Hvordan er forskjellene mellom de to landegruppene i hvert område?
- Hvordan har forløpene endret seg fra første til annen periode for hver av de fire kombinasjonene av område og landegruppe?

Problemstillinger knyttet til forskjeller og likhetstrekk mellom de to områdene i Austad/Fjell, de to landegruppene og over tid kan studeres for kvinner og menn hver for seg. I studiet av flytteprosessene faller det imidlertid mest naturlig å se resultatene for kvinner og menn under ett. Behovet for å se på kvinner og menn hver for seg gjør seg mer gjeldende på de levekårsfeltene hvor det på landsnivå er store forskjeller mellom kjønn. Dette gjelder mest utdanning og inntekt, men det gjelder også bruk av sosialhjelp for personer med utenlandsk opprinnelse. Barnetallet, som indikerer noe om familiestørrelse, blir behandlet med utgangspunkt i situasjonen for kvinner.

Kartene som viser hvor det flyttes til og fra for hvert av områdene i Austad/Fjell behandler de to landegruppene under ett. Disse kartene er i lite format plassert inn i de kapitlene for hver livsfase, og i større format også lagt bak i vedlegg. Bydelen er såpass liten at forskjellene i de innenlandske strømmene mellom de to landegruppene i de fleste tilfelle blir små. Innflytterne fra utlandet har i stor grad utenlandsk opprinnelse, naturlig nok.

Folketallsmessig er de to områdene i bydel Austad/Fjell nesten jevnstore og med omtrent samme svært moderate utvikling. Ved utgangen av 2002, altså ved utløpet av første periode, var folketallet i drabantbyen 3868 og i småhusområdet 3520. Ved utgangen av 2008, ved utløpet av annen periode, hadde folketallet i drabantbyen økt til 3913 og i småhusområdet til 3560. I begge områder var veksten over disse seks årene 1,1-1,2 prosent. Drammen som helhet vokste på samme tid med 6,3 prosent. Drammen utenom Austad/Fjell økte med 7,0 prosent. Bak den jevne utviklingen i de to områdene ligger det imidlertid en kraftig vridning i fordeling etter landegruppe.

I drabantbyen på Fjell tilhører 43-44 prosent av beboerne innvandrerbefolkningen. Slik var det både i 2002 og 2008. I småhusbebyggelsen i Austad/Fjell økte andelen med innvandrerbakgrunn fra nærmere 16 til nærmere 20 prosent fra 2002 til 2008.

Nærmere om de fire levekårsvariablene

Mange viktige problemstillinger er knyttet til endringene fra 2002 til 2008. Når dette skal vurderes for levekårsvariablene, må vi se det i sammenheng med den utviklingen som har skjedd på landsnivå. For noen variable er det nødvendig å få korrigert for de generelle trendene, for å se om det holdes tritt med utviklingen på landsnivå.

Både utdanningsnivå og inntektsnivå har økt på landsbasis i løpet av disse seks årene. Gjennomsnittlig inntekt har økt med mellom 20 og 40 prosent for de ulike gruppene. Sosialhjelpsbruk har imidlertid gått litt ned for de fleste grupper, og mye ned for menn med utenlandsk opprinnelse blant de yngre.

Det er også blitt født færre barn, gitt at vi som her tar status ved slutten av en fast aldersfase. Nye årskull av kvinner har over lang tid fått barna sine stadig senere i livsløpet. På alle trinn i 20-årene og første del av 30-årene registreres det derfor lavere barnetall fra årskull til årskull. Det gjelder for alle årskull født etter 1945. Det skjer imidlertid en delvis opphenting av etterslepet på høyere trinn. De siste kullene vi her følger gjennom etableringsfasen ligger imidlertid ikke an til å kunne hente inn de første. Forskjellene er store når de er midt i 30-årene. Årskullene født etter 1980 har så langt fått barna sine i tilnærmet samme takt på 20-årstrinnene. Det er mulig at disse forskyvningsprosessene nå for første gang på flere tiår er i ferd med å ta slutt.

For alle de fire levekårsvariablene presenterer vi landsfordelinger for begge landegrupper for årene 2002 og 2008. For hver av de tre livsfasene presenteres slike tall først, altså før vi begynner å se på hvordan det ser ut for de to bydelssonene.

Utdanning analyserer vi ved hjelp av indekser. De er laget slik at landsinnslaget på hvert utdanningstrinn for hvert år er 100. Dermed får vi sammenligningen over tid uavhengig av hvordan utdanningssammensetningen på landsnivå har endret seg. Indeksene beregnes for hver landegruppe for seg. Det betyr at det korrigeres for at gruppen med utenlandsk opprinnelse har mindre utdanning enn de med norsk opprinnelse, og at de har hatt en annen utvikling fra 2002 til 2008.

Vi opererer i utgangspunktet med fem utdanningstrinn. Det er imidlertid naturlig å bruke kun tre i framstillingen – skolegang under 12 år, 12 år videregående skole, og utdanning over 12 år. Det er svært få med høyeste utdanning på Fjell. På trinnene som omfatter grunnskole og yrkesskole er det gjort endringer i standarden fra 2002 til 2008. En del korte yrkeskurs som tidligere ga uttelling på nivå, regnes nå som nårig grunnskole. Med tre trinn får vi belyst forskjeller, likhetstrekk og utvikling godt.

Inntekt analyseres ved hjelp av fordelinger over hundretusen-kroners intervall. Vi bruker i utgangspunktet slike intervaller for 2008, og tar hensyn til utviklingen fra 2002 ved å justere intervallgrensene for dette året opp slik at resultatene blir sammenlignbare. Vi opererer med seks inntektsintervaller. Det høyeste nivået går fra 500.000 kroner og oppover. Ved justeringene tar vi hensyn til at de to landegruppene har hatt ulik inntektsutvikling i perioden. De nominelle inntektsforskjellene mellom landegruppene lar vi komme fram i analysen.

Sosialhjelp er en enklere variabel å måle og analysere. Her brukes andelen som har mottatt sosialhjelp i løpet av fasen. For å bli definert som mottaker av sosialhjelp må man ha fått sosialhjelp minst to av de åtte årene som livsfasen strekker seg over. Et enkeltår med sosialhjelp velger vi altså å betrakte som et mulig unntak eller en tilfeldighet. På den måten får vi i større grad identifisert de tyngste brukerne.

Barnetallene måles som for inntekt ved hjelp av prosentfordelinger. Inndelingen består av fem grupper: 0, 1, 2, 3 og 4 eller flere barn. Her har vi vurdert det som mindre viktig (enn for utdanning og inntekt) å ta hensyn til endringene over tid. De faktiske barnetallene beskriver familiestørrelsen. I motsetning til for utdanning og inntekt er de absolutte tallene her mer meningsbærende enn deres relative innplassering på skalaen.

1.3 Litt om de tre livsfasene og rapportens disposisjon

Sammenhengen mellom levekårsutvikling og flytting er naturlig nok forskjellige i de tre livsfasene. For eksempel har ikke personene i ungdomsfasen ennå tatt all sin utdanning, men for mange er den påbegynt. De har heller ikke rukket å akkumulere så mye inntekt ennå på dette stadiet, og de har heller ikke fått så mange barn. Alle disse levekårsvariablene er imidlertid svært relevante når man ser dem i sammenheng med flytting og det som skjer i etableringsfasen. Gjennom seniorfasen endres ikke disse levekårsstrukturene så mye. Barnetall sier for denne fasen heller ingenting om familiestørrelse, men har likevel mening å se på som en levekårsfaktor.

Hver aldersfase har fått sitt eget kapittel. Med bakgrunn i det ovenstående er det naturlig å starte rapporten med etableringsfasen, siden alle levekårsvariablene her har stor betydning. Deretter følger ungdomsfasen og til sist seniorfasen.

Kanskje kan det virke litt ulogisk å presentere etableringsfasen før ungdomsfasen. På den annen side er de årskullene som har gått gjennom ungdomsfasen yngre, og med en større andel i innvandrerbefolkningen født og oppvokst i Norge. Dette gjør at det er lettere å tolke en del resultater fra ungdomsfasen som utslag av sterkere integrering i befolkningen totalt.

Dessuten er de årskullene som vi i siste periode har fulgt gjennom etableringsfasen, som er født midt på 1970-tallet, plassert akkurat litt foran i løypa i forhold til de som i første periode er fulgt gjennom ungdomsfasen, og som er født på slutten av 1970-tallet. Dermed vil resultatet for ungdomsfasen i første periode kunne si noe om hvor mange som lå i startgropen for å begynne på etableringsfasen i årene etter, og som er inne i denne fasen nå. Vi gjør ikke noe videre poeng av dette i rapporten, men lar det her bare være nevnt.

Gjennomgangen av etableringsfasen gir en leserveiledning

Det er ikke absolutt nødvendig, men en stor fordel, å ha lest kapitlet for forløpet av etableringsfasen før man leser kapitlene om ungdomsfasen og seniorfasen. Gjennomgangen av etableringsfasen gir en noe mer detaljert leserveiledning med hensyn til hvordan tabellene er bygget opp og hvordan de ulike levekårsindikatorne er konstruert og kan tolkes. Ved gjennomgangen av etableringsfasen blir en del av dette langt på vei beskrevet ”en gang for alle”. Visse repetisjoner, påminnelser og gjentakelser finnes også i de andre kapitlene, men da til dels skrevet slik at vi i hovedsak forutsetter kjennskap til materien.

Alle kapitlene følger en eksersis hvor forløpet av flytteprosessene gjennomgås først, med hovedtall for bofasthet, fraflytting, tilflytting og videreflytting. Deretter følger et avsnitt med kart som viser hvor det flyttes til og fra. Disse kartene ligger også i vedlegg, i større format. Som et tredje punkt følger så omtalen av nivå og utvikling i stabilitet og omskiftelighet, før de fire levekårsavsnittene om utdanning, inntekt, bruk av sosialhjelp, og barnetallsstruktur blir presentert.

2 Etableringsfasen

Etableringsfasen regner vi går fra man er midt i 20-årene til man er midt i 30-årene. Den åtteårsfasen vi har lagt til grunn, og som vi følger de to treårskullene gjennom, starter ved alderstrinnene 25-27 år, og avsluttes åtte år senere på alderstrinnene 33-35 år. De årskullene vi har fulgt gjennom perioden 1994-2002 er født 1967-69, og de som er fulgt gjennom perioden 2000-2008 er født 1973-75, altså seks år senere.

I gjennomsnitt strekker åtteårsfasen seg over aldersspennet 26-34 år. I framstillingen forenkler vi ved av og til å skrive ”fasen 26-34 år” (i stedet for fra 25/27 år til 33/35 år, som er presist men tungt). Det er også mulig når man vet hvordan undersøkelsen er lagt opp, å antyde etableringsfasens plass i livsløpet ved å avrunde til det enda mer upresise 25-35 år..

2.1 Flytteprosessene i drabantbyen og i småhusområdet i Austad/Fjell. Befolkningsutviklingen i løpet av fasen.

Tabell 2.1 og 2.2 inneholder alle relevante tall knyttet til forløp av etableringsfasen. Til sammen viser disse to tabellene alle de åtte forløpene vi får når vi ser på de to områdene og de to landegruppene i de to periodene. All informasjon for å sammenligne og få fram resultater fra flytteprosessene befinner seg her. Tabellene inneholder en egen kolonne for hver landegruppe, som viser endringene over tid.

Før vi starter med å gjøre sammenligningene er det nødvendig å beskrive hvordan elementene i hvert enkelt forløp framkommer i tabellene, og vise sammenhengene mellom ulike elementer. Vi bruker venstre kolonne i tabell 2.1 til å vise dette ”en gang for alle”.

Kolonnen viser forløpet for innvandrerguppen i drabantbyområdet for det første treårskullet, med fasen altså gjennomlevd i perioden 1994-2002.

Tabell 2.1 *Folketall og flytteaktivitet gjennom etableringsfasen (25/27 - 33/35 år) for **drabantbyområdet på Fjell** i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring	1994-2002	2000-2008	Endring
Bef (25/27 år)	97	123	+26	75	47	-28
Lokalbefolkning	48	52	+ 4	16	6	-10
Utflyttere	49	71	+ 22	59	41	-18
Innflyttere	81	75	- 6	33	31	-2
Videreflyttere	74	88	+ 14	54	32	-22
Bef (33/35 år)	129	127	- 2	49	37	-12
Tap/gevinst	+ 32	+ 4	- 28	- 26	-10	+16

Tabell 2.2 *Folketall og flytteaktivitet gjennom etableringsfasen (25/27 - 33/35 år) for **småhusbebyggelsen i Austad/Fjell** i åtteårsperiodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring	1994-2002	2000-2008	Endring
Bef (25/27 år)	11	16	+5	160	97	-63
Lokalbefolkning	1	2	+1	22	12	-10
Utflyttere	10	14	+4	138	85	-53
Innflyttere	38	61	+23	104	85	-19
Videreflyttere	22	55	+33	126	135	+9
Bef (33/35 år)	39	63	+24	126	97	-29
Tap/gevinst	+28	+47	+19	-34	0	+34

Det går an å formulere innholdet i kolonnen som en liten fortelling:

”Ved fasens begynnelse i 1994 var det 97 personer født i de tre årene 1967-69 med innvandrerbakgrunn som bodde i drabantbyen. Av disse flyttet 49 ut i løpet av 8-årsfasen, mens de 48 andre ble boende. Noen av de 48 hadde i løpet av fasen også flyttet, men kommet tilbake igjen. Denne gruppen på 48 utgjør **lokalbefolkningen** i drabantbyen i 2002, altså ved slutten av fasen. De 49 utgjør **utflytterne**. I løpet av 8-årsfasen kom det **innflyttere** inn utenfra, hvorav 81 fortsatt bodde i drabantbyen ved slutten av fasen. I tillegg hadde det kommet 74 andre flyttende inn, men disse flyttet videre i løpet av fasen. De siste kaller vi **videreflyttere**. Alle som har bodd i området i løpet av en slik 8-årsfase blir altså registrert i en – og bare en - av disse fire flytتهistoriske kategoriene, som danner kjernen i tabellen.

På linjen nedenfor disse fire gruppene viser tabellen resultatet av flytتهbevegelsene. Vi ser at det ved utgangen av fasen i 2002 bodde 129 innvandrere i drabantbyområdet. Av disse tilhørte 48 lokalbefolkningen, som altså var til stede ved start, mens de 81 andre var innflyttere. Innvandrerbefolkningen født 1967-69 økte fra 97 til 129 personer i løpet av aldersfasen, det var altså en vekst på 32 personer. Dette tallet framkommer på nederste linje i tabellen (tap/gevinst). Gevinsten på 32 personer kan leses ut av tabellen på to måter, både som veksten i folketallet i løpet av fasen fra 97 til 129, men også som forskjellen mellom innflyttere og utflyttere, altså de 81 som kom inn, fratrukket de 49 som flyttet ut.”

Tilsvarende fortelling kan gjøres for neste periode, og det går da an å ta med endringene fra første til annen periode med i fortellingen.

Endringene i flytتهprosessene over tid

Nå ser vi på de ulike begrepene som kjent, og kan begynne å se på hovedtrekkene ved forløpene for alvor. Vi begynner med innvandrergruppen i drabantbyområdet på Fjell (venstre del av tabell 2.1).

Drabantbyområdet

Fra 1994 til 2000 var det en økning i **innvandrerbefolkningen** som var 25/27 år. Et spørsmål er da om vi finner denne økningen (på 26 personer) igjen i folketallet også etter at etableringsfasen er gjennomført. Det gjør vi ikke, da disse to gruppene var midt i 30-

årene, var det omtrent like mange som bodde i området (nedgang fra 129 til 127). Noe må altså ha skjedd med flytteprosessene for denne gruppen.

Tabellen viser at mens forløpet i perioden 1994-2002 ga 32 personer i tilvekst, ble tilveksten kun 4 personer i perioden 2000-2008. Endringskolonnene viser at denne nedgangen på 28 personer i flytteresultat skyldtes at 22 flere personer flyttet ut, og at det kom 6 færre personer inn. Økt utflytting er altså hovedårsaken til at veksten i innvandrerbefolkningen fra 2002 til 2008 ble sterkt redusert.

Selv om innvandrergruppen av unge i 20-årene ved inngangen til etableringsfasen har økt (med 26 personer), har den også endret seg ved å ha blitt mindre rotfast. Nesten hele økningen har slått ut i økt utflytting (22 personer). Kanskje har en større andel av de unge i drabantbyen vokst opp i Norge og er mer integrert? Antallet i innvandrergruppen som er blitt boende og som utgjør lokalbefolkningen er i liten grad endret. Av alle som er kommet inn, er tallet på de som er blitt boende gått litt ned, mens tallet på de som har flyttet videre har gått opp. Dette faller sammen med økende utflytting, og årsakene kan være av samme type. Det er nærliggende å tro at det er knyttet til økende integrering av unge født i Norge i innvandrerbefolkningen.

For **den øvrige befolkningen** i drabantbyområdet, i hovedsak av norsk opprinnelse, er både flytteprosessene, endringene i dem, og resultatet for befolkningsutviklingen helt annerledes. For det første er det langt færre unge i 20-årene som bodde i området i 2000 enn i 1994. For det andre tappes størrelsen av gruppen ned som følge av flytting. For det tredje kommer det langt færre videreflyttere innom. Det er imidlertid en større andel av de som flytter inn som blir boende.

Alle disse trekkene peker i retning av at gruppen som vokser opp i drabantbyen og også etter flytting gjennom etableringsfasen blir boende der, utgjør en mindre, men ”hardere kjerne” av folk med norsk opprinnelse. Lokalbefolkningen er blitt mer enn halvert, og utgjør bare en brøkdel av de som fortsatt bor der ved utløpet av fasen. Innflyttergruppen som blir boende er den eneste som ikke har skrumpet.

Hvis vi sammenholder hvordan disse to helt ulike forløpene påvirker sammensetningen av **de to landegruppene**, finner vi en

sterk vridning i retning av økt dominans av innvandrerguppen. I 1994 utgjorde innvandrerguppen 56 prosent av de unge i 20-årene, i 2000 hadde andelen økt til 72 prosent. Denne forskjellen skriver seg både fra oppgang i innvandrerguppen og nedgang i befolkningen ellers.

Flytteprosessene gjennom etableringsfasen forsterker så dette ytterligere. I første periode økte andelen innvandrere fra 56 til 72 prosent i løpet av fasen. I 2008 tilhørte 77 prosent av befolkningen i midten av 30-årene innvandrerguppen. For årskullene født 1973-75 var vridningen i større grad allerede skjedd ved inngangen til fasen.

Småhusbebyggelsen

I småhusbebyggelsen i bydelen har vi en helt annen befolkningssammensetning etter landegrupper enn i drabantbyområdet, men flytteprosesser peker i retning av økt samkvem mellom bydelene.

Tabell 2.2 viser at det var svært få unge i 20-årene fra **innvandrerbefolkningen** i småhusbebyggelsen både i 1994 og 2000. Av de få som bodde der ved begynnelsen av fasen, flyttet omtrent alle ut i begge perioder. I siste periode har det imidlertid kommet langt flere inn enn i første periode, og økningen i videreflyttingene har vært enda kraftigere. Alt i alt har det vært en dobling i nyinnflyttingen fra innvandrerguppen, men med større tendens til gjennomtrekk enn til fast etablering. Folketallet for gruppen har økt betraktelig i løpet av fasen.

For **den øvrige befolkningen** av i hovedsak norsk opprinnelse viser hovedtrekkene både for deler av flytteprosessene og folketallsutviklingen mye av det samme som vi så for drabantbyen. For det første er det nedgang i tallet på unge i 20-årene som har vokst opp i bydelen. For det andre er det svært høy utflytting. Blant de som flytter inn er det imidlertid høyt og økende gjennomtrekk, og tallet på innflyttere som blir boende har gått ned.

Som i drabantbyområdet gikk folketallet mye ned som følge av flytting i den første perioden, for deretter å bli stabilisert i annen periode. I begge tilfelle skyldes dette at nedgangen i tallet på unge bidrar til å redusere tallet på fraflyttede. Bak utviklingen i småhusbebyggelsen ligger det en nedgang både av utflyttere og innflyttere.

Oppsummering

Flytteprosessene og endringene ved dem ser for innvandrerbefolkningen både i drabantbyen og småhusområdet ut til å bære preg av økte folketall, økende samkvem og økt integrering med andre områder i Drammen og omegn. Halvparten av økningen i innflyttingen til småhusbebyggelsen kommer fra unge som ved begynnelsen av fasen bodde i drabantbyen.

For den øvrige befolkningen virker prosessene motsatt. Det blir færre personer i begge områder, både på 20-årstrinnene og på 30-årstrinnene etter flytting i løpet av fasen. De som blir boende i områdene kan virke som de tilhører en stadig hardere kjerne av folk med norsk opprinnelse.

Vi skal se om vi finner støtte for noe av det samme når vi etter hvert ser på hvordan sammensetningen etter utdanning, inntekt, sosialhjelp og barnetall utvikler seg over tid og som følge av flytting gjennom livsfasen.

2.2 Flyttestrømmene til og fra Austad/Fjell i etableringsfasen

Figur 2.1 og 2.2 viser med piler hvor stor del av tilflyttingen til Austad/Fjell (øverst) og fraflyttingen fra Austad/Fjell (nederst) som kommer fra og går til andre regioner. Til venstre vises første periode, til høyre annen periode. Figur 2.1 viser piler for drabantbyen, figur 2.2 for småhusområdet. Prosentene for de ulike pilene summerer seg ikke til 100, fordi tall for bofaste ikke inngår i figurene. Summen av prosentene i figurene refererer altså bare til fraflytting og tilflytting henholdsvis. Summen av bofaste og fraflyttede er alltid 100, mens summen av bofaste og tilflyttede gir resultatet av flytteprosessene ved slutten av fasen.

Innflyttingen til **drabantbyen** har økt fra Oslo, Asker og Bærum, og fra utlandet. Strømmene fra områder utenfor Drammensregionen er blitt betydelig mindre fra første til annen periode. Også de som har flyttet ut søker i større grad mot Oslo i annen periode. Det har imidlertid vært en klar nedgang i strømmen til omlandskommunene

i Drammensregionen. Til gjengjeld har det blitt litt mer flytting mellom drabantbyområdet og de andre bysonene i Drammen.

Siden bofastheten i småhusbebyggelsen for denne fasen er mindre enn i drabantbyen ser vi en litt større flytteaktivitet både til og fra dette området. Kartene viser videre at tilflyttingen totalt har økt, at det har vært en vekst fra utlandet og landet ellers, og fra omlandskommunene og resten av Akershus. Tilflyttingen fra Oslo og Akershus har gått litt ned, mens tilflyttingsmønsteret innen Drammen er vesentlig endret. Det er en jevnere fordeling av tilflyttere fra alle byområdene. Særlig er det en endring i andelen som flytter fra drabantbyområdet og til småhusområdet.

Andelen i etableringsfasen som flytter ut av småhusbebyggelsen er også økt. Størst er økningen av flytting fra småhusbebyggelsen til omlandskommunene og til resten av Akershus, men det har også vært en mindre økning av flytting til andre byområder, inkludert drabantbyområdet. Det er noen flere som flytter til utlandet i andre periode, samtidig som det har vært en vesentlig reduksjon i andelen som flytter fra dette området og til resten av Norge.

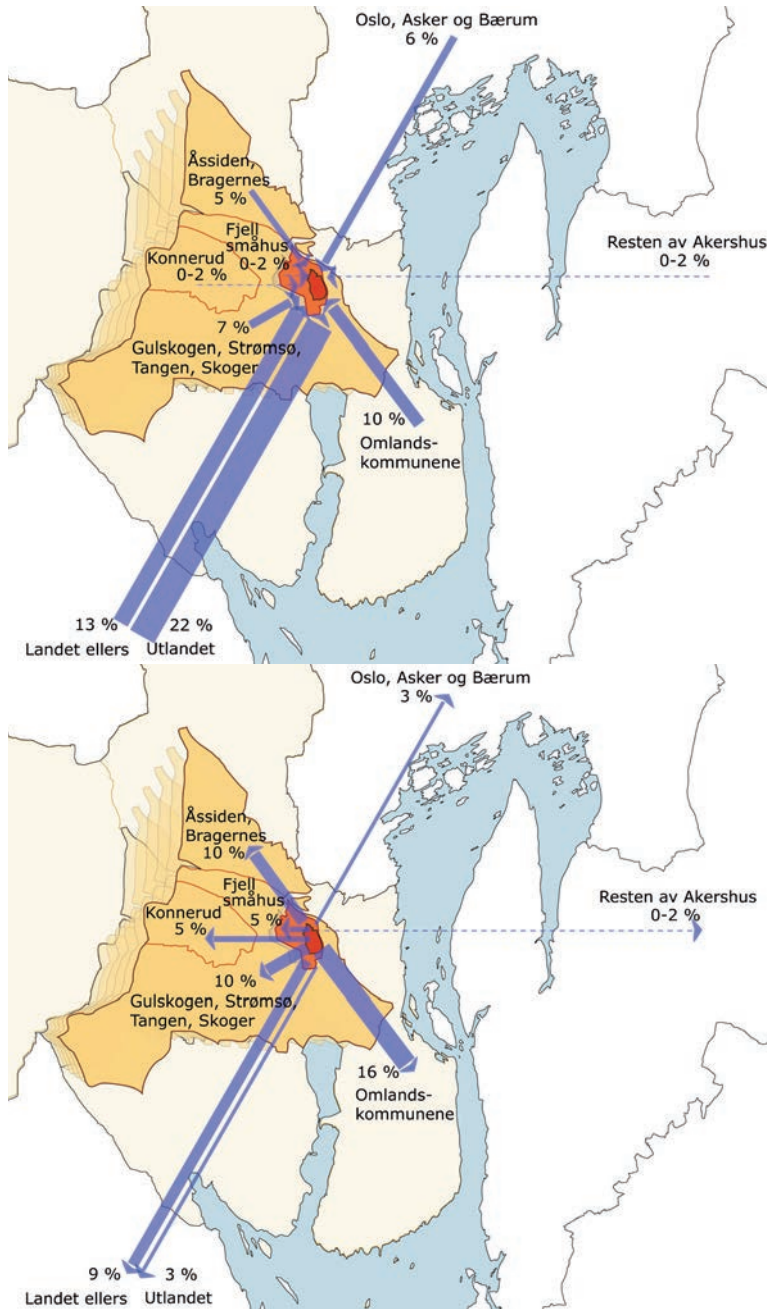
2.3 Stabilitet og omskiftelighet

Stabilitet og omskiftelighet henger i stor grad sammen med flyttingene over aldersfasene. Noe er derfor allerede antydnet foran, hvor vi beskrev prosessene ved hjelp av absolutte tall. Vi kan imidlertid beskrive fenomenene stabilitet og omskiftelighet enda mer presist ved hjelp av prosentindikatorer. I kapittel 1 presenterte vi følgende fire mål på stabilitet (notasjonen i forspalten i parentes):

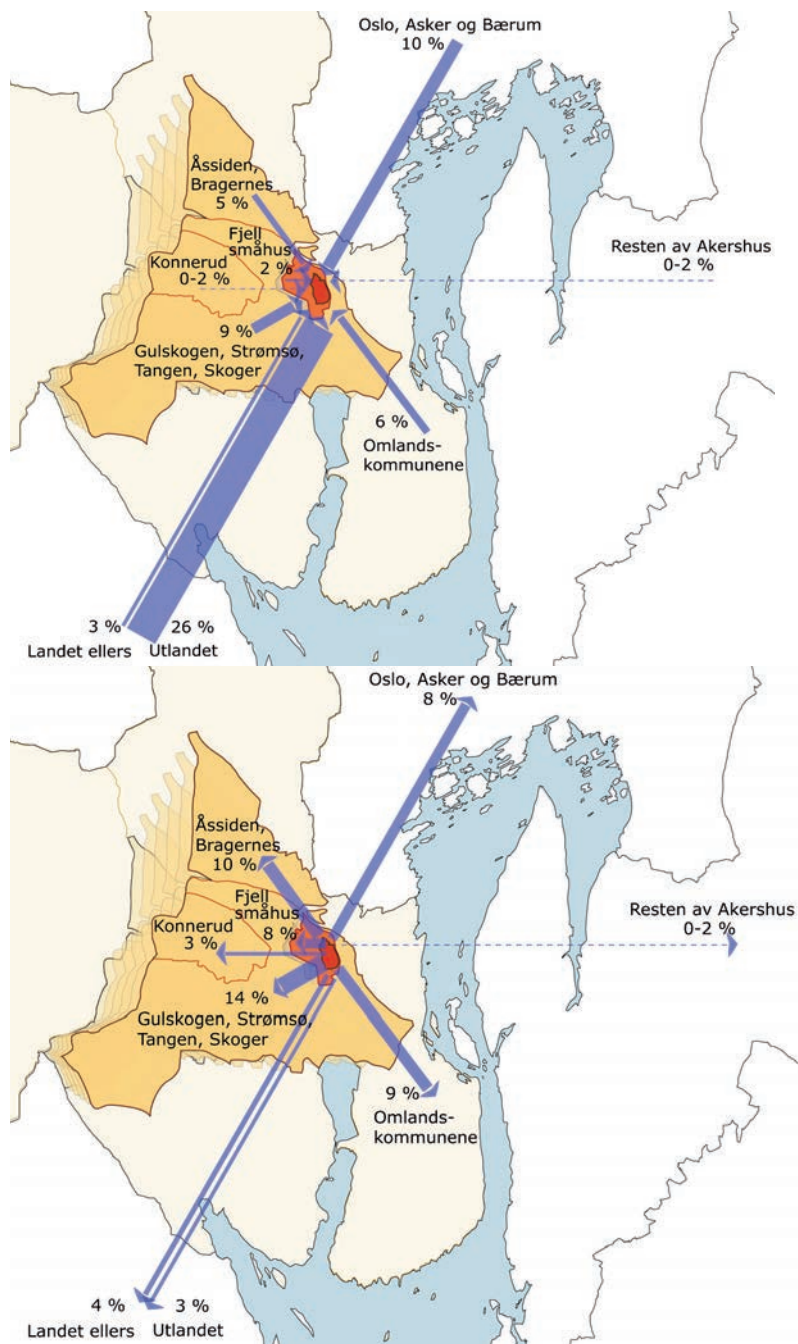
- lokalbefolkningens andel av de som bodde i sonen ved inngangen til fasen (Lokalbef, start)
- lokalbefolkningens andel av de som bodde i sonen ved utgangen av fasen (Lokalbef, slutt)
- andel av nyinnflyttere som er blitt boende ved utgangen av fasen (Innflytt boende)
- andelen som befolkningen i sonen ved slutten av fasen utgjør av alle som har bodd eller vært innom sonen i løpet av fasen (Stabilitetsmål).

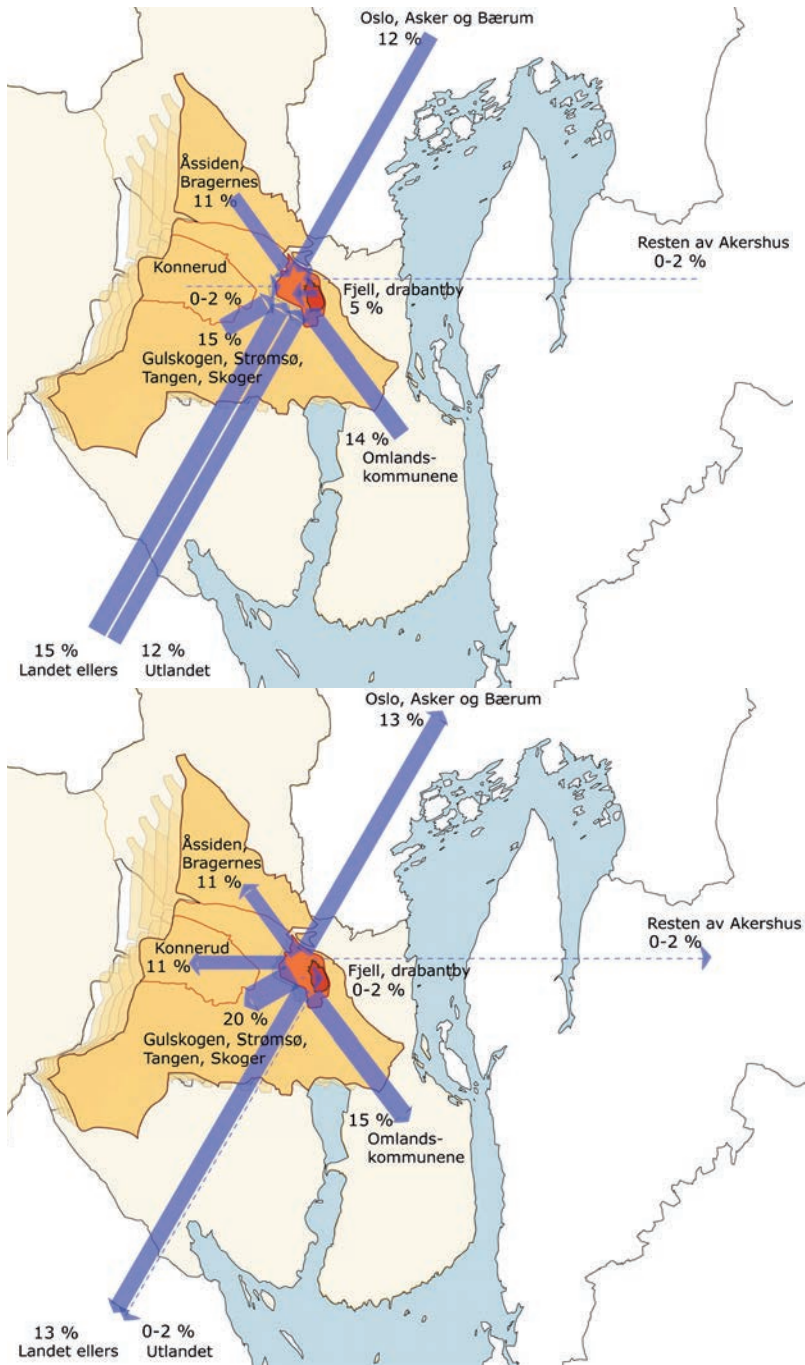
Figur 2.1 Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av **etableringsfasen**. Prosjenter.

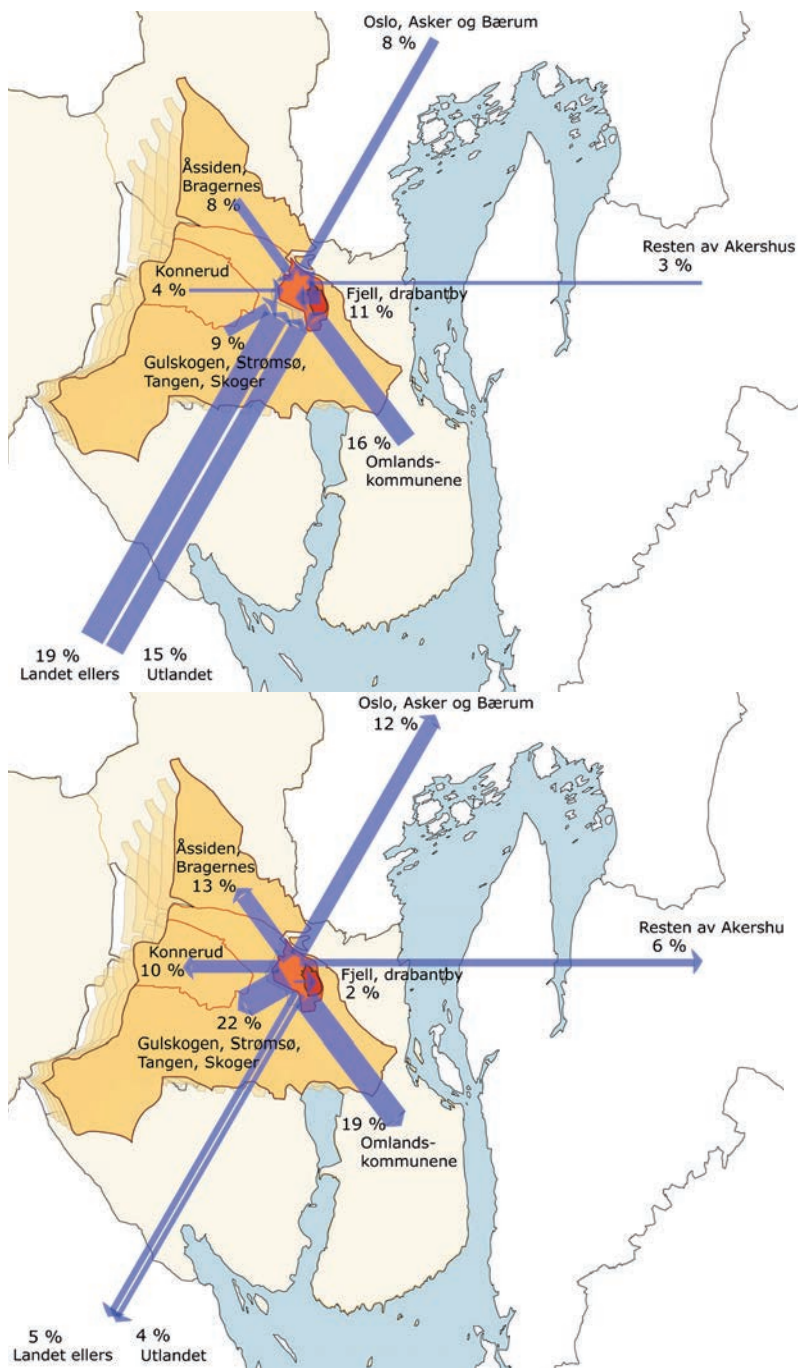
Figur 2.2 Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av **etableringsfasen**. Prosjenter.

Figur 2.3 Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av etableringsfasen. Prosjenter.

Figur 2.4 Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av etableringsfasen. Prosent.

Tabell 2.3 og 2.4 viser prosentandeler for disse indikatorene. Tallene kan beregnes direkte ut fra folke- og flyttetallene i tabell 2.1 og 2.2. Nederste linje i tabellen viser at innvandrerguppen har en klart høyere stabilitet enn befolkningen for øvrig i begge områdene.

Tabell 2.3 *Stabilitet gjennom etableringsfasen for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.*

To treårskull	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring i retning	1994-2002	2000-2008	Endring retning
Lokalbef, start	49	42	-	21	13	-
Lokalbef, slutt	37	41	+	33	16	-
Innflytt boende	52	46	-	38	49	+
Stabilitetsmål	51	44	-	30	34	+

Tabell 2.4 *Stabilitet gjennom etableringsfasen for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.*

To treårskull	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring i retning	1994-2002	2000-2008	Endring retning
Lokalbef, start	9	13	=	14	12	-
Lokalbef, slutt	3	3	=	17	12	-
Innflytt boende	63	53	-	45	39	-
Stabilitetsmål	55	48	-	32	31	=

For innvandrerguppen avtar stabiliteten fra første til annen periode, i størst grad fordi innflytting og gjennomtrekk øker. Andelen som bor i drabantbyen i forhold til alle som har vært der i løpet av fasen, har sunket til under 50 prosent. Det samme har også skjedd i småhusbebyggelsen (tabell 2.4), men her var det langt færre personer til stede ved begynnelsen av fasen.

For personer med norsk opprinnelse øker stabiliteten litt i drabantbyen, med færre personer totalt og en mindre og hardere lokalbefolkningskjerne i annen periode. I begge bydelsområdene utgjør befolkningen med norsk bakgrunn ved slutten av etableringsfasen omtrent en tredel av alle som bor eller har bodd der i løpet av fasen.

Forskjellene mellom de to landegruppene er mindre enn i bydelene i Oslo med mange innvandrere. Der er stabiliteten for personer av norsk opprinnelse mye lavere. Høyere omskiftelighet i Oslo skyldes både at innflyttingen av folk fra landet ellers er mye høyere, og at også nivået på videreflyttingene ligger høyere. Videreflyttingen fra drabantbyen på Fjell av personer med norsk bakgrunn var i perioden 1994-2002 omtrent som fra Oslo i gjennomsnitt. I neste periode gikk den ned fordi det alt i alt kom færre nye innflyttere inn. De som kom, ble imidlertid boende i større grad enn i første periode, og de bidro også til at stabiliteten økte litt (fra 30 til 34 prosent)..

Endringene i flytteprosessen for beboerne i drabantbyen med norsk bakgrunn tyder på at de i økende grad utgjør en stadig mer selektert gruppe (mindre men hardere kjerne). Både når de kommer inn i etableringsfasen og går gjennom den blir dette tydeligere. Om beboerne med norsk bakgrunn også levekårsmessig skiller seg mer og mer ut fra befolkningen i landet ellers skal vi se på i fortsettelsen.

2.4 Utdanning

Status for utdanningsnivå tas ved slutten av fasen, altså når personene i henholdsvis 2002 og 2008, er 33/35 år. For å kunne gjennomføre en sammenligning over tid måler vi utdanningsnivået på begge tidspunkter ved hjelp av indekser. Disse er laget slik at landsinnslaget på hvert utdanningstrinn er satt lik 100, regnet i forhold til utdanningsnivået i 2002 og 2008. På den måten korrigerer vi for at det på landsbasis er flere født 1973-75 som har tatt videregående skole og høyere utdanning enn blant årskullene født 1967-69.

Vi tar også hensyn til at utdanningssammensetningen for de to landegruppene er forskjellige. Indeksene beregnes for hver landegruppe og hvert år for seg i begge områdene. For hver landegruppe og periode har vi laget indekser for de som bodde i de

to områdene ved begynnelsen og slutten av fasen. På den måten kan vi kaste et blikk på hvordan flyttingene påvirker utdanningsnivået i de to områdene, og om det har skjedd endringer i dette fra første til annen periode.

Siden utdanningsfordelingen for kvinner og menn er ulike, presenteres fordelinger og indekser for begge kjønn. Også i kommentarene refereres det til kjønnsforskjeller.

Fordelingene på landsnivå

Tabell 2.5 viser utdanningsfordelingene for menn og kvinner i de to landegruppene i 2002 og 2008 når etableringsfasen er gjennomløpt, og hvor mye fordelingene har endret seg i løpet av den mellomliggende seksårsperioden.

Tabell 2.5 *Utdanningsfordeling for menn og kvinner i befolkningen på landsnivå i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent*

Menn	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Under 12 år	36	-3	33	28	-6	22
Videregående	32	-1	31	37	+2	39
Høyere utdanning	32	+4	36	35	+4	39
Resultat	100	0	100	100	0	100

Kvinner	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Under 12 år	37	-7	30	31	-12	19
Videregående	27	-1	26	29	0	29
Høyere utdanning	36	+8	44	40	+12	52
Resultat	100	0	100	100	0	100

Forskjeller og likhetstrekk mellom områdene

På det høyeste utdanningstrinnet er det små eller ingen forskjeller mellom landegruppene. I 2008 er det heller ingen stor forskjell mellom kjønn. På lavere trinn har innvandrerbefolkningen mindre utdanning enn den øvrige, og forskjellene er mye større for kvinner enn for menn.

Utdanningssammensetningen har forbedret seg mer for befolkningen med norsk opprinnelse enn for innvandrerguppen. Sterkest har bedringen kommet for kvinner med kort høy utdanning (13-16 år). Andelen som ikke har tatt videregående skole har gått ned i alle gruppene, mest for kvinner av norsk opprinnelse, minst for menn av utenlandsk opprinnelse. På det laveste utdanningstrinnet er forskjellen mellom de to landegruppene størst.

Sett i forhold til landsgjennomsnittet har både drabantbyen og småhusbebyggelsen generelt mange med lav utdanning og få med høy utdanning, men skjevhetene er mye større i drabantbyen enn i småhusområdet. Det er imidlertid et klart unntak: Blant kvinner av norsk opprinnelse har småhusbebyggelsen på begge tidspunkter mer enn 20 prosent flere med høyere utdanning enn i landsbefolkningen (tabell 2.6). På lavere utdanningstrinn er det til gjengjeld færre enn i landsbefolkningen. Dette står i sterk kontrast til de fleste utdanningsprofilene for begge grupper ellers begge steder.

Drabantbyen har over dobbelt så høyt innslag av personer uten videregående skole som landsbefolkningen. Det gjelder begge landegrupper, men i forhold til gruppenes fordeling på landsnivå er det flere uten videregående skole i befolkningen med norsk opprinnelse enn i den utenlandske. De norske er altså sterkere selektert. Forskjellen mellom landegruppene er størst for menn, men overrepresentasjonen av lavt utdannede er for begge landegrupper høyere for kvinner. Gruppen med 12 års videregående skole er imidlertid litt bedre representert blant dem med norsk opprinnelse enn i innvandrerguppen. Det er svært lave innslag av folk med høyere utdanning, ingen av landegruppene når opp til det halve av innslaget på landsnivå i siste periode.

I **småhusbebyggelsen** er bildet mye mindre entydig. En ting er at kvinner med norsk opprinnelse som nevnt skiller seg kraftig positivt ut. Dette er innflyttere som kommer inn i området i etableringsfasen, hvor svært mange har kort høy utdanning. I tillegg ser vi at både for menn og kvinner med innvandringsbakgrunn er utdanningsprofilen i 2008 polarisert, med svært lave innslag på mellomnivå, og med innslag oppunder landsnivået på høyeste trinn. Det laveste utdanningstrinnet er også her sterkest representert, men med en del variasjon over tid. Menn med norsk bakgrunn har en klart svakere utdanningsprofil enn menn med innvandrerbakgrunn,

da fortsatt målt i forhold til gruppenes utdanningsfordeling på landsnivå.

Tabell 2.6 *Utdanningsindekser for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to tidspunkter. Landsinnslaget = 100 for hver landegruppe, kjønn og år.*

Menn	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	217	200	212	243	129	109	120	168
Videregående	34	82	55	104	112	74	77	91
Høyere utdanning	34	21	51	17	47	99	109	72

Kvinner	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	187	257	232	267	109	165	73	74
Videregående	65	73	79	82	118	42	97	79
Høyere utdanning	36	6	11	47	83	90	124	122

Kommentar til indeksene: Når en indeks er over 100, betyr det at innslaget på tilhørende utdanningsnivå ligger over landsgjennomsnittet. Når indeksen for nivået under 12 års skolegang for menn i innvandrerbefolkningen i 2008 var akkurat 200, betyr det at innslaget med lav utdanning i gruppen var nøyaktig det dobbelte for innvandrerbefolkningen på landsnivå. Tilsvarende viser indekser under 100 hvor mye lavere innslaget er på høyere utdanningstrinn. En indeks på 21 på høyeste trinn for menn i innvandrerbefolkningen i 2008, sier at innslaget av høyere utdanning kun er en femdel av nivået for menn i innvandrerbefolkningen på landsnivå.

Utviklingen over tid

Fra 2002 til 2008 er det flere tegn til at utdanningsprofilene svekkes, og tegnene er tydeligst i **drabantbyområdet**. Her øker innslaget av personer med laveste utdanning i begge landegrupper. Unntaket er menn med innvandrerbakgrunn som holder godt tritt med utviklingen på landsnivå (hvor endringen var minst, tabell 2.5). På

det 12-årige mellomnivået øker imidlertid innslagene litt, og menn med norsk bakgrunn er oppe på landsnivå i 2008, men til gjengjeld reduseres innslaget med høyere utdanning betydelig. For kvinner med norsk bakgrunn øker derimot innslaget av de høyest utdannede. Forskjellen til småhusbebyggelsen i bydelen er stor, men vi ser altså en liten bevegelse i den retning.

Innvandrergruppen i **småhusbebyggelsen** har utdanningsprofiler i 2008 som viser at det har skjedd en systematisk vridning fra 2002. Dette er en effekt av at det er kommet flere innflyttere i annen periode. Utslagene på laveste utdanningstrinn er ikke det vesentlige her, de er fortsatt høye og for kvinner også sterkt økende. En del av den økte tilflyttingen av kvinner kommer uten mye skolegang. Det som imidlertid er slående, er for begge kjønn hvordan utdanningsprofilen på de to andre trinnene har vridd seg over mot økte innslag av personer med høyere utdanning, og avtakende innslag av personer med 12-årig videregående skole. Antakelig er dette et resultat av at en økende del av innflytterne til småhusområdet har vokst opp i Norge og kanskje fulgt et mer vanlig utdanningsløp. Resultatet er at utdanningsprofilene er blitt polariserte (svakest representasjon på mellomnivå).

For befolkningen med norsk bakgrunn er skillet mellom kvinner og menn betydelig, og dette skillet har økt. I 2002 var utdanningsprofilen for menn polarisert på samme måte som for innvandrergruppen i 2008, men utviklingen peker i motsatt retning. Både er det blitt langt flere uten 12-årig skolegang, noen flere med 12 års skolegang, og nedgang av menn med høyere utdanning. Siden den norskskattede befolkningen i småhusbebyggelsen utgjør en stor del av beboerne, bærer området i økende grad preg av å ha etablert familier hvor kvinnene har mye mer utdanning enn menn.

Under har vi tatt med en tabell i tillegg til indeksene som viser utdanningsfordelingene for hvert av årene i de to områdene (tabell 2.7). I disse fordelingene holdes personer med uoppgitt utdanning utenfor. Det fører i noen tilfelle til at forholdet mellom prosentandeler og indekser (tabell 2.6) ikke reflekterer hverandre. Indeksene er mest egnet til å sammenligne endringene fra 2002 til 2008, siden de korrigerer for at utdanningsstrukturen har endret seg på landsnivå. Men fordelingene gir også informasjon. Når befolkningen med norsk bakgrunn får økte andeler for gruppen uten videregående

skole i drabantbyen, får vi bekreftet et av kjennetegnene ved den såkalt ”hardere kjernen” av norskåttede på Fjell.

Tabell 2.7 *Utdanningsfordeling for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosentfordeling for hver landegruppe, kjønn og år*

Menn	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	20	66	18	33	24	27	12	29
Videregående	69	25	65	60	53	40	48	43
Høyere utdanning	11	9	17	7	23	33	40	28

Kvinner	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	31	67	17	32	33	53	3	6
Videregående	53	29	75	41	34	10	47	31
Høyere utdanning	16	4	8	27	33	37	50	63

Flytteprosessenes påvirkning

I hovedsak svekkes utdanningsprofilene gjennom flytting i etableringsfasen, men med ett tydelig unntak for innvandrergruppen i drabantbyen. Uten å vise indekser for situasjonen i gruppene før flytting, oppsummerer vi kort slik:

Blant personer med **norsk bakgrunn** svekkes utdanningsprofilene både for kvinner og menn i begge bydelsområdene gjennom flytteforløpene i begge periodene. Selv for kvinnene i småhusbebyggelsen skjer dette, om enn bare så vidt. Grunnen er at de som flytter ut har litt mer utdanning enn de som flytter inn, og utskiftingen er som nevnt tidligere stor. For menn er den negative vridningen sterkere i annen periode i begge områder, for kvinner har imidlertid flytteprosessene i annen periode i mindre grad ”ødelagt” profilen for dem som bodde i områdene ved begynnelsen av etableringsfasen.

For **innvandrergruppen** er det mindre entydig. For småhusbebyggelsen er det umulig å si noe, det var for få av dem som bodde der i utgangspunktet. I drabantbyen styrket flytteprosessene i første periode utdanningsprofilen for innvandrerne. Både for kvinner og menn ble de høye innslagene på laveste utdanningstrinn redusert i løpet av fasen, mens innslagene på de to andre trinnene økte. I annen periode er denne positive virkningen av flytting blitt borte, flytteprosessene har i stedet gitt akkurat samme effekt som for gruppen med norsk bakgrunn, nemlig med økte innslag på laveste trinn, og reduserte innslag på de høyere utdanningstrinnene. Kanskje er også dette et utslag av økt integrering?

2.5 Inntekt

Som for utdanningsnivå registrerer vi inntektsnivået ved utgangen av fasen, altså når årskullene er i alder 33-35 år. Som inntekt regnes alt som mottas i form av lønn, trygd, sosialhjelp eller annet, altså det som vanligvis kalles alminnelig inntekt. Vi opererer med seks inntektsklasser i intervaller på 100.000 kroner. Skalaen er rigget opp etter inntektsbeløp for 2008, og inntektene for 2002 er for hvert kjønn hevet med like mye som gjennomsnittsinntekten har steget på de seks årene. På dette alderstrinnet midt i 30-årene er inntektsøkningen 21 prosent for menn og 23 prosent for kvinner.

Fordelingene på landsnivå

Tabell 2.8 viser fordelingene på landsnivå for begge landegruppene og vridningene på de ulike inntektstrinnene fra 2002 til 2008. Innvandrerguppen har flere på lavinntektstrinnene og færre på høyinntektstrinnene enn dem med norsk bakgrunn.

Forskjellen mellom landegruppene er større for menn enn for kvinner, med unntak for at det er mange innvandrerkvinner på laveste trinn (uten inntekt). Kvinnene har også en jevnere fordeling, med flere konsentrert på inntekter mellom kroner 200.000 og 400.000. To av tre kvinner av norsk opprinnelse befinner seg i dette sjiktet.

Siden det er korrigert for nivåforskjeller rendyrker tabellen hvordan vridningene på aldersskalaen er kommet. For begge landegruppene av menn har inntektsutviklingen virket polariserende. Dette framkommer i tabellen ved at det er blitt større andeler på de laveste

og høyeste inntektstrinnene, og færre på de midterste. For kvinnene har vridningen slått ut forskjellig. Blant kvinner med norsk bakgrunn er det blitt flere med høy inntekt og færre med lavere, mens det for innvandrerkvinnene er motsatt.

Tabell 2.8 *Inntektsfordeling for menn og kvinner på landsnivå. Tall for 2008 og med tall for 2002 oppregulert til 2008-nivå i følge inntektsutviklingen. Personer i alder 33-35 år. To landegrupper. Endringstall 2002-2008.*

Menn	Innvandrere			Øvrige befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
0-100.000	8	+1	9	3	+1	4
100-200.000	12	+2	14	8	+1	9
200-300.000	21	-1	20	18	-2	16
300-400.000	30	-2	28	35	-3	32
400-500.000	16	-1	15	19	0	19
500.000 +	13	+1	14	17	+3	20
Resultat	100	0	100	100	0	100

Kvinner	Innvandrere			Øvrige befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
0-100.000	12	+3	15	7	-2	5
100-200.000	18	0	18	17	-2	15
200-300.000	31	0	31	33	0	33
300-400.000	26	-1	25	30	+3	33
400-500.000	8	-1	7	9	0	9
500.000 +	5	-1	4	4	+1	5
Resultat	100	0	100	100	0	100

Fordelingene i Austad/Fjell

Tabell 2.9 viser inntektsfordelingene for hver av landegruppene i de to områdene på begge tidspunkter. **Innvandrergruppen** i Austad/Fjell har langt lavere inntekt enn innvandrerbefolkningen på landsbasis, og det er bare små forskjeller mellom drabantbyen og småhusbebyggelsen, spesielt for menn.

For de med **norsk bakgrunn** er forskjellen mellom sonene imidlertid stor. I småhusbebyggelsen er inntekten for begge kjønn

høyere enn på landsbasis. I drabantbyen i 2008 hadde menn med norsk bakgrunn lavere inntekt enn innvandrerne.

Tabell 2.9 *Inntektsfordelinger for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 33-35 år. To landegrupper og to år.*

Menn	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
0-100.000	4	5	20	13	7	10	0	2
100-200.000	32	16	16	27	20	16	12	10
200-300.000	38	35	20	33	33	21	19	21
300-400.000	24	35	28	27	20	37	28	18
400-500.000	0	9	12	0	7	11	8	22
500.000 +	2	0	4	0	13	5	33	27
Resultat	100	100	100	100	100	100	100	100

Kvinner	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
0-100.000	26	30	9	10	0	15	5	6
100-200.000	17	30	23	33	20	30	11	13
200-300.000	31	30	50	33	40	30	19	21
300-400.000	19	8	14	19	40	20	42	35
400-500.000	7	2	4	5	0	5	16	17
500.000 +	0	0	0	0	0	0	7	8
Resultat	100	100	100	100	100	100	100	100

Forskjeller og likhetstrekk ved utviklingen i bydelssonene

I fortsettelsen ser vi på hver bydelssone for seg, og ser spesielt på utviklingen for de to landegruppene i hver sone.

Drabantbyen

Mens mennene i **innvandrerbefolkningen** har fått forbedret inntektsfordelingen fra 2002 til 2008, har kvinnene fått fordelingen

betydelig svekket. Andelen med inntekt over kr. 300.000 var for begge kjønn 26 prosent i 2002. For menn økte andelen til 44 prosent mens den for kvinner gikk ned til 10 prosent i 2008. Tilsvarende utvikling så vi også gjøre seg gjelde på laveste utdanningstrinn, med en kraftig økning i innslaget for kvinner og med en liten reduksjon for menn.

For **den øvrige befolkningen** har utviklingen for kvinner og menn gått motsatt vei. En økende andel av kvinnene har fra 2002 til 2008 fått inntekt over kr. 300.000, mens andelen er gått tydelig ned for menn. Andelen menn som tjener over kr. 400.000 falt fra 16 prosent til 0. Dette henger nok noe sammen med den tilsvarende nedgangen i innslaget av folk med høyeste utdanning i drabantbyen. Igjen kan vi se det i sammenheng med at antallet personer i denne aldersfasen går ned og blir bestående av en stadig hardere kjerne av folk med lav utdanning og inntekt. For kvinner skjer vridningen over en større del av inntektsskalaen. Samtidig som andelen på de høyere trinnene øker, blir det færre på midtre trinn og flere på de laveste trinnene, altså utvikling i retning av polarisering. Spesielt er det blitt mange kvinner med norsk bakgrunn med inntekt mellom 100.000 og 200.000 kroner i drabantbyen i 2008.

Småhusbebyggelsen

Innvandrerbefolkningen i småhusbebyggelsen består som vi har sett utelukkende av innflyttere, med flere i åtteårsfasen fram mot 2008 enn mot 2002. Fordelingene for innvandrerbefolkningen på de to tidspunktene rendyrker dermed ulikheter ved tilstrømmingen, i og med at det ikke finnes noen lokalbefolkning å snakke om, og dermed heller ingen ”fast kjerne”.

Forskjellen i inntektsfordeling for de som kom i første og annen periode er i stor grad sammenfallende med forskjellene i drabantbyen. Dette gjelder også de store forskjellene som vi finner mellom kjønn. I begge områder er det blitt flere kvinner med inntekt under kr. 200.000 og færre over. Og i begge områdene er det blitt flere menn med inntekt mellom kr. 300.000 og 500.000. Kjønnforskjellen er like iøynefallende i begge soner. Dette er dermed et markert utviklingstrekk ved det som skjer i etableringsfasen for innvandrerbefolkningen i bydelen Austad/Fjell som helhet.

For personer med **norsk bakgrunn** i småhusbebyggelsen er både situasjon og utvikling noe annerledes. For begge kjønn er det flere

på de høyeste inntektstrinnene enn på landsnivå. For begge kjønn er det polariserende vridninger i fordelingene, ved at det er blitt flere, spesielt menn, som har fått inntekt over kr. 400.000 men også flere som har fått inntekt under kr. 300.000. Det ser ut som om inntektstrinnet i midten (fra 300.000 til 400.000), som på landsnivå favner en tredel av befolkningen ved utgangen av etableringsfasen, taper terreng.

For kvinner ser det imidlertid ut til at det var situasjonen i 2002 som var spesiell, og at utviklingen har normalisert seg. Dette kan være verdt å merke seg i kombinasjon med at kvinnene med norsk opprinnelse i småhusbebyggelsen i begge perioder skiller seg ut ved å ha mange med høy utdanning. En tolkning kan da være at kvinnene som etablerer seg i småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i økende grad representerer et normalutsnitt av kvinnene med høy utdanning og inntekt på landsbasis.

Flytteprosessenes påvirkning

I **drabantbyen** svekkes inntektsfordelingen av flytting for et par av gruppene, og mer i annen periode enn i første periode. Dette gjelder menn med norsk bakgrunn og kvinner med innvandrerbakgrunn. For menn med innvandrerbakgrunn og kvinner med norsk bakgrunn konsentreres inntekten sterkere på de midterste trinnene som følge av flytting i etableringsfasen, spesielt i perioden 2000-2008. Flyttingene skaper ingen dramatiske endringer.

I **småhusbebyggelsen** fantes det nesten ingen med innvandrerbakgrunn ved begynnelsen av fasen. Det som er sagt om innflytterne foran er det som kan sies.

For personene med norsk bakgrunn er vridningene større og mer systematiske enn i drabantbyen. For **menn** forskyves tyngden i inntektsfordelingen i begge perioder litt nedover på skalaen, med systematisk økte andeler på trinnene mellom kr. 100.000 og 300.000. Reduksjonen kommer i hovedsak på de to trinnene over. Det blir imidlertid færre på laveste trinn, og på trinnet fra kr. 500.000 og over skjer det ikke svekkelse. Det er tydelig forskjell mellom de som flytter ut og de som flytter inn.

For **kvinner** i småhusbebyggelsen har det skjedd endringer i flyttepåvirkningene fra første til annen periode. Dette kan være i tråd med tolkningen gitt ovenfor, nemlig at situasjonen med overrepresentasjon av kvinner med høy utdanning og høy inntekt i

kombinasjon normaliseres: I første periode førte flytting til en markert økning på høye inntektstrinn, noe som er svært uvanlig i et sosialt gjennomsnittlig sammensatt boområde. I annen periode, hvor det ved inngangen til fasen bor mange flere som får eller tar høy utdanning, svekkes inntektsfordelingen gjennom forløpet av etableringsfasen. Dette er vanlig. Utslaget er imidlertid sterkt for kvinner i annen periode. All økning kommer på de to laveste trinnene og all reduksjon på det høyeste. Trinnene på midten påvirkes ikke av flyttingene for denne gruppen av kvinner i Austad/Fjell.

2.6 Sosialhjelp

Som mottakere av sosialhjelp regner vi dem som har fått støtte minst to år i løpet av åtteårsfasen. Et enkeltår med sosialhjelp velger vi altså å betrakte som et mulig unntak eller en tilfældighet. På den måten får vi i større grad identifisert de tyngste brukerne av sosialhjelp.

Generelt er det på landsnivå omtrent dobbelt så mange med innvandreropprinnelse som har fått støtte som i befolkningen for øvrig. Dette gjelder både for kvinner og menn i siste periode, og det gjelder for kvinner også i første periode. For menn i første periode var det imidlertid tre ganger så mange med innvandrerbakgrunn som mottok sosialhjelp.

Bortsett fra for menn i innvandrergruppen har det bare vært ubetydelige endringer fra første til siste periode. Både for kvinner og menn med norsk bakgrunn var det 8 prosent i første periode og 7 prosent i annen periode som på landsbasis mottok sosialhjelp i løpet av etableringsfasen. For kvinner med innvandrerbakgrunn var det 14 prosent i første periode og 13 prosent i annen periode. For menn med innvandrerbakgrunn var nedgangen mye større, 24 prosent i første periode og 15 prosent i annen periode.

I **drabantbyen** på Fjell er bruken av sosialhjelp mye høyere, og gjennomgående også høyere i befolkningen med norsk opprinnelse enn i innvandrergruppen (venstre del av tabell 2.10). For innvandrergruppen har det skjedd en entydig forbedring fra første til annen periode. For personer med norsk bakgrunn er det mindre entydig. Relativt sett øker dermed forskjellen mellom gruppene.

Dette har å gjøre med økende seleksjon, knyttet til de konklusjonene vi tidligere har trukket om resultatene av flytteprosessene. Gruppen med norsk bakgrunn er liten og avtar mot en stadig hardere kjerne, mens gruppen med innvandrerbakgrunn øker og er mer integrert.

Flytteprosessene bidrar til at seleksjonen forsterkes. Det er kun for kvinner med norsk bakgrunn at ikke det er flere som mottar sosialhjelp ved slutten av fasen enn det er for gruppen som bodde det ved begynnelsen av fasen. Det er imidlertid høy bruk av sosialhjelp i gruppen av kvinner med norsk opprinnelse i drabantbyen.

I **småhusbebyggelsen** er situasjonen nærmest motsatt av i drabantbyområdet. Med ett unntak (kvinner i første periode) er det mindre bruk av sosialhjelp i løpet av etableringsfasen enn på landsnivå. Flytteprosessene bidrar videre til å redusere bruken av sosialhjelp for menn til det halve (høyre del av tabell 2.10).

Tabell 2.10 *Andel i to landegrupper ved begynnelsen og slutten av fasen som har mottatt sosialhjelp. Drabantbyen og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Periodene 1994-2002 og 2000-2008. Prosent.*

Menn	Drabantbyen			Småhusbebyggelsen		
	Start	Forløp	Slutt	Start	Forløp	Slutt
Innvandrere 1994-2002	21	+9	30	*	*	40
Innvandrere 2000-2008	9	+5	14	*	*	16
Øvrig bef. 1994-2002	19	+5	24	11	-5	6
Øvrig bef. 2000-2008	20	+7	27	11	-5	6

Kvinner	Drabantbyen			Småhusbebyggelsen		
	Start	Forløp	Slutt	Start	Forløp	Slutt
Innvandrere 1994-2002	24	+7	31	*	*	10
Innvandrere 2000-2008	11	+9	20	*	*	5
Øvrig bef. 1994-2002	24	+17	41	7	+7	14
Øvrig bef. 2000-2008	33	-4	29	2	+2	4

For kvinnene er det i begge landegrupper og begge områder forbedringen fra første til annen periode som er det mest iøynefallende. Det gjelder i sterk grad også menn med innvandrerbakgrunn. I småhusbebyggelsen er dette en gruppe som utelukkende består av innflyttere. I første periode var det en svært høy andel

sosialhjelpsbrukere blant innflytterne til småhusområdet (40 prosent), men størrelsen på gruppen totalt var lavere i denne enn i annen periode, og flyttestrømmen antakelig mer selektiv. Ved inngangen til aldersfasen var det i begge perioder så få i småhusområdet med innvandrerbakgrunn at flytteprosessene ikke kan analyseres.

En sammenfatning av dette er at det er store forskjeller mellom **de to områdene** i Austad/Fjell. Utviklingen fra 2002 til 2008 viser at forskjellene for de med norsk og utenlandsk bakgrunn øker, og at flytteprosessene i de to områdene har motsatt effekt på innslaget av sosialhjelp for menn med norsk opprinnelse. Flyttingene fører til ytterligere hopning i drabantbyen og nedgang i småhusbebyggelsen. For kvinner er det en viss økning også i småhusbebyggelsen, men omfanget er svært lavt i siste periode.

Siden det i forhold til all flytting er svært få som flytter mellom disse to områdene på Fjell, er det ikke strømmene mellom områdene som skaper seleksjonene. De skriver seg både fra gruppene som flytter inn til de to områdene utenfra og fra forskjeller ved lokalbefolkningen for de med norsk opprinnelse i utgangspunktet.

2.7 Barnetall

Også for barnetall registrerer vi situasjonen ved utgangen av fasen, dvs. vi ser hvor mange barn hver enkelt har når årskullene er 33-35 år. Vi relaterer barnetallene bare til kvinnene, ettersom det fortsatt er vanligst at barna blir boende hos moren etter et eventuelt samlivsbrudd. Inndelingen består av fem grupper: Ingen, 1, 2, 3 og 4 eller flere barn. Vi lar altså de faktiske barnetallene beskrive familjestørrelsen.

Fordelingene på landsnivå

Tabell 2.11 viser fordelingene på landsnivå for begge landegruppene og vridningene på familjestørrelsene fra 2002 til 2008. Tabellen viser at den barnløse andelen av kvinner 33-35 år i 2002 lå på cirka en femtedel, og at denne andelen økte til cirka en fjerdedel i 2008. Økningen kan i stor grad forklares av at kvinner i de siste årskullene har fått barna sine stadig senere i livsløpet. Noe av dette etterslepet kan derfor forventes at hentes inn igjen, men andelen barnløse vil sannsynligvis uansett bli større i det siste årskullet.

Tabell 2.11 *Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 33-35 år på landsnivå. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Ingen barn	19	+4	23	20	+4	24
1 barn	20	+1	21	21	0	21
2 barn	36	-2	34	39	-1	38
3 barn	18	-2	16	17	-3	14
4 barn eller fler	7	-1	6	3	0	3
Resultat	100	0	100	100	0	100

Tabellen viser videre at forskjellen mellom de to landegruppene er relativt liten på landsnivå. Forskjellen i andelen kvinner **uten barn** var kun på en prosent både i 2002 og 2008. Endringen i de to befolkningsgruppene var også helt parallell; fire prosent flere kvinner i alderen 33-35 år var uten barn i 2008, både blant kvinner med norsk og med utenlandsk bakgrunn.

Når vi ser på kvinner **med barn** ser vi også at forskjellene mellom landegruppene er relativt små. Den store forskjellen mellom kvinner med innvandringsbakgrunn og kvinner med norsk bakgrunn ligger i at det er en større andel kvinner med innvandringsbakgrunn som får mange barn, omtrent dobbelt så stor andel. Denne forskjellen går litt ned mellom 2002 og 2008. Tilsvarende er det flere med norsk bakgrunn som stopper på to barn.

Forskjeller og likhetstrekk ved utviklingen i bydelssonene

Når det gjelder andelen barnefamilier skiller både drabantbyområdet og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell seg relativt mye fra landsgjennomsnittet (tabell 2.12). Det er videre interessant å se at de to landegruppene er forskjellige fra landsgjennomsnittet på nesten motsatte måter.

Tabellen viser at andelen innvandrerkvinner uten barn er svært lav i **drabantbyen**, bare to prosent av disse kvinnene i drabantbyområdet var barnløse i 2002. Det er kun en tidel av landsgjennomsnittet blant innvandrerkvinner i 2002. Andelen innvandrerkvinner uten barn mer enn doblet seg til 2008, men økningen var likevel mindre enn økningen på landsnivå slik at gapet er fortsatt svært stort. Det vanlige er altså at innvandrerfamiliene på Fjell har barn og, som man

kan se av tabellen, flere barn. Det er ikke vanlig med enebarn. Den største forskjellen som vi kan se mellom 2002 og 2008 er at antallet barn per familie ser ut til å ha gått ned, særlig andelen med fire barn eller fler.

Tabellen viser videre at andelen kvinner med norsk bakgrunn som ikke har barn er svært høy i drabantbyområdet på Fjell. De har altså et helt motsatt mønster som innvandrerkvinnene. Det er nesten en dobbelt så stor andel barnløse kvinner i drabantbyområdet som landsgjennomsnittet. Andelen kvinner med bare ett barn har også gått ned mellom de to periodene, mens det har vært en økning i andelen med tre.

Tabell 2.12 *Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 33-35 år i drabantby og småhusbebyggelse i Austad/Fjell. To landegrupper og to år. Prosent.*

	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrig befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrig befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Ingen barn	2	5	45	43	20	15	32	40
1 barn	10	8	23	14	0	15	33	29
2 barn	40	47	27	24	30	30	28	23
3 barn	26	33	0	19	40	35	4	6
4+ barn	22	7	5	0	10	5	3	2
Resultat	100	100	100	100	100	100	100	100

I **småhusbebyggelsen** er ikke forskjellene like store, men også dette området skiller seg tydelig fra landsgjennomsnittet. Antallet innvandrere i dette området er såpass lavt at det ikke er riktig å kommentere disse tallene i særlig grad. Man kan imidlertid si at innvandrerkvinnene i dette området i stor grad følger landsgjennomsnittet, men har en tendens til å ha litt flere barn.

For den øvrige befolkningen avslører tallene at familiene i småhusbebyggelsen i all hovedsak er små. Andelen av kvinner i etableringsfasen som ikke har barn var i 2008 nesten like stor her som i drabantbyområdet, og økningen fra 2002 var stor; hele 8 prosent. De fleste kvinnene med barn i denne gruppen hadde videre bare ett eller to barn, og det var vanligere med bare ett barn enn

med to. Dette er det motsatte av det som er vanlig i landet ellers og helt forskjellig fra drabantbyområdet, hvor det var mer vanlig med en litt større familie også blant den øvrige befolkningen.

Flytteprosessenes påvirkning

Flytteprosessene i de to periodene forsterker i stor grad disse trekkene. Innflytting til drabantbyen i løpet av perioden 1994-2002 forklarer i stor grad hvorfor det i denne perioden var så vanlig med store familier med fire eller flere barn blant innvandrerne. Det var ingen tilsvarende innflytting av innvandrerkvinner med mange barn i perioden 2000 - 2008. Denne markante nedgangen i innflytting av kvinner med mange barn fra første til andre periode forklarer hvorfor andelen familier med mange barn gikk så kraftig ned. I den andre perioden var det innflytting av kvinner med to barn som var størst. Det oppsto dermed større likhet mellom innvandrergruppen og befolkningen for øvrig.

Også hos den øvrige befolkningen er flytteprosessene en viktig del av forklaringen på den høye andelen kvinner uten barn, det gjelder både for drabantbyen og småhusbebyggelsen. En svært stor andel av de barnløse kvinnene var tilflyttere til områdene i løpet av etableringsfasen, cirka halvparten til drabantbyen i den første perioden og til begge områdene i den andre. Den store andelen barnløse kvinner fra den øvrige befolkningen på Fjell kan derfor tilskrives tilflytting. Det kan også den relativt store andelen i småhusbebyggelsen i perioden 1994-2002, men ikke i den andre perioden. Da var utflytting av barnefamilier et mer entydig trekk.

Parallelt med tilflytting av kvinner uten barn har det altså vært fraflytting av kvinner fra den øvrige befolkningen med barn. I perioden 1994 til 2002 var fraflyttingen fra **drabantbyområdet** ganske uavhengig av hvor stor familien var, mens man for perioden 2000-2008 kan se at det i stor grad er kvinner med ett barn som flytter vekk, og i noen mindre grad kvinner med to. I denne perioden er det en ganske stor tilflytting av kvinner med tre barn også i den norskøttede befolkningsgruppen.

Fra **småhusbebyggelsen** flytter kvinner med mer enn ett barn ut. I begge periodene er det imidlertid en liten netto innflytting av kvinner med norsk bakgrunn med fire eller flere barn. Likevel er hovedkonklusjonen at flytting i etableringsfasen reduserer barneinnslaget, og andelen uten barn øker.

3 Ungdomsfasen

Ungdomsfasen regner vi fra man er midt i tenårene til man er midt i 20-årene. Det vil si at denne fasen starter ti år tidligere enn etableringsfasen som ble gjennomgått i forrige kapittel. Den åtteårsfasen vi har lagt til grunn, og som vi følger de to treårskullene gjennom, starter dermed ved alderstrinnene 15-17 år, og avsluttes åtte år senere på alderstrinnene 23-25 år. De årskullene vi har fulgt gjennom perioden 1994-2002 er født 1977-79, og de som er fulgt gjennom perioden 2000-2008 er født 1983-85, altså seks år senere.

I gjennomsnitt strekker åtteårsfasen seg over aldersspennet 16-24 år. I framstillingen forenkler vi ved av og til å skrive "fasen 16-24 år" (i stedet for fra 15/17 år til 23/25 år, som er presist men tungt). Det er også mulig når man vet hvordan undersøkelsen er lagt opp, å antyde ungdomsfasens plass i livsløpet ved å avrunde til det enda mer upresise 15-25 år.

I den følgende analysen som viser forskjellige temaer knyttet til ungdomsfasen, har vi i stor grad anvendt samme fremgangsmåte som i gjennomgangen av etableringsfasen. Det vil si at tabellene er satt opp på tilsvarende måte. Tabell 3.1 og 3.2 inneholder alle relevante tall knyttet til forløp av ungdomsfasen. Til sammen viser disse to tabellene alle de åtte forløpene vi får når vi ser på de to områdene og de to landegruppene i de to periodene. All informasjon for å sammenligne og få fram resultater fra flytteprosessene befinner seg her. Tabellene inneholder en egen kolonne for hver landegruppe, som viser endringene over tid.

En detaljert beskrivelse av prinsippene for hvordan tabellene kan leses er beskrevet i kapittel 2.1, der vi starter med å presentere flyttingene gjennom etableringsfasen.

3.1 Flytteprosessene i drabantbyen og i småhusområdet i Austad/Fjell. Befolkningsutviklingen i ungdomsfasen.

Vi begynner som i forrige kapittel med innvandrerggruppen i drabantbyområdet på Fjell (venstre del av tabell 3.1).

Drabantbyområdet

I 1994 og 2000 var det i utgangspunktet omtrent like mange i den yngste gruppen i **innvandrerbefolkningen**, vi ser en økning på 3 personer på tenåringsstadiet. Forløpet av fasen fra 1994 til 2002 (i første periode) gir imidlertid en tilvekst på 56 ungdom. Dette skyldes en relativt stor andel innflyttere til drabantbyområdet. Samtidig viser tabellen også stor aktivitet både av utflytting og videreflytting i den første perioden med 31 utflyttere og 43 videreflyttere.

Forløpet i annen periode (2000-2008) ga imidlertid svakere tilvekst, kun 20 personer, vesentligst på grunn av færre innflyttere til drabantbyen. Gjennomtrekket var større i denne perioden. Fra 2002 til 2008 gikk av denne grunn antall ungdommer i alder 23-25 år ned med 33 personer.

Tabell 3.1 *Folketall og flytteaktivitet gjennom ungdomsfasen (15/17 - 23/25 år) for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring	1994-2002	2000-2008	Endring
Bef (15/17 år)	63	66	+3	84	93	+9
Lokalbefolkning	32	28	-4	42	44	+2
Utflyttere	31	38	+7	42	49	+7
Innflyttere	87	58	-29	25	22	-3
Videreflyttere	43	69	+26	40	46	+6
Bef (23/25 år)	119	86	-33	67	66	-1
Tap/gevinst	+ 56	+ 20	-36	- 17	-27	-10

Tabell 3.2 *Folketall og flytteaktivitet gjennom ungdomsfasen (15/17 - 23/25 år) for småbusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994- 2002	2000- 2008	Endring	1994- 2002	2000- 2008	Endring
Bef (15/17 år)	8	5	-3	92	110	+18
Lokalbefolkning	3	0	-3	44	47	+3
Utflyttere	5	5	0	48	63	+15
Innflyttere	27	29	+2	77	54	-23
Videreflyttere	22	43	+19	112	114	+2
Bef (23/25 år)	30	29	-1	121	101	-20
Tap/gevinst	+22	+24	+2	+29	-9	-38

Ved å sammenligne de to periodene ser vi en nedgang på 36 personer mellom første og andre periode. Hovedårsaken til endringene mellom 1994-2002 og 2000-2008 finner vi først og fremst i et betydelig antall færre innflyttere den siste perioden. I tillegg viser tabellen en lite stabil befolkningsgruppe med særlig mange videreflyttere. Disse funnene er ganske sammenfallende med det vi så for etableringsfasen, der det ble vist at innvandrerguppen av unge i 20-årene har endret seg ved å bli mindre rotfast.

For **den øvrige befolkningen** i drabantbyområdet, i hovedsak av norsk opprinnelse, er både flytteprosessene, endringene i dem, og resultatet for befolkningsutviklingen annerledes enn for innvandrerbefolkningen. Det er noen flere unge i tenårene som bodde i området i 2000 enn i 1994. Flytteprosessene taper imidlertid ned denne befolkningen i ungdomsfasen, omtrent på samme måte som i etableringsfasen. Forskjellen er at nedgangen i ungdomsfasen er litt større i annen periode enn i første periode. I hovedsak skyldes dette at flere flytter ut. Blant de som kommer inn har tendensen til å flytte videre økt. Begge disse funnene kan tolkes, slik vi gjorde det for etableringsfasen, at den øvrige befolkningen i økende grad består av en mindre men hardere kjerne.

Hvis vi ser på hvordan forløpene påvirker sammensetningen av **de to landegruppene**, finner vi at det er ungdom med norske

opprinnelse som dominerer i begynnelsen av begge fasene, men at dette endrer seg i forløpet. I 1994 utgjorde tenåringer med norsk opprinnelse 57 prosent av de unge, i 2000 var andelen 58 prosent. Fordelingen var omvendt for etableringsfasen, med enda høyere andel innvandrere i 2000. I ungdomsfasen endres dette kraftigere i flytteprosessene. I 2008 tilhørte 43 prosent av de unge voksne midt i 20-årene den øvrige befolkningen, mens 57 prosent tilhørte innvandrerguppen. Vi ser altså en klar dreining fra å ha flest ungdom med norsk opprinnelse på tenåringsstadiet til å ha flere unge voksne med innvandrerbakgrunn når årskullene kommer opp i 20-årene.

Småhusbebyggelsen

Tabell 3.2 viser at det nesten ikke var noen ungdom fra **innvandrebebefolkningen** i småhusbebyggelsen, verken i 1994 og 2000. Av de få som bodde der ved begynnelsen av fasen, flyttet omtrent alle ut i begge perioder. Imidlertid kom det mange innflyttere i løpet av fasen i begge perioder. Den aller største endringen ser vi i tallet på videreflyttere, som har økt kraftig i siste periode. Dette indikerer stor og økende omskiftelighet. Folketallet for gruppen ved slutten av fasen har holdt seg stabilt. Den økte videreflyttingen i ungdomsfasen påvirker ikke bosettingen.

For **den øvrige befolkningen** av i hovedsak norsk opprinnelse viser hovedtrekkene et annet mønster. Selv om det er en økning i tallet på unge i tenårene som har vokst opp i bydelen, har tallet på ungdom i 20-årene gått ned. Tallene viser høy utflytting, med økning for siste periode. Det var imidlertid langt færre som flyttet inn til bydelen og flere som flytter videre i 2000-2008 enn i perioden før.

Både for småhusområdet og drabantbyområdet viser tabellene at antall ungdom gikk ned som følge av flytting, med unntak av ungdom med innvandrerbakgrunn som økte i antall i småhusområdene. Det er særlig ungdom fra den øvrige befolkningen som flytter ut av områdene.

Oppsummering

Flytteprosessene og endringene som gjelder for ungdom med innvandrerbakgrunn ser både i drabantbyen og småhusområdet ut til å bære preg av å utvikle noe lavere folketal, og med mindre integrering med andre områder i Drammen og omegn.

For den øvrige ungdomsgruppen er det noe mer variasjon. Det var flere personer i begge områder på tenåringstrinnene, men færre på 20-årstrinnene etter flytting i løpet av fasen i siste periode. Også når de gjelder denne gruppen ser det ut til at de som blir boende i områdene kan virke som de tilhører en stadig hardere kjerne av folk med norsk opprinnelse.

Vi skal se om vi finner støtte for noe av det samme når vi etter hvert ser på hvordan sammensetningen etter utdanning, inntekt, sosialhjelp og barnetall utvikler seg over tid og som følge av flytting gjennom livsfasen.

3.2 Flyttestrømmene til og fra Austad/Fjell i ungdomsfasen

Figur 3.1 og 3.2 viser med piler hvor stor del av tilflyttingen til Austad/Fjell (øverst) og fraflyttingen fra Austad/Fjell (nederst) som kommer fra og går til andre regioner. Til venstre vises første periode, til høyre annen periode. Figur 3.1 viser piler for drabantbyen, figur 3.2 for småhusområdet. Prosentene for de ulike pilene summerer seg ikke til 100, fordi tall for bofaste ikke inngår i figurene. Summen av prosentene i figurene refererer altså bare til fraflytting og tilflytting henholdsvis. Summen av bofaste og fraflyttede er alltid 100, mens summen av bofaste og tilflyttede gir resultatet av flytteprosessen ved slutten av fasen.

Den største tilstrømningen til **drabantbyområdet** kommer fra utlandet i begge perioder, selv om andelen går ned fra 38 til 31 % i den andre perioden. Denne flyttestrømmen består for det meste av innvandrere. Tilstrømningen fra landet ellers, som øker fra første til andre periode har ikke en slik profil, men består i stedet både av personer med og uten innvandrerbakgrunn. I første periode er det litt tilflytting av unge mennesker fra de to områdene i Drammen, Åssiden/Bragernes og Gulskogen/Strømsø/Tangen/Skoger, men i andre periode ser vi ingen tilsvarende flytting internt i kommunen.

Fraflyttingen i ungdomsfasen er tydelig mindre og mer fordelt. Flest er det som flytter fra drabantbyen til området Gulskogen/Strømsø/Tangen/Skoger og det er en kraftig økning fra første til andre periode i denne flyttestrømmen. Det er også en økning i flyttingen til omlandskommunene. En ganske stor andel i denne aldersfasen

flytter også til småhusbebyggelsen i naboområdet. Figuren viser videre at flyttingen til utlandet gikk ned til nesten ingenting mellom de to periodene. Forskjellen i andelen nye innvandrere mellom periodene er altså ikke like stor som forskjellen i innflytting.

Også **småhusbebyggelsen** mottar en del unge direkte fra utlandet, men denne flyttestrømmen er på langt nær like dominerende som i drabantbyen. Det er heller ikke noen særlig forskjell mellom periodene. Det tydeligste mønsteret i tilflyttingen til dette boligområdet er at det kommer en ganske jevn strøm fra alle byområdene i Drammen og fra omlandskommunene. I andre periode er ikke fordelingen like jevnt fordelt ettersom strømmene fra Åssiden/Bragernes og Konnerud er halvert.

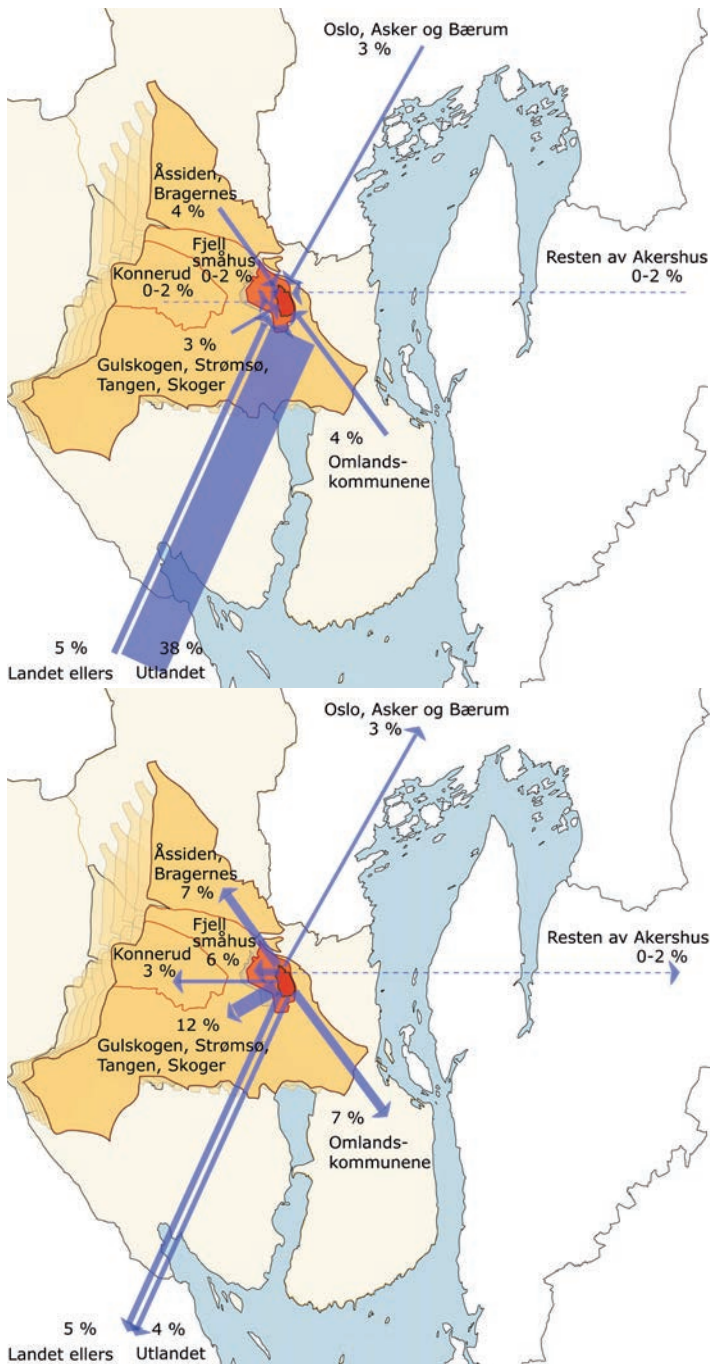
Mest påfallende i bildet av fraflyttingen fra småhusbebyggelsen er at selv om området mottar en del tilflyttere fra byområdene Konnerud og naboområdet drabantbyen er det liten eller ingen flytting til disse områdene fra småhusbebyggelsen. De store forskjellene i fraflytting mellom periodene i denne aldersfasen er nedgangen i flyttingen til Åssiden/Bragernes og en parallell økning i flyttingen til Gulsbogen/Strømsø/Tangen/Skoget og omlandskommunene.

3.3 Stabilitet og omskiftelighet

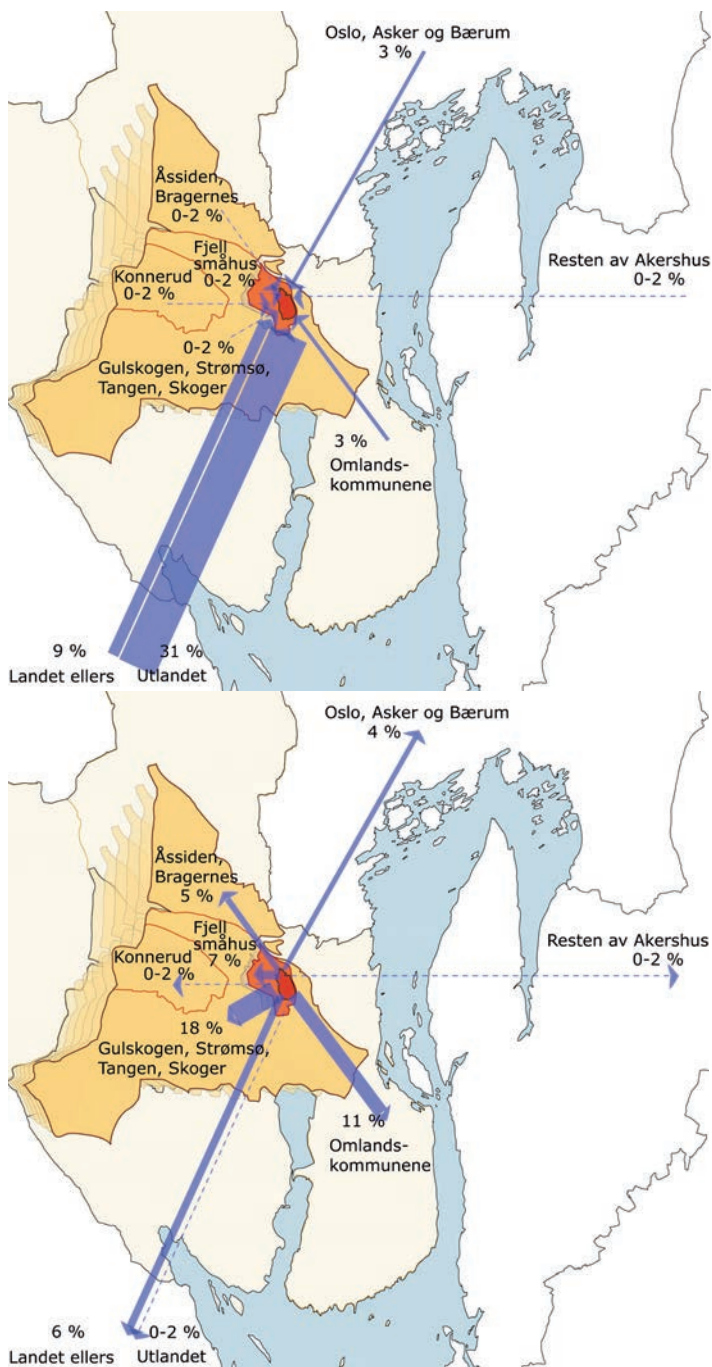
Stabilitet og omskiftelighet gjennom en aldersfase er et resultat av flytting. Noe er derfor allerede antydning foran. Vi kan også beskrive fenomenet mer presist ved hjelp av noen indikatorer. I innledningskapittelet presenterte vi følgende mål på stabilitet (notasjon i tabellens forspalte i parentes):

- lokalbefolkningens andel av de som bodde i sonen ved inngangen til fasen (Lokalbef, start)
- lokalbefolkningens andel av de som bodde i sonen ved utgangen av fasen (Lokalbef, slutt)
- andel av nyinnflyttere som er blitt boende ved utgangen av fasen (Innflytt boende)
- andelen som befolkningen i sonen ved slutten av fasen utgjør av alle som har bodd eller vært innom sonen i løpet av fasen (Stabilitetsmål).

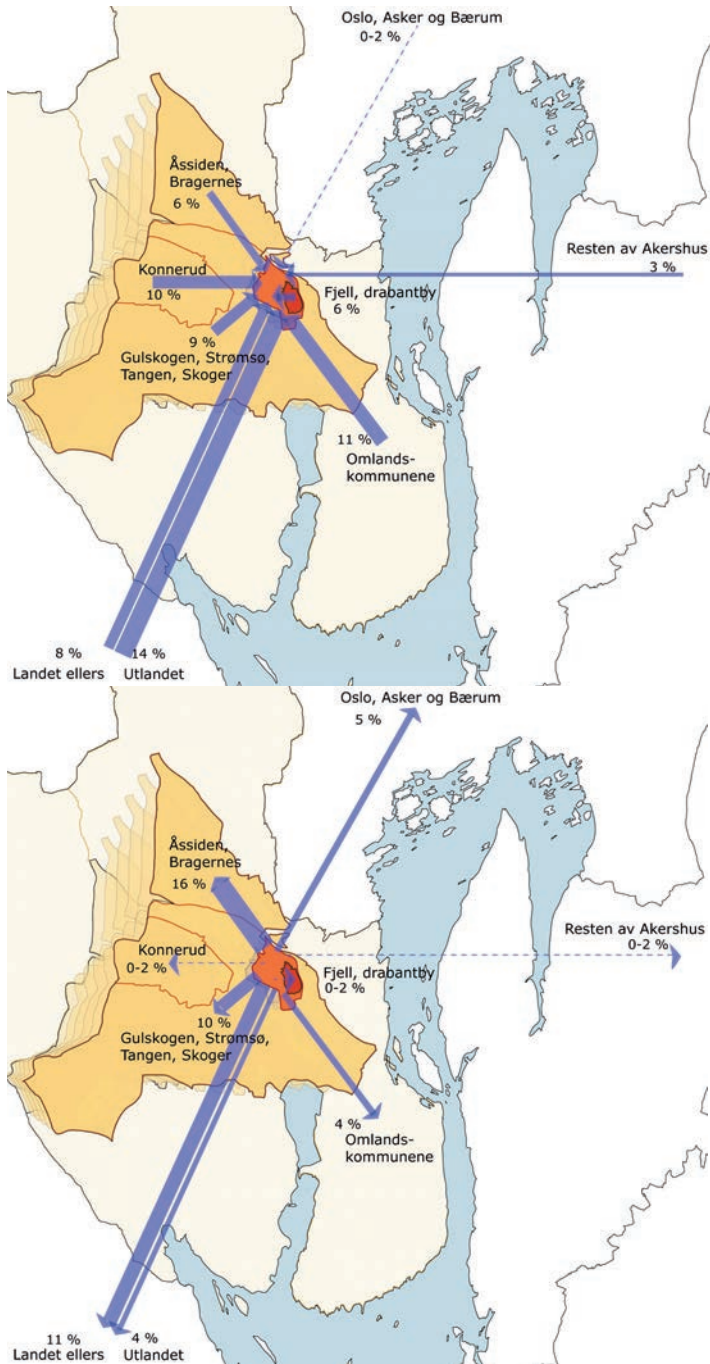
Figur 3.1 Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av **ungdomsfasen**. Prosjenter.

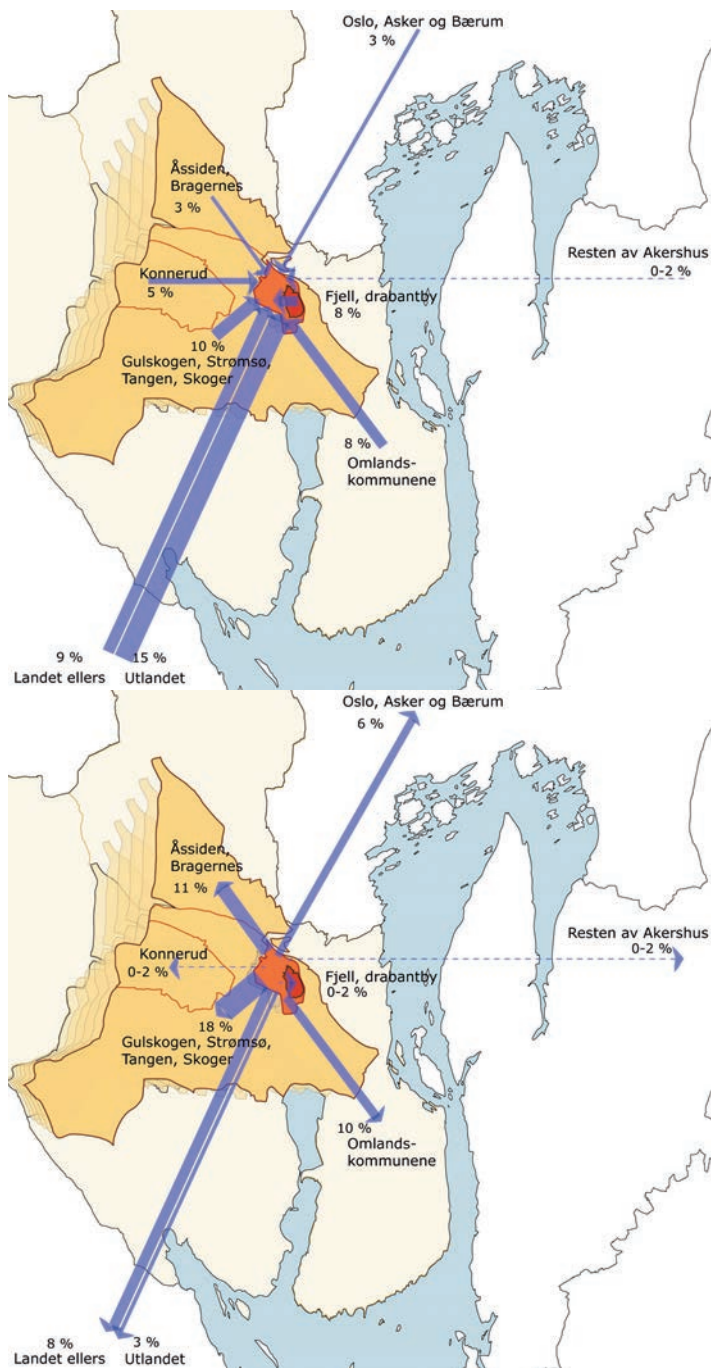
Figur 3.2 Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av **ungdomsfasen**. Prosent.

Figur 3.3 Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av ungdomsfasen. Prosjenter.

Figur 3.4 Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av ungdomsfasen. Prosjenter.

Tabell 3.3 og 3.4 viser tall for disse fire indikatorene i form av prosentandeler. Disse kan beregnes direkte ut fra folke- og flyttetallene i tabell 3.1 og 3.2.

Stabiliteten for innvandrerguppen er i første periode større enn for befolkningen for øvrig i begge områdene, men dette jevnes ut fra første til andre periode. Stabiliteten har avtatt for begge befolkningsgrupper i begge områdene (nederste linje i tabellene), og sterkest altså i innvandrerbefolkningen.

Tabell 3.3 *Stabilitet gjennom ungdomsfasen for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Andeler (%)*

To treårskull	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring i retning	1994-2002	2000-2008	Endring retning
Lokalbef, start	51	42	-	50	47	-
Lokalbef, slutt	27	33	+	63	67	=
Innflytt boende	67	46	-	38	32	-
Stabilitetsmål	62	45	-	45	41	-

Tabell 3.4 *Stabilitet gjennom ungdomsfasen for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.*

To treårskull	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring i retning	1994-2002	2000-2008	Endring retning
Lokalbef, start	37	0	-	48	43	-
Lokalbef, slutt	10	0	-	36	47	+
Innflytt boende	55	40	-	41	32	-
Stabilitetsmål	53	38	-	43	36	-

Bak bildet av redusert stabilitet og økt omskiftelighet ser vi for begge grupper og områder at en avtakende andel av alle som flytter inn blir boende (tredje linje), altså flere flytter videre. Tendensen til økende utflytting er også gjennomgående (første linje). I

drabantbyens innvandrerbefolkning og i den øvrige befolkningen i småhusbebyggelsen i bydelen har likevel lokalbefolkningsandelen økt (annen linje). Når vi likevel tolker resultatet i retning av økt omskiftelighet, skyldes det den økte videreflyttingen. Gjennomtrekket er da den dominerende faktoren.

Forskjellene mellom de to landegruppene i ungdomsgruppen er mindre enn for folk i etableringsfasen i begge områder. Dette kan tyde på bedre integrering i ungdomsgruppen, kanskje fordi en større andel av ungdommen enn de som er ti år eldre har vokst opp i Norge.

Men til tross for disse likhetstrekkene med hensyn til hvordan stabiliteten i befolkningsgruppene i begge områder avtar, selekteres befolkningen med norsk bakgrunn sterkere i drabantbyen gjennom flytteprosessene. Konklusjonen om at det danner seg en mindre men hardere kjerne, skaper altså ikke økt stabilitet. Det skjer i dette tilfellet gjennom en prosess med økt omskiftelighet. Det samme så vi også for etableringsfasen, bare i svakere grad.

3.4 Utdanning

Status for utdanningsnivå tas ved utgangen av fasen, altså når personene er 23/25 år, det vil si midt i utdanningsløpet for mange. Så tidlig i livet er det svært få som har tatt lang høy utdanning. Vi opererer derfor med kun en kategori for høyere utdanning, også når vi ser på landstallene.

Både for drabantbyen og for småhusbebyggelsen måler vi utdanningsnivået ved hjelp av indekser. Disse er laget slik at landsinnslaget på hvert utdanningstrinn er 100. Beregningen gjøres for hver av de to periodene (med referanse til situasjonen i 2002 og 2008). På denne måten korrigerer vi for at det på landsbasis over tid er blitt flere som har tatt videregående skole og høyere utdanning.

Vi tar også hensyn til at utdannings sammensetningen for landegruppene er forskjellige. Indeksene beregnes for hver landegruppe og hvert år for seg i begge områdene. For hver landegruppe og periode har vi laget indekser for de som bodde i de to områdene ved begynnelsen og slutten av fasen. På den måten kan vi kaste et blikk på hvordan flyttingene påvirker utdanningsnivået i de to områdene, og om det har skjedd endringer i dette fra første til annen periode.

Siden utdanningsfordelingen for kvinner og menn er ulike, gjøres alle beregninger for hvert kjønn for seg.

Fordelingene på landsnivå

Tabell 3.5 viser utdanningsfordelingene for menn og kvinner i de to landegruppene i 2002 og 2008 når ungdomsfasen er gjennomløpt, og hvor mye fordelingene har endret seg i løpet av den mellomliggende seksårsperioden.

Tabell 3.5 *Utdanningsfordeling for menn og kvinner i befolkningen på landsnivå i aldersgruppen 23-25 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.*

Menn	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Under 12 år	43	+3	46	31	+1	32
Videregående	50	-7	43	60	-5	55
Høyere utdanning	7	+4	11	9	+4	13
Resultat	100	0	100	100	0	100

Kvinner	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Under 12 år	31	+1	32	23	0	23
Videregående	56	-7	49	63	-10	53
Høyere utdanning	13	+6	19	14	+10	24
Resultat	100	0	100	100	0	100

Når det gjelder høyere utdanning er det små eller ingen forskjeller mellom landegruppene. For alle gruppene har det vært en økning i antall med høyere utdanning fra 2002 til 2008. Det er flere kvinner med høyere utdanning i begge gruppene. Blant kvinner med norsk opprinnelse har utdanningsøkningen vært spesiell sterk, med en økning fra 14 til 24 prosent med utdanning utover videregående i løpet av seks år. Utdanningsekspløsjonen har nå forplanet seg opp i 1980-tallskullene.

På mellomtrinnet er det også flere i befolkningen med norsk bakgrunn enn blant innvandrerne. Denne forskjellen har blitt mindre fra 2002 til 2008. På laveste trinn er det klar overvekt i

innvandrerbefolkningen, med forskjeller som er større for kvinner enn for menn. Andelene har for begge landegrupper endret seg lite.

Forskjeller og likhetstrekk mellom områdene

Det er relativt få ungdommer med høyere utdanning i bydelen Austad/Fjell, særlig blant menn (indekser i tabell 3.6). Kvinner med norsk opprinnelse utgjør den største gruppen. Fordi dette handler om ungdom som er i en utdanningssituasjon kan det tenkes at flere er i ferd med å ta høyere utdanning, men som ikke regnes med i oversikten. Innvandrerbefolkningen i småhusbebyggelsen omfatter ikke mange nok ungdommer til at indekser kan vises. Både drabantbyområdet og småhusbebyggelsen har flere med lav utdanning og færre med høy utdanning, men forskjellene er mindre enn for personene i etableringsfasen.

Tabell 3.6 *Utdanningsindekser for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 23-25 år. To landegrupper og to tidspunkter. Landsinnslaget = 100 for hver landegruppe, kjønn og år.*

Menn	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	126	105	183	200	*	*	103	123
Videregående	91	98	67	54	*	*	95	92
Høyere utdanning	54	55	0	46	*	*	127	82

Kvinner	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	212	120	185	200	*	*	82	66
Videregående	66	114	82	82	*	*	110	91
Høyere utdanning	0	22	24	42	*	*	91	130

* For få personer med oppgitt utdanning i sonen til at indekser gir mening

Kommentar til indeksene: Når en indeks er over 100, betyr det at innslaget på tilhørende utdanningsnivå ligger over landsgjennomsnittet. Når indeksen for nivået under 12 års skolegang både for menn og kvinner i den øvrige befolkningen i 2008 var akkurat 200, betyr det at innslaget med lav utdanning i denne gruppen var

nøyaktig det dobbelte for de norskåttede på Fjell enn på landsnivå. Tilsvarende viser indekser under 100 hvor mye lavere innslaget er på høyere utdanningstrinn. Indekser på henholdsvis 46 og 42 på høyeste trinn for menn og kvinner i den norskåttede befolkningen i 2008, sier at innslaget av høyere utdanning ligger på noe under det halve av det nivået befolkningen med norsk bakgrunn har på landsnivå.

Drabantbyen har et høyere innslag av personer uten videregående skole enn landsbefolkningen. Det gjelder sterkere for kvinner enn for menn og det gjelder begge landegrupper. Mennene i innvandrerbefolkningen ligger ikke langt unna landsinnslaget.. Kvinnene i innvandrerbefolkningen er i 2008 overrepresentert på trinnet med 12 års videregående skole. Det er svært lave innslag av folk med høyere utdanning, og kun menn med innvandrerbakgrunn når opp til det halve av innslaget på landsnivå i siste periode. Her ligger særlig kvinnene med innvandrerbakgrunn svært lavt. For den øvrige befolkningen er utdanningsskjevhetene større, og nesten like store som for gruppene i etableringsfasen. Det var i 2008 dobbelt så mange kvinner og menn uten videregående skole som i landsbefolkningen.

I **småhusbebyggelsen** er det som sagt for få personer med innvandrerbakgrunn med oppgitt utdanning til at indekser gir mening. Derfor er det kun ungdom med norsk bakgrunn som omtales. For kvinner og menn i småhusbebyggelsen har utviklingen for de unge gått hver sin vei. Mens det var høy overvekt av menn og underrepresentasjon av kvinner med høy utdanning i første periode, er det blitt motsatt i annen periode. Denne utviklingen peker hen mot det bildet vi fant for etableringsfasen, altså for de som er ti år eldre. Det kan tyde på at utviklingen er i ferd med å festne seg til et mønster.

Under har vi tatt med en tabell i tillegg til indeksene som viser utdanningsfordelingene for hvert av årene i de to områdene (tabell 3.7). I disse fordelingene holdes personer med uoppgitt utdanning utenfor. Det fører i noen tilfelle til at forholdet mellom prosentandeler og indekser (tabell 3.6) ikke reflekterer hverandre. Indeksen er mest egnet til å sammenligne endringene fra 2002 til 2008, siden de korrigerer for at utdanningsstrukturen har endret seg på landsnivå. Men fordelingene gir også informasjon: Når befolkningen med norsk bakgrunn, på samme måte som gjennom etableringsfasen,

også i ungdomsfasen får økte andeler for gruppen uten videregående skole i drabantbyen, får vi nok en gang bekreftet et av kjennetegnene ved den ”hardere kjernen” av norskåttede i drabantbyen på Fjell.

Tabell 3.7 *Utdanningsfordeling for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 23-25 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosentfordeling for hver landegruppe, kjønn og år.*

Menn	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	59	64	59	65	33 *	59 *	32	40
Videregående	38	32	41	29	45 *	33 *	57	50
Høyere utdanning	3	4	0	6	22 *	8 *	11	10

Kvinner	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	68	44	45	50	29 *	33 *	19	16
Videregående	28	52	52	40	57 *	34 *	69	51
Høyere utdanning	4	4	3	10	14 *	33 *	12	33

* Svært få personer i sonen, omtrent alle er tilflyttere

Utviklingen over tid

I **drabantbyområdet** har utdanningsprofilen i innvandrerbefolkningen bedret seg betydelig fra 2002 til 2008. Innvandrerungdommen på Fjell har tatt lange skritt i retning av å tilnærme seg innvandrernes mønster på landsnivå. Det er spesielt tendensen til å ta videregående skole som er blitt mer vanlig.

I den øvrige befolkningen er det motsatt. Både for kvinner og menn har innslaget av personer uten videregående skole økt, og innslaget med høy utdanning ligger under det halve i befolkningen på landsnivå. Sterkere seleksjon av flytteprosessene har slått noe ut i utdanningsprofilen.

I **småhusbebyggelsen** er det kun ungdom i befolkningen med norsk bakgrunn som omtales. For disse er det slående hvordan utdanningsprofilen for kvinner har vridd seg over mot økte innslag

av personer med høyere utdanning og avtakende innslag av personer med 12-årig videregående skole og lavere. Blant mennene var det imidlertid en større andel som hadde høyere utdanning i 2002 enn i 2008, og færre med lavere utdanning. Utviklingen for kvinner og menn går altså motsatt vei.

Det ser som sagt ut som om vridningene går i retning av de mønstrene vi så for folk i etableringsfasen. Siden den norskåttede befolkningen utgjør en stor del av beboerne, bærer småhusområdet i økende grad preg av å ha ungdom hvor kvinnene har mye mer utdanning enn menn. Kanskje er det unge kvinner med utdanning men uten barn som i tidlig livsfase i større grad velger å bo i småhusområdet? Økningen i tallet på kvinner som ikke hadde barn innen utgangen av ungdoms- og etableringsfasen, kan gi støtte til det.

Flytteprosessenes påvirkning

Utdanningsprofilene svekkes i varierende grad gjennom flytting i ungdomsfasen. Det eneste flytteforløpet som har gitt et positivt utslag finner vi for kvinnene i innvandrerbefolkningen i drabantbyen i annen periode: Overrepresentasjonen (med indeks=114) oppstår gjennom flytting. Uten å vise indekser for gruppene før flytting, oppsummerer vi ellers kort slik:

Blant personer med **norsk bakgrunn** svekkes utdanningsprofilene både for kvinner og menn gjennom flytteforløpene i begge periodene, mer i annen periode enn i første periode, og litt mer i småhusbebyggelsen enn i drabantbyen. I drabantbyen kan det svekkede resultatet som framkommer i tabell 3.6 og 3.7 over tid, forklares gjennom sterkere negativ seleksjon i flytteprosessene. Endringene i småhusbebyggelsen kan ikke forklares slik, her er det i større grad forskjeller mellom gruppene i utgangspunktet som genererer ulikhetene.

For **innvandrergruppen** i drabantbyen har ikke betydningen av flytteprosessene svekket resultatet noe sterkere i annen enn i første periode. For kvinner betydde flytting lite i første periode, og fikk den positive vridningseffekt på mellomtrinnet som er nevnt over i annen periode. For menn ble utdanningsprofilen sterkt svekket av flytteprosessene i begge perioder. Endringen i resultatet ved slutten av fasen skyldes i stor grad forskjeller mellom årskullene som var der allerede ved begynnelsen av fasen.

3.5 Inntekt

Som for utdanningsnivå registrerer vi inntektsnivået ved utgangen av fasen, altså når årskullene er i alder 23-25 år. Som inntekt regnes alt som mottas i form av lønn, trygd, sosialhjelp eller annet, altså det som vanligvis kalles alminnelig inntekt. Vi opererer med seks inntektsklasser i intervaller på 100.000 kroner. Skalaen er rigget opp etter inntektsbeløp for 2008, og inntektene for 2002 er for hvert kjønn hevet med like mye som gjennomsnittsinntekten har steget på de seks årene. På dette stadiet midt i 20-årene har inntektsøkningen for menn vært 22 prosent og for kvinner 14 prosent. Tilsvarende tall for personer i etableringsfasen var 21 og 23 prosent. De helt unge kvinnene henger altså mer etter i inntektsutvikling enn helt unge menn.

Fordelingene på landsnivå

Tabell 3.8 viser fordelingene på landsnivå for begge landegruppene og vridningene på de ulike inntektstrinnene fra 2002 til 2008. Det er svært få ungdommer som har høy inntekt. Det er svært mange med inntekt under 100 000 kroner, og det er bare for menn med norsk bakgrunn at vi ikke finner så mange som 90 prosent med inntekt under kr. 300.000.

Fordi denne aldersgruppen i stor grad er i en utdanningsfase er denne fordelingen forventet. Det er imidlertid noe forskjell mellom landegruppene, litt større for menn enn for kvinner, med unntak for at det er mange innvandrerkvinner på laveste trinn (uten inntekt).

Siden det er korrigert for nivåforskjeller rendyrker tabellen hvordan vridningene på aldersskalaen er kommet. For menn fra den norskskattede befolkningen har inntektsutviklingen virket polariserende. Dette framkommer i tabellen ved at det er blitt større andeler på det laveste og høyeste inntektstrinnene, og færre på de midterste. For kvinner er vridninger svakere, men går i samme retning. For menn med innvandrerbakgrunn er det bare andelen med lavest inntekt som har økt. For de som har mer inntekt har altså gjennomsnittsinntekten økt. For innvandrerkvinnene har det skjedd lite endring på de seks årene.

Tabell 3.8 *Inntektsfordeling for menn og kvinner på landsnivå. Tall for 2008 og med tall for 2002 oppregulert til 2008-nivå i følge inntektsutviklingen. Personer i alder 23-25 år. To landegrupper. Endrings tall 2002-2008.*

Menn	Innvandrere			Øvrige befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
0-100.000	36	+5	41	29	+2	31
100-200.000	31	0	31	30	-1	29
200-300.000	20	-3	17	24	-4	20
300-400.000	10	-2	8	13	+1	14
400-500.000	2	0	2	3	+1	4
500.000 +	1	0	1	1	+1	2
Resultat	100	0	100	100	0	100

Kvinner	Innvandrere			Øvrige befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
0-100.000	40	-1	39	35	0	35
100-200.000	39	+1	40	41	+1	42
200-300.000	18	0	18	21	-2	19
300-400.000	3	0	3	3	0	3
400-500.000	0	0	0	0	+1	1
500.000 +	0	0	0	0	0	0
Resultat	100	0	100	100	0	100

Fordelinger, forskjeller og likhetstrekk i bydelssonene

Tabell 3.9 viser inntektsfordelingene for hver av landegruppene i de to områdene på begge tidspunkter. Menn i **innvandrerguppen** i drabantbyen på Fjell har inntekt på linje med innvandrerbefolkningen på landsbasis. Kvinnene derimot har langt mindre inntekt. Spesielt er det langt flere uten inntekt. De samme tendensene ser vi for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell, men her er det få innvandrere som bor.

For de med **norsk bakgrunn** er forskjellen mellom sonene imidlertid stor. For personene som har gjennomløpt etableringsfasen var inntekten større i småhusbebyggelsen enn i drabantbyområdet. For ungdommene er det motsatt. Flere av drabantbyens unge menn har inntekt på de midlere trinnene enn i landsbefolk-

ningen. For de unge kvinnene var det også få på laveste trinn, men mange på nest laveste. I småhusbebyggelsen er det for begge kjønn overvekt av personer uten inntekt og på nest laveste trinn.

Forskjellen mellom bydelene for de med norsk bakgrunn kan så langt beskrives som at mens drabantbyen har ganske mang med midlere og god inntekt men lav utdanning, er beboerne i småhusbebyggelsen kjennetegnet av akkurat det motsatte.

Tabell 3.9 *Inntektsfordelinger for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 23-25 år. To landegrupper og to år.*

Menn	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
0-100.000	35	47	29	29	36	21	39	41
100-200.000	27	22	17	29	21	42	21	31
200-300.000	24	6	37	27	36	21	25	18
300-400.000	14	22	17	12	7	11	11	10
400-500.000	0	3	0	3	0	5	4	0
500.000 +	0	0	0	0	0	0	0	0
Resultat	100	100	100	100	100*	100*	100	100

Kvinner	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
0-100.000	52	52	25	22	69	30	38	36
100-200.000	25	30	56	50	25	40	42	48
200-300.000	19	18	19	19	6	30	18	12
300-400.000	4	0	0	6	0	0	0	4
400-500.000	0	0	0	3	0	0	0	0
500.000 +	0	0	0	0	0	0	2	0
Resultat	100	100	100	100	100*	100*	100	100

*Svært få personer i sonen

Endringene i drabantbyen

Blant mennene i **innvandrerbefolkningen** har det skjedd en tendens til polarisering i inntektsfordelingen fra 2002 til 2008, dere flere har høyere og flere har lavere inntekt enn første år. Denne polariseringen for de unge innvandrer mennene har slått ut på i økning høyt oppe på inntektsskalaen. For innvandringskvinnene har utviklingen i større grad gått i takt med inntektsutviklingen for gruppen på landsnivå.

For **den øvrige befolkningen** har tyngdepunktet i inntektsfordelingen i drabantbyen flyttet seg litt nedover på inntektsskalaen, det gjelder begge kjønn. Ser vi utviklingen i lys av tilsvarende endringer på landsnivå, kan denne svekkelsen tolkes som økt konsentrasjon på midtre og nedre del, på bekostning av klar nedgang i gruppene uten inntekt. Utviklingen kan derfor tolkes som normaliserende. Dette kan tale litt i mot den tolkningen vi har gitt av utviklingen, at drabantbybefolkningen med norsk bakgrunn består av en ”hardere kjerne”. Vi tror fortsatt tolkningen holder, men at det er flere i denne hardere kjernen som har noe inntekt.

Endringene i småhusbebyggelsen

Innvandrerbefolkningen er liten i ungdomsgruppen. Hele gruppen består på begge tidspunkter kun av innflyttere. Utviklingen viser at innflytterne i perioden 2000-2008 hadde mer inntekt enn de som kom fra 1994 til 2002, uten at vi skal legge for mye vekt på det.

For ungdom med **norsk bakgrunn** viser utviklingen i hovedsak det samme som for den øvrige befolkningen i drabantbyen, nemlig økt konsentrasjon på nedre del av skalaen, spesielt nest nederste trinn. Forskjellen mellom folk i drabantbyen og småhusbebyggelsen slår altså ikke ut i ulik utvikling. Hovedforskjellen er den store ulikheten i nivå, som ikke er blitt endret fra første til annen periode. Ungdom i drabantbyen tjente mer enn ungdom i småhusbebyggelsen i begge perioder. Forklaringen ligger antakelig at mens drabantbybefolkningen er kommet i jobb, er mange i småhusbebyggelsen fortsatt under utdanning. Konklusjonen er langt fra oppsiktsvekkende.

Flytteprosessenes påvirkning

I **drabantbyen** svekkes inntektsfordelingen av flytting i innvandrerbefolkningen i begge perioder, og mer for kvinner enn for menn. Svekkelsen er mest tydelig ved at det blir flere på laveste

trinn, herunder uten inntekt, og færre på trinnet over. For menn pyntes bildet litt ved at flytting gir en liten økning i andelen med inntekt mellom kr. 300.000 og 400.000.

I den øvrige befolkningen har flytteprosessene påvirket inntektsfordelingen ulikt i de to periodene. Både for kvinner og menn virker flyttingene polariserende i første periode, ved at det ble flere på laveste trinn, færre på de to neste, og flere på trinnet deretter. På trinnene over kr. 400.000 er det så godt som ingen å finne i drabantbyen i så ung alder (se tabell 3.9). I annen periode virket flytteprosessene helt motsatt. Både for kvinner og menn førte flytting til sterkere konsentrasjon på det tredje trinnet (kr. 200.000-300.000), med nedgang på de to trinnene under og det ene over. Dette tyder på at flytting, som skaper en ”mindre men hardere kjerne” i den yngre voksne befolkningen av norsk opprinnelse, har ført noen flere inn i jobb i perioden 2000-2008 enn i perioden 1994-2002.

For **småhusbebyggelsen** kommenterer vi kun den norskskattede befolkningen. Som i drabantbyen er påvirkningen av flytting ulike i de to periodene, og som der er påvirkningen for kvinner og menn i hver periode sammenfallende. I første periode er påvirkningen langt på vei den motsatte av det vi ser for drabantbyen, nemlig i større grad konsentrerende enn polariserende. Det skjer hopning på annet og tredje trinn, på bekostning av andelen på laveste trinn og fjerde trinn, som også for småhusbebyggelsen er det høyeste i ungdomsgruppen. Flytting i perioden 1994-2002 førte altså til at flere kom i jobb på normalinntektstrinnene for de unge. I annen periode ga flytting ingen systematisk effekt på inntektsfordelingen. Det er kun små vridninger mellom nabotrinns å spore.

3.6 Sosialhjelp

Som mottakere av sosialhjelp regner vi dem som har fått støtte minst to år i løpet av åtteårsfasen. Et enkeltår med sosialhjelp velger vi altså å betrakte som et mulig unntak eller en tilfældighet. På den måten får vi i større grad identifisert de tyngste brukerne av sosialhjelp.

På landsnivå er det omtrent dobbelt så mange med innvandreropprinnelse som har fått støtte som i befolkningen for øvrig. Dette

gjelder både for kvinner og menn i siste periode, og det gjelder for kvinner også i første periode. For menn i første periode var det nærmere tre ganger så mange med innvandrerbakgrunn som mottok sosialhjelp. Disse forholdstallene gjelder altså for gjennomløpet av ungdomsfasen, og er nøyaktig de samme som vi fant for folk i etableringsfasen.

For ungdom med norsk bakgrunn har det ikke vært endringer fra første til siste periode på landsbasis. I begge perioder og for begge kjønn var det 8-9 prosent av befolkningen i alder 23-25 år som hadde mottatt sosialhjelp i åtteårsfasen. For kvinner med innvandrerbakgrunn var det 17 prosent i første periode og 14 prosent i annen periode. For menn med innvandrerbakgrunn var det flere i første periode, med nedgang fra 21 prosent til 17 prosent i annen periode. På landsbasis er også nivåene på størrelse med det vi fant for etableringsfasen i de to periodene.

Tabell 3.10 *Andel i to landegrupper før og etter flytting som har mottatt sosialhjelp i løpet av ungdomsfasen. Drabantbyen og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Periodene 1994-2002 og 2000-2008. Prosent.*

Menn	Drabantbyen			Småhusbebyggelsen		
	Start	Forløp	Slutt	Start	Forløp	Slutt
Innvandrere 1994-2002	6	+12	18	*	*	14
Innvandrere 2000-2008	3	+6	9	*	*	26
Øvrig bef. 1994-2002	18	-1	17	6	-1	5
Øvrig bef. 2000-2008	17	+7	24	10	0	10

Kvinner	Drabantbyen			Småhusbebyggelsen		
	Start	Forløp	Slutt	Start	Forløp	Slutt
Innvandrere 1994-2002	23	-11	12	*	*	6
Innvandrere 2000-2008	22	-3	19	*	*	30
Øvrig bef. 1994-2002	16	-3	13	9	-1	8
Øvrig bef. 2000-2008	22	-3	19	0	+6	6

*Svært få personer i sonen

I **drabantbyen** på Fjell har unge tenåringsgutter med norsk bakgrunn langt høyere tendens til å bli sosialhjelpsmottakere enn innvandrergrutter (tabell 3.10). Det gjelder i begge perioder, før flytteprosessene starter. For kvinner er det mer jevnt mellom

landegruppene, og med høyere andeler. I annen periode har dette bedret seg for jentene med norsk bakgrunn.

Flytting i løpet av ungdomsfasen påvirker bruken av sosialhjelp forskjellig for kvinner og menn. For menn øker andelen i løpet av fasen i begge perioder for de med innvandrerbakgrunn, for de øvrige er det liten endring. For kvinner avtar andelen for begge landegrupper og begge perioder.

Resultatet ved slutten av fasen, når de unge er kommet opp i 20-årene, er et nokså jevnt bilde, både mellom landegruppene og mellom kvinner og menn. Med unntak for menn i innvandrergruppen er imidlertid sosialhjelpsandelen høyere i 2008 enn i 2002. Flytteprosessene er på dette punkt selekterende, spesielt i den hardnende kjernen i den norskøttede befolkningen. Fraflytting av folk som ikke bruker sosialhjelp er hovedårsaken til slik seleksjon.

Ved inngangen til aldersfasen var det i begge perioder så få i **småhusområdet** med innvandrerbakgrunn at flytteprosessene ikke kan analyseres (derfor stjerner for start og forløp i tabell 3.10). Av de få innflytterne med innvandrerbakgrunn som er kommet inn, er det imidlertid mange som har mottatt sosialhjelp, spesielt i annen periode.

I den øvrige befolkningen er bruken av sosialhjelp omtrent som på landsbasis, mellom 5 og 10 prosent. Flytteprosessene bidrar til at normaliseringen tydeliggjøres. Kontrasten mellom norskøttede i småhusbebyggelsen og drabantbyen er også på dette punktet stor.

3.7 Barnetall

Tabell 3.11 viser fordelingene på landsnivå for begge landegruppene og vridningene på familiestørrelsene fra 2002 til 2008. Også for barnetall registrerer vi situasjonen ved utgangen av aldersfasen, dvs. vi ser hvor mange barn hver enkelt har når årskullene er 23-25 år. Så tidlig i livet har fire av fem kvinner på landsbasis ennå ikke fått barn. Og ingen har på dette trinnet fått fire barn eller flere, og kun en av hundre har fått tre. Dette gjelder begge landegruppene.

Tabellen viser den samme andelen kvinner med barn for begge landegruppene, med sammenfallende utvikling fra 2002 og i 2008, med et par prosent færre som hadde fått det første barnet.

Tabell 3.11 *Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 23-25 år på landsnivå. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Ingen barn	79	+3	82	80	+3	83
1 barn	15	-2	13	15	-2	13
2 barn	5	-1	4	4	-1	3
3 barn	1	0	1	1	0	1
4 barn eller flere	0	0	0	0	0	0
Resultat	100	0	100	100	0	100

Forskjeller og likhetstrekk ved utviklingen i bydelssonene

Når det gjelder andelen barnefamilier skiller både drabantbyområdet og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell seg relativt mye fra landsgjennomsnittet (tabell 3.12). Områdene er enda mer forskjellige fra hverandre.

Tabell 3.12 *Fordeling av antall barn per kvinne i aldersgruppen 23-25 år i drabantby og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. To landegrupper og to år. Prosent.*

	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Ingen barn	42	52	63	75	63	60	88	88
1 barn	37	35	28	19	31	30	9	12
2 barn	18	13	9	6	6	10	3	0
3 barn	3	0	0	0	0	0	0	0
Resultat	100	100	100	100	100	100	100	100

Mens under halvparten av innvandrerkvinnene i alder 23-25 år i **drabantbyen** var uten barn i 2002, var over halvparten i samme aldersgruppe barnløse åtte år senere. I den øvrige befolkningen økte andelen uten barn fra 63 prosent i 2002 til 75 prosent i 2008. Utviklingen går parallelt i grupper. Dobbelt så mange innvandrerkvinner har fått to barn eller mer på dette aldersstadiet på begge

tidspunkter. Dette er den store forskjellen mellom innvandrerkvinnene og de øvrige. Blant de etablerte som er ti år eldre fant vi de tilsvarende store forskjellene i gruppen med fire barn eller mer. De unge rekker å få to barn til, og opprettholde disse forskjellene i neste fase, hvis de ønsker.

I **småhusbebyggelsen** er det færre som har barn i begge gruppene. Spesielt er det få barn blant kvinnene i den øvrige befolkningen. Kun 12 prosent har barn, mens det gjelder 40 prosent av (de få) innvandrerkvinnene. Andelen kvinner med barn holder seg nokså stabilt fra 2002 til 2008 i begge grupper. Småhusbebyggelsen er tydeligvis ikke et område hvor helt unge barnefamilier slår seg til.

4 Seniorfasen

Den seniorfasen vi ser på går fra man er midt i 50-årene til man er midt i 60-årene. Åtteårsfasen for de aktuelle treårskullene løper fra 54-56 år til 62-64 år. Årskullene som er fulgt gjennom perioden 1994-2002 er født 1938-40, og de som er fulgt gjennom perioden 2000-2008 er født 1944-46, altså med seks års mellomrom.

Det går et generasjonsskille mellom disse to gruppene av årskull, knyttet til forskjeller i livsstil, likestilling og yrkesvalg. Mens kvinnene født 1938-40 representerer de siste i ”husmorgenerasjonen”, utgjør årskullene født 1944-46 pionerkullene i den såkalte 68-generasjonen, der kvinnene kjennetegnes ved høyere yrkesdeltaking, færre barn og flere skilsmisser blant de som giftet seg tidlig. Dette gir utslag i utviklingstrekkene, med forskjeller både i flytting, utdannings-, inntekts- og barnetallsstruktur i de to periodene.

I gjennomsnitt strekker åtteårsfasen seg over aldersspennet 55-63 år. I framstillingen forenkler vi ved av og til å skrive ”fasen 55-63 år” (i stedet for fra 54/56 til 62/64 år, som er presist, men tungt). Det er også mulig når man vet hvordan undersøkelsen er lagt opp, å antyde seniorfasens plass i livsløpet til å gå ”fra midt i 50-årene til første del av 60-årene”.

4.1 Flytteprosessene i drabantbyen og i småhusområdet i Austad/Fjell. Befolkningsutviklingen i seniorfasen.

Tabell 4.1 og 4.2 inneholder alle relevante tall knyttet til forløp av seniorfasen. Til sammen viser disse to tabellene alle de åtte forløpene vi får når vi ser på de to områdene og de to

landegruppene i de to periodene. All informasjon for å sammenligne og få fram resultater fra flytteprosessene befinner seg her.

Tabell 4.1 *Folketall og flytteaktivitet gjennom seniorfasen (54/56 – 62/64 år) for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring	1994-2002	2000-2008	Endring
Bef (54/56 år)	23	40	+17	55	79	+24
Lokalbefolkning	10	18	+8	36	46	+10
Utflyttere	13	22	+9	19	33	+14
Innflyttere	4	11	+7	30	24	-6
Videreflyttere	4	6	+2	8	11	+3
Bef (62/64 år)	14	29	+15	66	70	+4
Tap/gevinst	-9	-11	-2	+11	-9	-20

Tabell 4.2 *Folketall og flytteaktivitet gjennom seniorfasen (54/56 – 62/64 år) for småbusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. To treårskull. Kvinner og menn samlet. Antall personer.*

	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring	1994-2002	2000-2008	Endring
Bef (54/56 år)	6	8	+2	120	149	+29
Lokalbefolkning	3	5	+2	89	93	+4
Utflyttere	3	3	0	31	56	+25
Innflyttere	3	13	+10	33	22	-11
Videreflyttere	3	8	+5	12	24	+12
Bef (62/64 år)	6	18	+12	122	115	-7
Tap/gevinst	0	+10	+10	+2	-34	-36

Generelt er det ikke så mye flytting i denne fasen av livet. Inn og ut av områdene i Austad/Fjell er det imidlertid en god del flytting innen begge landegruppene. Igjen er nok grunnen at Austad/Fjell

bydel er spesiell, og at forskjeller ved de kjennetegnene som preger livsfaseflytting mer generelt blir tonet ned her. Tabellene er helt analoge med de tilsvarende tabellene for etableringsfasen og ungdomsfasen, og som for disse inneholder de en egen kolonne for hver landegruppe som viser endringene over tid.

For de to yngre fasene er det svært få som har dødd i løpet av disse åtteårsperiodene. I løpet av denne seniorfasen er det noen flere. På landsbasis har litt under 6 prosent av mennene og litt under 4 prosent av kvinnene dødd i løpet av åtteårsfasen. Dette blir svært få personer på Fjell. Som tidligere tar vi ikke de døde med i regnskapet. Vi tar en liten repetisjon på hvordan man leser tabellen, se første kolonne i tabell 4.1:

Ved fasens begynnelse var det 23 personer med innvandrerbakgrunn som bodde i drabantbyen. Av disse flyttet 13 ut i løpet av fasen, mens de 10 andre ble boende. Disse 10 utgjør lokalbefolkningen i drabantbyen ved slutten av fasen. I løpet av fasen kom det til sammen 8 nyinnflyttere utenfra, hvorav 4 fortsatt bodde i området ved slutten av fasen, mens 4 andre hadde flyttet videre.

Ved fasens utløp bodde det 14 personer i innvandrergruppen i drabantbyområdet. Av disse besto lokalbefolkningen som sagt av 10, mens innflytterne utgjorde 4. Folketallet avtok med 9 personer i løpet av aldersfasen. Det framgår på nederste linje i tabellen (tap/gevinst). Tapet på 9 personer kan avleses som en nedgang i folketallet fra 23 til 14, og som forskjell mellom de 13 som flyttet ut og de 4 som flyttet inn.

Endringene i flytteprosessene over tid

Drabantbyområdet

Fra 1994 til 2000 var det en klar økning i **innvandrerbefolkningen** i alder 54/56 år. Dette er en naturlig følge av vekst i innvandrerbefolkningen i drabantbyen generelt. Et spørsmål er hvordan økningen fordeler seg på lokalbefolkning og utflyttere i løpet av fasen. Mens den tilsvarende veksten nesten i sin helhet slo ut i høyere utflytting i de yngre fasene, fordelte den seg jevnt på disse to gruppene i seniorfasen. En forskjell mellom seniorenne og de yngre er at veksten i seniorgruppen i hovedsak består av innvandrere som er kommet til landet, mens gruppene for de yngre over tid får økende andel av mer integrerte personer som er født i Norge. Mens det siste i sum ga svakere befolkningsutvikling gjennom både

ungdoms- og etableringsfasen i annen periode i drabantbyen, ga flytting omtrent samme resultat i de to periodene i seniorfasen.

Økt utflytting som følge av større gruppe i utgangspunktet ble i begge perioder kompensert av en tilsvarende økning også i innflyttingen. Økningen er generell i den forstand at det kommer flere fra alle kanter, både fra Drammen ellers, Oslo-regionen, landet ellers og utlandet.

I løpet av seniorfasen er det imidlertid svært få som kommer inn og flytter videre. De som flytter til drabantbyen i denne fasen ser i økende grad ut til å komme for å bli. Når både innflyttergruppen og utgangsbefolkningen i innvandrerbefolkningen øker i takt, slik vi ser her, kan det tolkes som at de to gruppene av årskull er homogene, og at flytteprosessene for innvandrergruppen i drabantbyen i seniorfasen ”går sin naturlige gang”.

I motsetning til for de yngre fasene innebærer dette nettoutflytting fra drabantbyen i løpet av seniorfasen. Nederste linje i tabell 4.1 viser at flytteprosessene i periodene ga en tilbakegang på henholdsvis 9 og 11 personer, hvilket betyr et flyttetap på omtrent 30 prosent gjennom seniorfasen. Med samme type flytteomfordeling vil slike tap bli prosentvis lavere etter hvert som det kommer stadig flere innvandrere i senioralderen (55-årsalderen) i årene som kommer.

For **den øvrige befolkningen** i drabantbyområdet, i hovedsak personer av norsk opprinnelse, er det noen likhetstrekk og noen forskjeller. Et trekk som er likt, er at befolkningen i 55-årsalderen også for denne gruppen har økt fra 1994 til 2000. Dette skyldes at årskullene født i Norge i 1944-46 er større enn de foregående. Årsaken er altså en annen enn for innvandrergruppen. Et annet likhetstrekk som imidlertid kan ha et mer felles årsaksbilde, er at befolkningstilveksten i utgangspunktet gjennom flytting i løpet av åtteårsfasen fordeler seg på økning både i lokalbefolkning og i tallet på utflyttede. Omtrent 60-65 prosent blir boende.

Det tredje trekket som heller ikke er helt ulikt, er at videreflyttingen er lav. Dette er også naturlig, i denne aldersfasen flyttes det ikke så hyppig. De som kommer inn med norsk bakgrunn blir også i stor grad boende. Det er imidlertid en stor forskjell mellom landegruppene i hvordan innflyttingen har utviklet seg. I perioden 2000-2008 kom det færre innflyttere i seniorfasen enn i perioden 1994-

2002. Med en større utgangsbefolkning og derav flere som flyttet ut, førte dette til at en flyttinggevinst i første periode ble snudd om til et flyttetap i annen periode.

Denne endringen skaper imidlertid to nye likhetstrekk. Det ene er at folketallet ved slutten av fasen ble omtrent det samme i begge periodene. Sviktende innflytting i annen periode fjernet den tilveksten som store årskull i utgangspunktet ga. Det andre er at flytteresultatet for begge landegruppene i annen periode ble av samme størrelsesorden, med en nedgang på omtrent 10 personer. Gjennomløpet av seniorfasen i den siste perioden er det eneste hvor flyttingene gir samme resultat for innvandrere og den øvrige befolkning. Kanskje er dette en utvikling som over tid forplanter seg nedover på aldersskalaen når de to befolkningsgruppene integreres?

Det finnes også en annen måte å tolke det på: I første periode ga flyttingene en gevinst for personer av norsk opprinnelse i løpet av seniorfasen. Ingen av de andre fasene har hatt forløp med et slikt resultat. Siden det ikke ble gjentatt i annen periode, kan forløpet i første periode være unntaket fra regelen om at flyttingene for folk med norsk opprinnelse i hovedsak gir flyttetap i drabantbyen. I så fall må det være fordi innflyttingen var unaturlig høy i første periode. En kikk på tallene bakover gir støtte til dette: Den høye innflyttingen skriver seg nesten utelukkende fra kvinner som flyttet inn fra andre steder i Drammen. Slik var det ikke i annen periode. Kan årsaken bunne i noe med boligmarkedet på 1990-tallet? Årsaken må nok søkes lokalt i Drammen.

Hvis vi sammenholder hvordan disse flyttingforløpene påvirker sammensetningen av **de to landegruppene**, finner vi i hovedsak ingen stor vridning. Innvandrergruppen utgjør omtrent 30 prosent av befolkningen både før og etter flytting. Unntaket er igjen veksten gjennom høy innflytting i befolkningen med norsk bakgrunn i første periode, som medfører at innvandringsandelen sank fra omtrent 30 til 17,5 prosent som følge av flyttingene. Siden dette er det eneste tilfellet blant de tre fasene hvor flytting har redusert innvandrersandelen i drabantbyen, bekreftes nok en gang inntrykket av et unntak fra regelen. Kanskje et blikk på forskjellene i utdanning og inntekt mellom de to gruppene av årskull født med seks års mellomrom, kan gi oss en pekepinn på hvorfor de med norsk opprinnelse i avtakende grad flytter til drabantbyen på Fjell i seniorfasen.

Etter å ha sett på det: Verken utdanning eller inntekt bidrar til forklaring av dette. Hele reduksjonen kommer i gruppen uten videregående skole og med lav inntekt. Siden det blir færre i disse gruppene på landsnivå, avtar det potensielle rekrutteringsgrunnlaget litt. Dette betyr lite, årsaken til avtakende tilflytting til drabantbyen av folk med lite utdanning og lav inntekt må bero på noe annet.

Småhusbebyggelsen

I småhusbebyggelsen bodde det i begge perioder svært få med innvandrerbakgrunn ved begynnelsen av seniorfasen. Befolkningssammensetning etter landegrupper er dermed nokså annerledes enn i drabantbyen, selv om befolkningen for øvrig også der er i flertall. Flytteprosessene i løpet av fasen endrer lite på dette, men det er en liten bevegelse over tid, som skyldes økt innflytting fra innvandrerbefolkningen og redusert innflytting fra befolkningen for øvrig i annen periode.

Tabell 4.2 viser at tallet på personer i 55-årsalderen i **innvandrerbefolkningen** i småhusbebyggelsen både i 1994 og 2000 er færre enn 10. Av disse få som bodde der ved begynnelsen av fasen, flyttet omtrent halvparten ut i begge perioder. I siste periode har det imidlertid kommet flere inn enn i første periode, faktisk flere enn tallet på innvandrere i utgangspunktet. I motsetning til hva man kanskje skulle tro, kommer disse ikke fra drabantbyen. Også i videreflyttingen har det skjedd en liten økning, men den er ikke større enn økningen i nyinnflytting i sum (6 i første periode, 21 i annen periode) skulle tilsi. De fleste som kommer blir boende.

For **den øvrige befolkningen** av i hovedsak norsk opprinnelse viser hovedtrekkene både for deler av flytteprosessene og folketallsutviklingen mye av det samme som vi så for drabantbyen. For det første er det vekst i tallet på personer midt i 50-årene, som følge av økte kullstørrelser. Utflyttingen fra småhusbebyggelsen er litt lavere enn fra drabantbyen, men den har økt begge steder. Blant de som flytter inn er det høyere gjennomtrekk i småhusbebyggelsen, og videreflyttingen har økt betydelig fra første til annen periode. Tallet på innflyttere som blir boende har imidlertid gått ned.

Som i drabantbyområdet snudde folketallsutviklingen som følge av flytting fra oppgang (nesten balanse) i første periode til klar nedgang i annen periode. I begge tilfeller skyldes nedgangen en kombinasjon av økende utflytting og lavere innflytting. Mens folketallsutviklingen

i småhusbebyggelsen over tid har styrket seg gjennom etableringsfasen, har den svekket den seg både i ungdomsfasen og seniorfasen.

Oppsummering

Flytteprosessene reduserer innvandrerbefolkningen noe i drabantbyen, men fører til i annen periode til en tilsvarende økning i tallet på personer i småhusområdet i Austad/Fjell. Det er likevel svært få personer i innvandrerfolkningen som bor i småhusområdet. Det er heller ikke så veldig mange innvandrere i senioralder som bor i drabantbyen. Det har skjedd en viss utjevning mellom områdene med hensyn til hvor innvandrerbefolkningen i denne aldersgruppen bor.

For den øvrige befolkningen er det i utgangspunktet vekst som følge av større årskull generelt, men denne tilveksten slipes bort i begge områder i flytteprosessene. Som for personer i ungdoms- og etableringsfasen kan det se ut som om de som blir boende i områdene kan tilhøre en stadig hardere kjerne av folk med norsk opprinnelse.

4.2 Flyttestrømmene til og fra Austad/Fjell i seniorfasen

Figur 4.1 og 4.2 viser med piler hvor stor del av tilflyttingen til Austad/Fjell (øverst) og fraflyttingen fra Austad/Fjell (nederst) som kommer fra og går til andre regioner. Til venstre vises første periode, til høyre annen periode. Figur 4.1 viser piler for drabantbyen, figur 4.2 for småhusområdet. Prosentene for de ulike pilene summerer seg ikke til 100, fordi tall for bofaste ikke inngår i figurene. Summen av prosentene i figurene refererer altså bare til fraflytting og tilflytting henholdsvis. Summen av bofaste og fraflyttede er alltid 100, mens summen av bofaste og tilflyttede gir resultatet av flytteprosessene ved slutten av fasen.

Sammenlikner vi med figurene i kapittel 2 og 3 ser vi at flytteaktiviteten er betydelig lavere i denne aldersfasen enn blant de yngre. Særlig er flytteaktiviteten til og fra småhusbebyggelsen i Austad/Fjell svært lav (figur 4.2).

I drabantbyområdet er det større endringer i flyttemønsteret mellom de to periodene for tilflytterne enn for fraflytterne. I den

første perioden ser vi i figur 4.1 at det er flytting til drabantbyen fra alle de øvrige byområdene i Drammen. I andre periode er denne flyttingen mindre, nesten halvparten så mange flytter fra Åssiden/Bragerne og nesten ingen fra Konnerud. Ser vi på flytting fra områder utenfor kommunen er det mange fler som flytter fra Oslo, Asker og Bærum og færre som flytter fra resten av Norge eller utlandet, mens flytting fra omlandskommunene holder seg relativt stabil.

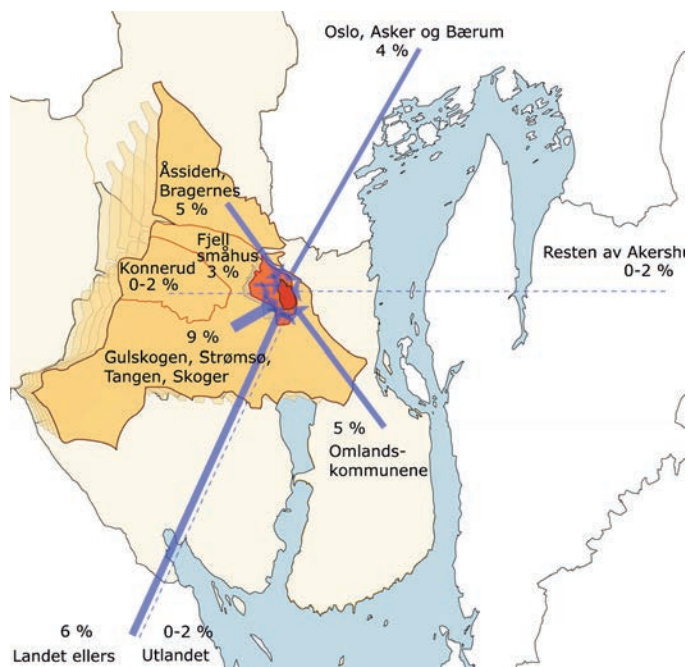
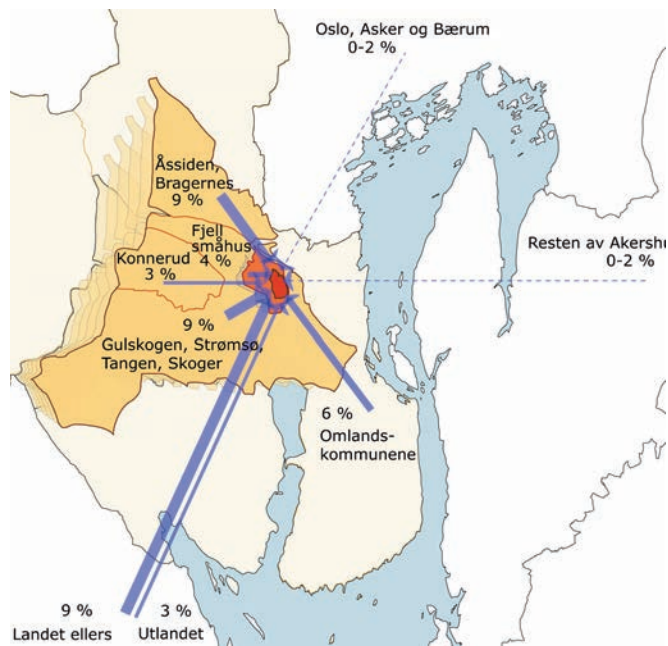
Flest fraflyttede fra **drabantbyområdet** har gått til områdene Åssiden/Bragerne og Gulskogen/Strømsø/Tangen/Skoger, samt utlandet. Det er også noen som flytter til Oslo, Asker og Bærum, omlandskommunene og landet ellers, men det er nesten ingen som flytter fra drabantbyområdet og til småhusbebyggelsen i Austad/Fjell eller til Konnerud. Det er relativt små endringer i fraflyttingsmønsteret fra første til annen periode. Det er litt flere som flyttet til Gulskogen/Strømsø/Tangen/Skoger og litt færre til Åssiden/Bragerne. Flyttingen fra drabantbyområdet til omlandskommunene øker mest, men det er altså ikke så store endringer.

Mønstrene i tilflytting preges av liten flytteaktivitet i **småhusbebyggelsen**, og minst i første periode hvor tilflytterne fordeler seg jevnt fra områdene Åssiden/Bragerne og Gulskogen/Strømsø/Tangen/Skoger, og kommunene i omlandet. Mønsteret endret seg til neste periode. Da var det bare Gulskogen/Strømsø/Tangen/Skoger innen Drammen som bidro med tilflyttere til småhusbebyggelsen, mens det var flere som kom fra Oslo, Asker og Bærum og utlandet.

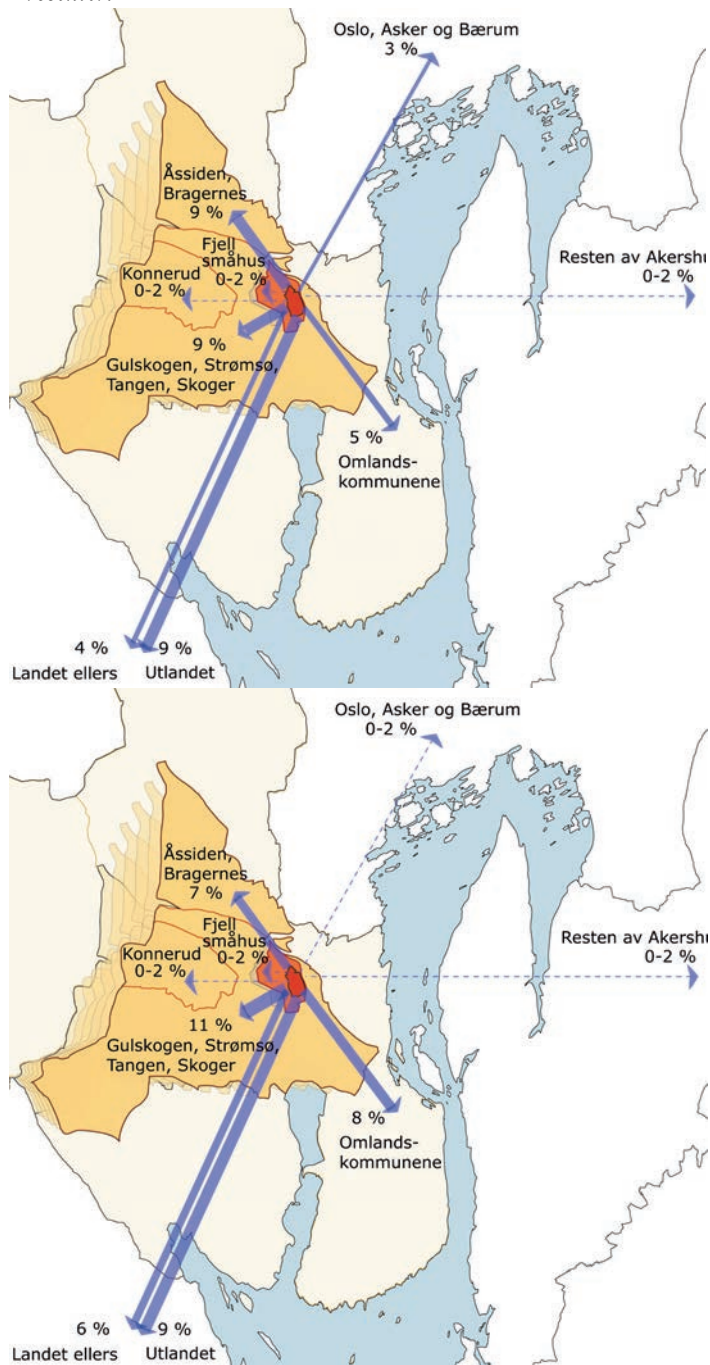
I begge periodene ser vi at de fraflyttede fra småhusbebyggelsen i stor grad flytter til de to byområdene Åssiden/Bragerne og Gulskogen/Strømsø/Tangen/Skoger, flere i den siste perioden enn i den første. Hverken Konnerud eller drabantbyområdet på Fjell bidrar i denne sammenheng. Når vi ser på flyttemål utenfor kommunen endrer tyngdepunktet seg fra en liten tilflytting til Oslo, Asker og Bærum i første periode, til i litt større grad å komme omlandskommunene og landet ellers til gode i den andre. Strømmene er imidlertid ikke store i noen retning.

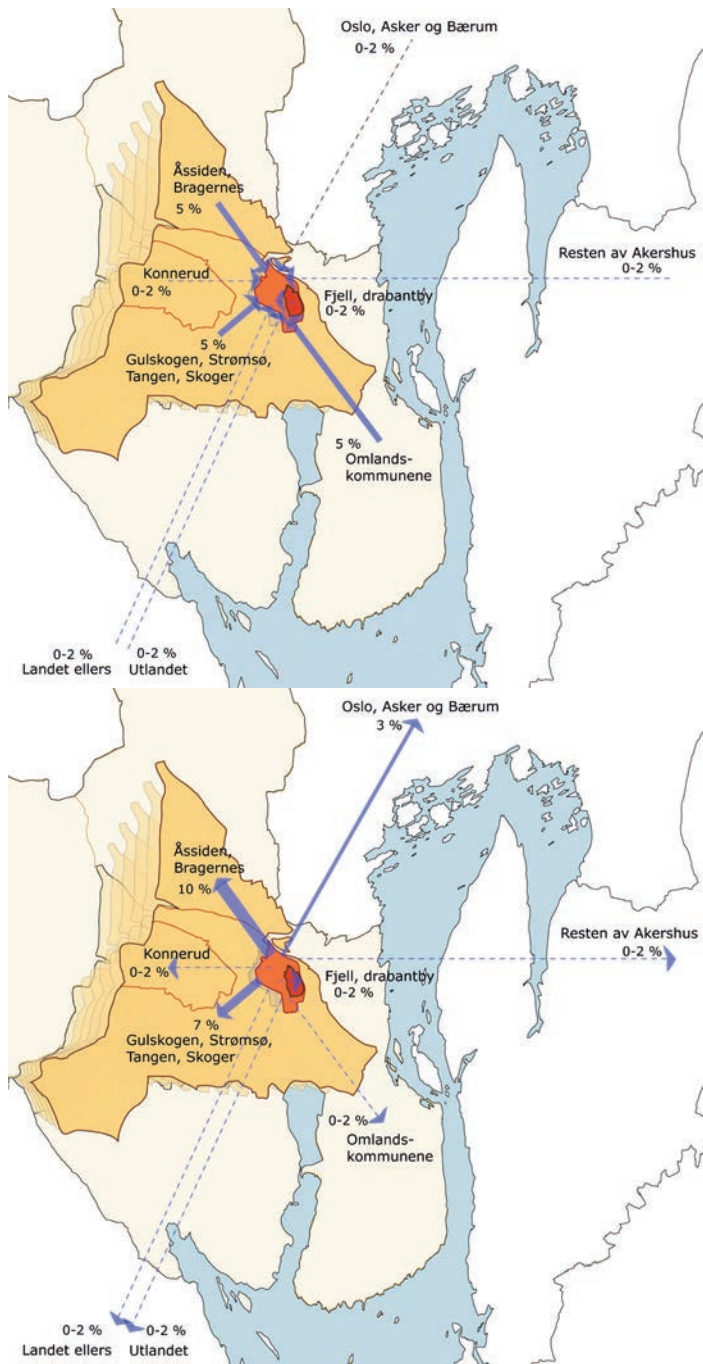
Figur 4.1 *Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av **seniorfasen**. Prosent.*

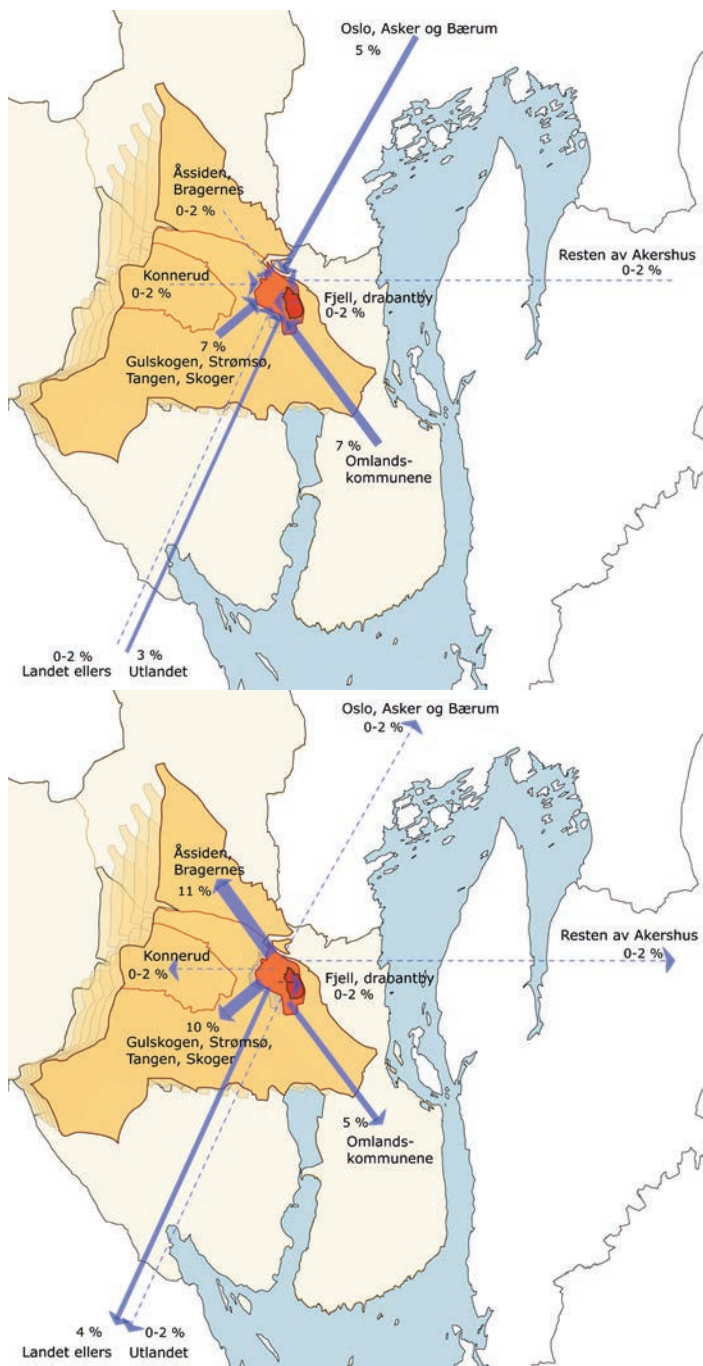
Figur 4.2 Til- og fraflytting til drabantbyområdet på Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av **seniorfasen**. Prosent.

Figur 4.3 Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/Fjell i perioden 1994-2002. Alle kvinner og menn i løpet av **seniorfasen**. Prosjenter.

Figur 4.4 Til- og fraflytting til småhusområdet i Austad/Fjell i perioden 2000-2008. Alle kvinner og menn i løpet av **seniorfasen**. Prosjenter.

4.3 Stabilitet og omskiftelighet

Stabilitet og omskiftelighet henger i stor grad sammen med flyttingene over aldersfasen. Mye er derfor allerede antydnet foran. Vi vil som før beskrive fenomenet mer presist ved hjelp av noen indikatorer. I innledningskapittelet presenterte vi følgende mål på stabilitet (notasjon i tabell i parentes):

- lokalbefolkningens andel av de som bodde i sonen ved inngangen til fasen (Lokalbef, start)
- lokalbefolkningens andel av de som bodde i sonen ved utgangen av fasen (Lokalbef, slutt)
- andel av nyinnflyttere som er blitt boende ved utgangen av fasen (Innflytt boende)
- andelen som befolkningen i sonen ved slutten av fasen utgjør av alle som har bodd eller vært innom sonen i løpet av fasen (Stabilitetsmål).

Tabell 4.3 og 4.4 viser tall for disse fire indikatorene i form av prosentandeler. Disse kan beregnes ut fra folke- og flyttetallene i tabell 4.1 og 4.2. I motsetning til situasjonen for ungdom og personer som nylig er blitt etablert, er stabiliteten lavere for seniorer i innvandrerbefolkningen enn for befolkningen for øvrig i begge områder.

For innvandrergruppen øker imidlertid stabiliteten i begge områder, mens den for befolkningen for øvrig avtar. Flytteprosessene virker altså i retning av utjevning mellom landegruppene begge steder. I begge områdene er det endringene i tendensen for innflyttere til å bli boende som er den dominerende faktoren bak utviklingen. Lokalbefolkningsandelen utvikler seg imidlertid motsatt av stabilitetsmålet i begge områder, avtakende i innvandrerbefolkningen og økende i den øvrige befolkning.

Den reduserte innflyttingen i befolkningen med norsk opprinnelse er ikke stor nok til å svekke inntrykket av økt omskiftelighet i befolkningsgruppen. Men fortsatt er stabiliteten høy. Rundt 60 prosent av alle som har bodd i området i løpet av fasen bor der ved fasens utløp. Utviklingen har ført til et nokså likeartet resultat i siste periode i de to bydelene på Fjell.

En jevnt høy stabilitet i begge områder for begge landegrupper kan tolkes som at de to gruppene lever godt side om side i begge områder. Det er for få personer til at vi kanskje kan si det for sikkert om småhusbebyggelsen i Austad/Fjell, men utviklingen peker i den retning også der.

Tabell 4.3 *Stabilitet gjennom ungdomsfasen for drabantbyområdet på Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Andeler (%)*

To treårskull	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring i retning	1994-2002	2000-2008	Endring retning
Lokalbef, start	44	45	=	65	58	-
Lokalbef, slutt	71	62	-	55	66	+
Innflytt boende	50	65	+	79	69	-
Stabilitetsmål	45	51	+	71	61	-

Tabell 4.4 *Stabilitet gjennom ungdomsfasen for småhusbebyggelsen i Austad/Fjell i periodene 1994-2002 og 2000-2008. Kvinner og menn. Prosentandeler.*

To treårskull	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	1994-2002	2000-2008	Endring i retning	1994-2002	2000-2008	Endring retning
Lokalbef, start	50	62	+	74	62	-
Lokalbef, slutt	50	28	-	73	81	+
Innflytt boende	50	62	+	73	48	-
Stabilitetsmål	50	62	+	74	59	-

4.4 Utdanning

Status for utdanningsnivå tas ved utgangen av fasen, altså da personene er 62/64 år selv om tidspunktet nødvendigvis ikke er så viktig i denne alderen. Som før måler vi utdanningsnivået ved hjelp av indekser med landsinnslaget på hvert utdanningstrinn satt til 100.

Beregningen gjøres for hver av de to periodene, det betyr at utdanningen refererer til utdanningssammensetningen på landsnivå i henholdsvis 2002 og 2008. På denne måten korrigerer vi for at det på landsbasis er flere med skolegang og utdanning for årskullene født 1944-46 enn for de som er født 1938-40.

Vi tar som før også hensyn til at utdanningssammensetningen for landegruppene er forskjellige. Indeksene for de to områdene på Fjell beregnes for hver landegruppe og hvert år hver for seg. For hver landegruppe og periode har vi indekser for de som bodde i de to områdene både ved begynnelsen og slutten av fasen. På den måten kan vi kaste et blikk på hvordan flyttingene påvirker utdanningsnivået i de to områdene, og om det har skjedd endringer i dette fra første til annen periode.

Siden utdanningsfordelingen for kvinner og menn i Norge er svært ulike, gjøres alle beregninger for hvert kjønn for seg. I disse seniorgruppene har menn mer utdanning enn kvinner, noe som altså har endret seg i dagens unge voksenbefolkning.

Fordelingene på landsnivå

Tabell 4.5 viser utdanningsfordelingene for menn og kvinner i de to landegruppene i 2002 og 2008 ved utgangen av seniorfasen. Det framgår også hvor mye fordelingene har endret seg i løpet av den mellomliggende seksårsperioden. Vi har samlet alle med høyere utdanning i en gruppe, da det på landsnivå generelt og på Fjell spesielt er få med lang høyere utdanning.

Årskullene født utover på 1940-tallet var de som startet utdanningsrevolusjonen. Andelen med høyere utdanning i landbefolkningen med norsk bakgrunn økte fra 21 til 27 prosent for menn, og fra 13 til 17 prosent for kvinner i vårt seksårsperspektiv. Det var også noen flere som tok videregående skole uten å ta ytterligere utdanning. Økningen blant dem som tok videregående skole da disse årskullene var unge på 1960-tallet (den gang kalt artium), slo imidlertid sterkest ut i gruppen som gikk videre og tok mer utdanning, spesielt blant menn.

Det samme gjelder utviklingen i innvandrerbefolkningen. På landsbasis har vridningen i utdanningsstrukturen over tid vært like kraftig som for befolkningen med norsk opprinnelse (6-8 prosent flere tar skolegang og utdanning), men med den forskjell at hele tilveksten har kommet i gruppen med høyere utdanning. Vi kan også

merke oss at innvandrere i seniorgruppen i første del av 60-årene har mye mer utdanning enn befolkningen for øvrig. Dette er en seleksjonseffekt som delvis skyldes at det var andre grupper innvandrere som kom før innvandring ble et massefenomen, og som delvis skyldes at de med mest utdanning er blitt værende i Norge.

Tabell 4.5 *Utdanningsfordeling for menn og kvinner i befolkningen på landsnivå i aldersgruppen 62-64 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosent.*

Menn	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Under 12 år	44	-6	38	61	-8	53
Videregående	26	-1	25	18	+2	20
Høyere utdanning	30	+7	37	21	+6	27
Resultat	100	0	100	100	0	100

Kvinner	Innvandrere			Øvrig befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
Under 12 år	52	-7	45	78	-7	71
Videregående	18	0	18	9	+3	12
Høyere utdanning	30	+7	37	13	+4	17
Resultat	100	0	100	100	0	100

Forskjeller og likhetstrekk mellom områdene

I seniorgruppene i befolkningen med norsk opprinnelse er det store forskjeller i utdanningsstruktur mellom drabantbyen og småhusbebyggelsen (tabell 4.6). Mens det i småhusbebyggelsen bor langt flere enn på landsbasis med høy utdanning og til dels videregående skole, er begge disse gruppene sterkt underrepresentert i drabantbyen.

I småhusbebyggelsen bodde det for få med innvandrerbakgrunn til at vi kan uttale oss, og det samme gjelder innvandrere i drabantbyen i første periode. Av de få som bodde der mangler det også utdanningsopplysninger for en del. For de som gjennomlevde seniorfasen fra 2000 til 2008 er materialet for menn godt nok til å bli presentert, kvinnene har i langt større grad uoppgett utdanning i registeret.

Tabell 4.6 *Utdanningsindekser for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Fjell i aldersgruppen 62-64 år. To landegrupper og to tidspunkter. Landsinnslaget = 100 for hver landegruppe, kjønn og år.*

Menn	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	*	200	135	134	*	*	46	79
Videregående	*	69	44	84	*	*	182	81
Høyere utdanning	*	23	38	39	*	*	190	159

Kvinner	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	*	*	127	124	*	*	86	94
Videregående	*	*	0	63	*	*	114	156
Høyere utdanning	*	*	0	15	*	*	171	70

* For få personer med oppgitt utdanning i sonen til at indekser gir mening

Kommentar til indeksene: Når en indeks er over 100, betyr det at innslaget på tilhørende utdanningsnivå ligger over landsgjennomsnittet. Når indeksen for nivået under 12 års skolegang for menn i innvandrerbefolkningen i 2008 var akkurat 200, betyr det at innslaget med lav utdanning i gruppen var nøyaktig det dobbelte for innvandrerbefolkningen på landsnivå. Tilsvarende viser indekser under 100 hvor mye lavere innslaget er på høyere utdanningstrinn. En indeks på 23 på høyeste trinn for menn i innvandrerbefolkningen i 2008, sier at innslaget av høyere utdanning kun er mellom en firedel og en femdel av nivået for menn i innvandrerbefolkningen på landsnivå.

Tabell 4.6 forteller at menn i innvandrerbefolkningen i 2008 hadde mindre utdanning enn menn i befolkningen for øvrig. Siden det er så mange flere med høy utdanning i innvandrerbefolkningen enn blant seniorerne i befolkningen for øvrig, ”lyver” disse indeksene imidlertid litt om forskjellene mellom de to landegruppene. Bak skjevhetene som indeksene illustrerer for hver gruppe finner vi at

fordelingene drabantbyen er nokså jevne (75-18-8 for menn i innvandrerbefolkningen mot 72-17-11 blant de øvrige).

Hensikten med indeksene er i hovedsak å korrigere for utdanningsutviklingen over tid. Denne eksersisen kan vi for seniorgruppen altså kun foreta for befolkningen med norsk opprinnelse.

Under har vi tatt med en tabell i tillegg til indeksene som viser utdanningsfordelingene for hvert av årene i de to områdene (tabell 4.7). I disse fordelingene holdes personer med uoppgitt utdanning utenfor. Det fører i noen tilfelle til at forholdet mellom prosentandeler og indekser (tabell 4.6) ikke reflekterer hverandre. Indeksene er mest egnet til å sammenligne endringene fra 2002 til 2008, siden de korrigerer for at utdanningsstrukturen har endret seg på landsnivå. Siden det omtrent ikke er noen i innvandrerbefolkningen med oppgitt utdanning i seniorgruppen, mangler fordelingene for disse.

Tabell 4.7 *Utdanningsfordeling for menn og kvinner i de to områdene i Austad/ Fjell i aldersgruppen 62-64 år. To landegrupper og to tidspunkter. Prosentfordeling for hver landegruppe, kjønn og år.*

Menn	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	*	77	84	73	*	*	28	42
Videregående	*	15	8	17	*	*	32	16
Høyere utdanning	*	8	8	10	*	*	40	42

Kvinner	Drabantbyområdet				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
Under 12 år	*	*	100	89	*	*	67	68
Videregående	*	*	0	8	*	*	11	20
Høyere utdanning	*	*	0	3	*	*	22	12

* Nesten ingen personer i sonen

Utviklingen over tid

I **drabantbyen** har utdanningsstrukturen relativt sett ikke endret seg mye. Både for kvinner og menn er gruppen uten videregående skole overrepresentert i forhold til landsbefolkningen, noe mer for menn enn for kvinner. Over tid har det kommet en svak økning i innslagene på de høyere trinnene, men i hovedsak har ikke dette endret situasjonen. En oppsummering består her i å si at ingen ting er blitt endret i løpet av de seks årene vi ser på. Det var mange uten skolegang før, og det er det fortsatt.

I **småhusbebyggelsen**, hvor det er mange med skolegang og høy utdanning, har situasjonen blitt justert litt ned mot landsnormalen. Det har slått ut litt forskjellig for kvinner og menn. For menn har andelen med høy utdanning holdt seg høy. Vridningen består i at det blitt jevnere mellom gruppene med og uten videregående skole. For kvinner er det gruppen med videregående skole som har styrket seg på bekostning av de med høyere utdanning. I løpet av disse seks årene har denne gruppen blitt underrepresentert. Noe av grunnen er at kvinner i småhusbebyggelsen ikke hadde holdt tritt med utdanningsutviklingen på landsnivå.

Resten av forklaringen ligger i den sterke økningen i utflytting fra småhusbebyggelsen som vi leste av i tabell 4.2 tidligere. I den flyttegruppen befinner det seg mange kvinner med høy utdanning. Det ser altså ut til at høyutdannede kvinner i større grad enn andre og i større grad enn før flytter fra småhusbebyggelsen i Austad/Fjell når de kommer i seniorfasen. I ungdoms- og etableringsfasen fant vi i seksårsperspektivet 2002-2008 den samme tendensen for menn, men ikke for kvinner. Det finnes nok en årsak til dette, som antakelig delvis må søkes lokalt, men som også delvis kan forstås ut fra at det ved begynnelsen av fasene er færre med samme bakgrunn og dermed kanskje et spinklere miljøfellesskap.

Flytteprosessenes påvirkning

For menn med norsk bakgrunn driver flytteprosessene utdannings-sammensetningen faktisk i positiv retning i **drabantbyen** i begge perioder. Selv om resultatet er skjevt til slutt, har innflytterne bidratt med et lite løft. Men dette sier jo noe om situasjonen i lokalbefolkningen. For kvinner virker flytteprosessen på samme måte på de to laveste trinnene, men samtidig også slik at innslaget på høyeste

utdanningstrinn svekkes. Verken for kvinner eller menn påvirker flytteprosessene mye.

I **småhusbebyggelsen** har det skjedd større endringer med hensyn til hvordan flytteprosessene påvirker utdanningssammensetningen. For **menn** var det en klarere positiv effekt av flytting i første periode enn i andre. I hovedsak skyldes det at de som bodde i småhusbebyggelsen og var midt i 50-årene i 1994, hadde mindre utdanning enn tilsvarende gruppe seks år senere. I 1994 var gruppen med videregående skole sterkt representert, i 2000 var det de med høyere utdanning som var det. Flytteprosessene endret ikke denne forskjellen så mye (jf tidligere avsnitt).

For **kvinner** gikk påvirkningen fra flytting motsatt vei, spesielt i annen periode. Vi har nevnt kombinasjonen av økt utflytting og lavere innslag ved fasens begynnelse. Det var imidlertid svært mange kvinner med 12-årig skole der i 2000. Også dette innslaget ble litt svekket av flytteprosessen. Det var kun de uten skolegang som fikk økt innslag av flytting. Slik var det ikke i første periode. Da styrket flyttingene utdanningsstrukturen. Spesielt ble innslaget for de høyest utdannede jekket opp på bekostning av innslaget for de med videregående skole, som det også da var mange av ved begynnelsen av fasen.

Vanligvis er utdanningsstrukturene for menn mer følsomme for flytting enn for kvinner. Grunnen er at menn med høy utdanning jobber i privat sektor, mens kvinner i større grad jobber i offentlig sektor. For seniorenene i småhusbebyggelsen i Austad/Fjell er det motsatt. Antakelig har det lite med arbeidsmarkedet å gjøre. Kanskje har det noe med småhusbebyggelsens anseelse som boligområde i byen ellers å gjøre? Og antakelig har det å gjøre med at kvinnene født 1944-46 har andre preferanser enn kvinner født 1938-40. Det går som sagt et generasjonsskille mellom disse to gruppene av årskull, knyttet til forskjeller i livsstil, likestilling og yrkesvalg.

4.5 Inntekt

Som for utdanningsnivå registrerer vi inntektsnivået ved utgangen av fasen, altså når årskullene er i alder 62-64 år. Som inntekt regnes alt som mottas i form av lønn, trygd, sosialhjelp eller annet, altså det som vanligvis kalles alminnelig inntekt. Vi opererer med seks

inntektsklasser i intervaller på kroner 100.000. Skalaen er rigget opp etter inntektsbeløp for 2008, og inntektene for 2002 er for hvert kjønn hevet i henhold til økningen i gjennomsnittsinntekten på dette alderstrinnet i løpet av de seks årene. På dette stadiet har inntektsøkningen fra 2002 til 2008 vært 25 prosent for menn og 40 prosent for kvinner i befolkningen med norsk bakgrunn. Den voldsomt sterke økningen for kvinner skyldes at kvinnene født 1944-46 i mye større grad enn forgjengerne gikk ut i arbeidslivet som unge. For innvandrerbefolkningen var den tilsvarende inntektsøkningen 34 prosent for begge kjønn. Innvandrere i seniorfasen har altså fått sin del av inntektsutviklingen i landet.

Fordelingene på landsnivå

Tabell 4.8 viser fordelingene på landsnivå for begge landegruppene og vridningene på de ulike inntektstrinnene fra 2002 til 2008. Innvandergruppen har flere på lavinntektstrinnene, færre på de midlere trinnene og omtrent like mange som i befolkningen for øvrig på høyinntektstrinnene. Det er faktisk flere kvinner i innvandrerbefolkningen på høyeste inntektstrinn enn det er blant de norskskattede. Kvinnene har en jevnere fordeling enn menn, med langt flere konsentrert på laveste trinn og større samling på trinnene under kr. 400.000. Kun 15 prosent av kvinnene har større inntekt enn dette, for menn er det over dobbelt så mange, og hele 41 prosent av mennene med norsk bakgrunn tjente i 2008 mer enn dette.

Siden det er korrigert for nivåforskjeller rendyrker tabellen hvordan vridningene på aldersskalaen er kommet. Som for de andre aldersgruppene har inntektsutviklingen fra 2002 til 2008 virket polariserende for menn med norsk bakgrunn, med større andeler på de laveste og høyeste inntektstrinnene, og færre på de midterste. For kvinnene med norsk bakgrunn har utviklingen gitt motsatt virkning, med sterkere konsentrasjon på de midterste trinnene. Både for kvinner og menn med innvandrerbakgrunn har det skjedd en konsentrasjon med flere på midtsjiktet på skalaen (mellom kr. 200.000 og 300.000).

Tabell 4.8 *Inntektsfordeling for menn og kvinner på landsnivå. Tall for 2008 og med tall for 2002 oppregulert til 2008-nivå i følge inntektsutviklingen. Personer i alder 62-64 år. To landegrupper. Endringsstall 2002-2008.*

Menn	Innvandrere			Øvrige befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
0-100.000	7	+2	9	2	+1	3
100-200.000	19	0	19	13	-3	10
200-300.000	21	+2	23	23	-1	22
300-400.000	20	-1	19	26	-2	24
400-500.000	14	-2	12	16	+1	17
500.000 +	19	-1	18	20	+4	24
Resultat	100	0	100	100	0	100

Kvinner	Innvandrere			Øvrige befolkning		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
0-100.000	22	-2	20	13	-4	9
100-200.000	24	+3	27	28	+1	29
200-300.000	20	+2	22	25	+5	30
300-400.000	18	-1	17	20	0	20
400-500.000	8	0	8	9	-1	8
500.000 +	8	-2	6	5	-1	4
Resultat	100	0	100	100	0	100

Forskjeller og likhetstrekk ved utviklingen i bydelssonene

Tabell 4.9 viser tilsvarende inntektsfordelinger i områdene på de to tidspunktene. I 2002 var det så få med innvandrerbakgrunn i begge områdene at fordelingen ikke gir mening. Det samme gjelder for innvandrerkvinnene i 2008 i småhusbebyggelsen.

Innvandrergruppen av menn i **drabantbyen** i 2008 på Fjell hadde omtrent samme inntektsfordeling som menn i befolkningen for øvrig, men for begge grupper langt lavere enn på landsbasis. Kvinnene i innvandrerbefolkningen hadde en mer polarisert inntektsfordeling enn de øvrige, med langt flere på laveste trinn og langt flere på trinnene mellom kr. 300.000 og 500.000.

Tabell 4.9 *Inntektsfordelinger for menn og kvinner i de to områdene i Austad/Ejell i aldersgruppen 62-64 år. To landegrupper og to år.*

Menn	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
0-100.000	**	11	4	0	**	8	6	2
100-200.000	**	39	19	37	**	46	4	4
200-300.000	**	17	46	37	**	23	13	11
300-400.000	**	17	23	16	**	8	20	14
400-500.000	**	11	0	10	**	0	15	27
500.000 +	**	5	8	0	**	15	42	42
Resultat	100*	100*	100	100	100*	100*	100	100

Kvinner	Drabantbyen				Småhusbebyggelsen			
	Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning		Innvandrer- befolkningen		Øvrige befolkning	
	2002	2008	2002	2008	2002	2008	2002	2008
0-100.000	**	27	5	3	**	**	9	13
100-200.000	**	36	45	35	**	**	21	14
200-300.000	**	0	37	50	**	**	23	36
300-400.000	**	27	8	10	**	**	26	17
400-500.000	**	10	3	0	**	**	15	12
500.000 +	**	0	2	2	**	**	6	8
Resultat	100*	100*	100	100	100*	100*	100	100

* Svært få personer i sonen, ** For få personer i sonen

I innvandrerbefolkningen var det ikke så store forskjeller mellom drabantbyen og småhusbebyggelsen for menn (det er for få kvinner til å kunne si noe). For de med norsk bakgrunn er kontrasten mellom sonene ekstrem. I småhusbebyggelsen er inntekten mye høyere enn på landsbasis. På begge tidspunkter har 42 prosent av mennene med norsk bakgrunn inntekt over 500.000 kr., og over 20 prosent av kvinnene hadde på begge tidspunkter inntekt på over kr. 400.000.

I fortsettelsen ser vi på hver bydelssone for seg. Utviklingen for seniorbefolkningen kan bare studeres for dem med norsk bakgrunn. Innvandrerbefolkningen er for liten.

Drabantbyen

Utviklingen i drabantbyen viser for **kvinner** en sterkere konsentrasjon omkring de midtre inntektstrinnene. En høy andel har fra 2002 til 2008 tatt steget over grensen til kr. 200.000. Det er imidlertid fortsatt svært få som tjener mer enn kr. 400.000.

Også for **menn** går også tendensen til en viss grad i retning av konsentrasjon, men her ser det i større grad ut til at inntektsutviklingen er todelt, på hver sin halvdel av skalaen. På nest nederste trinn har det skjedd en markert økning på bekostning av trinnene over og under, og det samme har skjedd på nest øverste trinn. Det er imidlertid ingen menn i drabantbyen i 2008 som hadde inntekt over 500.000 kr.

Alt i alt tror vi inntektsutviklingen i drabantbyen ikke kan tolkes som positiv, spesielt ikke for menn. For menn har gjennomsnittsinntekten avtatt litt, selv om det i 2008 ikke lenger er noen som tjener under kr. 100.000. For kvinner har gjennomsnittlig inntekt økt, men konsentrasjonen i fordelingen har likevel ført til at det er blitt færre og svært få på de to øverste inntektstrinnene.

Småhusbebyggelsen

For personer med norsk bakgrunn i småhusbebyggelsen er utviklingen mer positiv. For **menn** er den helt entydig positiv, ved at den høye andelen på øverste trinn har holdt seg, og at all endring lenger nede på skalaen har hopet seg i økning på nest øverste trinn. Dette har ført til at hele 69 prosent av mennene i småhusbebyggelsen i 2008 har tjent mer enn kr. 400.000, mot 41 prosent på landbasis.

For **kvinner** har utviklingen preg av konsentrasjon, om ikke like entydig som for drabantbyen. Det er riktignok blitt noen flere, og litt flere enn på landsbasis, som ikke har inntekt over kr. 100.000. Men det er blitt langt flere som har fått inntekt mellom kr. 200.000 og 300.000, og det er fortsatt langt flere enn på landsbasis som har inntekt over kr. 400.000, 20 prosent mot 12 prosent på landsplan. Slik var det også i 2002, men i 2008 finner vi flere av dem på høyeste inntektstrinn.

I **småhusbebyggelsen** går inntekts- og utdanningsutviklingen til en viss grad ”hånd i hånd”, inntektsutviklingen kanskje et hakk vassere. For **drabantbyen** er det ikke så lett å se noen klar sammenheng mellom utdannings- og inntektsutvikling i seniorgruppen. Men så har det heller ikke vært så veldig store eller entydige endringer. Konsentrasjon av inntektsfordeling følger ikke nødvendigvis av en mer konsentrert utdanningsfordeling eller omvendt.

Flytteprosessenes påvirkning

Siden det er nokså mye flytting også i seniorfasen, har vi undersøkt litt om hvordan flytteprosessene for de med norsk bakgrunn påvirker fordelingene. De endringene vi foran har sett på over tid, har å gjøre med de forskjellene som følger av at vi ser på to sett med årskull født med seks års mellomrom. De endringene vi nå kort kommenter nedenfor, har å gjøre med det som skjer via flytting innenfor de samme årskullene i løpet av åtteårsfasene.

I **drabantbyen** virker flytteprosessene litt forskjellig i de to periodene, og variasjonene er heller ikke like for kvinner og menn. Vi finner altså ikke noe entydig mønster med hensyn til hvordan flytting påvirker inntekt i seniorfasen. For **menn** har flytting bidratt til å styrke inntektsfordelingen i første periode, mens den i annen periode svekker inntektsfordelingen. Det er imidlertid ikke verre enn at det bare er en liten ”fram-og-tibakejustering” på midtre og nedre del av skalaen. Vi tolker det som at flytting i seniorfasen ikke har så sterk sammenheng med inntekt. For **kvinner** kan de st se ut som sammenhengen er litt sterkere. Betydningen av flytting vært mer positiv i annen periode, og den har også bidratt til at inntektsfordelingen er blitt mer konsentrert i 2008 enn den var i 2002. I første periode var påvirkningen av kvinnenenes flytteprosesser i drabantbyen mer på linje med hvordan inntektsfordelingen mer systematisk vris som følge av flytting i småhusbebyggelsen, nemlig til at det blir flere på de to laveste trinnene og på nest høyeste trinn – altså tendens til polarisering.

I **småhusbebyggelsen** er påvirkningen fra flytting som antydnet mer systematiske enn i drabantbyen. Både for kvinner og menn, og i begge perioder, fører flytting til at det blir flere på de to laveste trinnene og flere på nest høyeste og til dels høyeste trinn. Flytteprosessene har altså en klart polariserende effekt på inntektsutviklingen i småhusbebyggelsen. Disse vridningene er ikke veldig sterke, men de er helt systematiske for begge perioder og begge

kjønn, og viser at flytteprosessene for den befolkningen i småhusbebyggelsen med norsk bakgrunn har en klar påvirkning på inntektsfordelingen i polariserende retning. Med til bildet hører i tillegg at det er mange med høy inntekt i bebyggelsen, og at flyttingene i seniorfasen bare svekker litt.

4.6 Sosialhjelp

Som mottakere av sosialhjelp regner vi dem som har fått støtte minst to år i løpet av åtteårsfasen. Et enkeltår med sosialhjelp velger vi altså å betrakte som et mulig unntak eller en tilfældighet. På den måten får vi i større grad identifisert de tyngste brukerne av sosialhjelp.

På landsnivå er det svært få med norsk bakgrunn som har mottatt sosialhjelp blant seniorenene. Det har vært en liten nedgang i seksårsperspektivet, fra 2,5 til 1,8 prosent for begge kjønn.

Blant menn med innvandrerbakgrunn var det henholdsvis 13 og 10 prosent i de to periodene, blant kvinner 6 prosent i begge perioder. Som for de yngre var det altså flere menn med innvandrerbakgrunn som mottok sosialhjelp i første periode enn i andre, det var kun for ungdommen at det også gjaldt kvinner.

Blant seniorenene i **drabantbyen** er det i motsetning til dem i etableringsfasen personer med innvandrerbakgrunn som i størst grad mottar sosialhjelp. Bak de svært høye tallene for innvandrerbefolkningen (venstre del i tabell 4.10) befinner det seg som nevnt ikke så veldig mange personer, men blant de få som bor der, er det mange som får sosialhjelp. For menn gjelder det begge perioder, for kvinner kun i første periode. I annen periode er det ingen av kvinnene med innvandrerbakgrunn som har mottatt sosialhjelp i løpet av seniorfasen.

For befolkningen for øvrig er det også mange sosialhjelpsmottakere, sammenlignet med nivået på landsbasis. For menn er nivået tre ganger så høyt i begge perioder. Blant kvinnene kom det mange innflyttere som mottok sosialhjelp i første periode. I annen periode var det ingen. Kanskje skyldes omslaget det generasjonsskillet vi har omtalt en del ganger tidligere, ved at 68-kvinnene i drabantbyen tilpasset seg.

Tabell 4.10 *Andel i to landegrupper før og etter flytting som har mottatt sosialhjelp i løpet av seniorfasen. Drabantbyen og småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Periodene 1994-2002 og 2000-2008. Prosent.*

Menn	Drabantbyen			Småhusbebyggelsen		
	Start	Forløp	Slutt	Start	Forløp	Slutt
Innvandrere 1994-2002	40	-20	20	*	*	*
Innvandrere 2000-2008	22	+9	29	*	*	*
Øvrig bef. 1994-2002	16	-8	8	4	-4	0
Øvrig bef. 2000-2008	6	+1	7	0	+1	1

Kvinner	Drabantbyen			Småhusbebyggelsen		
	Start	Forløp	Slutt	Start	Forløp	Slutt
Innvandrere 1994-2002	42	0	42	*	*	*
Innvandrere 2000-2008	7	-7	0	*	*	*
Øvrig bef. 1994-2002	3	+12	15	0	0	0
Øvrig bef. 2000-2008	7	-7	0	0	0	0

* For få personer i sonen

Situasjonen for **småhusbebyggelsen** er kort fortalt. For det første er det så få seniorer blant innvandrerne at tall ikke bør oppgis (det står stjerner i tabellen, men det er ingen med sosialhjelp). Det er imidlertid heller ikke mange i den norskøttede delen av befolkningen som har mottatt sosialhjelp. Tallene er så lave i forhold til befolkningen at vi kan konkludere med at sosialhjelp blant seniorer som fenomen er fraværende i småhusbebyggelsen i begge perioder.

4.7 Barnetall

Også for barnetall registrerer vi situasjonen ved utgangen av fasen, dvs. vi ser hvor mange barn hver enkelt hadde fått når de var 62-64 år. Vi relaterer fortsatt barnetallene bare til kvinnene.

Siden barna ikke lenger bor sammen med foreldrene kan barnetallene i større grad tolkes som en levkårsindikator enn et familiekjennetegn for seniorgruppene. Mange av disse barna er i etableringsfasen, og inngår i de gruppene vi har sett på tidligere. Barnetallsfordelingene tolker vi derfor som indikator for trygghet i sosiale nettverk i nåtid og livsstil i tidligere år.

I denne aldersfasen er det som sagt for få personer med innvandringsbakgrunn til at disse kan analyseres. Vi ser derfor kun på personer med norsk bakgrunn.

Forskjeller og likhetstrekk ved utviklingen på landsnivå og i bydelssonene

Tabell 4.11 viser fordelingene både på landsnivå og i begge bydelssonene, samt vridningene på kvinnenes familiestørrelse fra 2002 til 2008. Tabellen viser *både* at det er store avvik i barnetall mellom kvinnene på Fjell (til høyre i tabellen) og landet forøvrig (til venstre i tabellen), *og* at det er store forskjeller mellom de to treårskullene på Fjell.

Tabell 4.11 *Fordeling av antall barn per kvinne i seniorfasen på landsnivå, i drabantbyen og i småhusbebyggelsen i Austad/Fjell. Prosent på to tidspunkter.*

	Hele landet			Drabantbyen			Småhusbebyggelsen		
	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008	2002	Endring	2008
0 barn	8	0	8	5	+30	35	9	-7	2
1 barn	10	+2	12	23	-23	0	16	-3	13
2 barn	33	+9	42	20	+13	33	36	+22	58
3 barn	30	-3	27	35	-8	27	25	0	25
4+ barn	19	-8	11	17	-12	5	14	-12	2
Resultat	100	0	100	100	0	100	100	0	100

På **landsbasis** er det 8 prosent som er barnløse i begge treårskullene, det vil si barnløshetsandelen var lik. Tabellen viser imidlertid videre at det var vanligere blant kvinner i Norge født i slutten av trettitallet å ha mange barn enn det var for kvinnene som var født på midten av førtitallet. I det første treårskullet fikk ca. to tredjedeler to eller tre barn fordelt ca. 50/50, mens i det andre begrenset over 40 prosent seg til bare to barn. Andelen som fikk fire eller flere gikk ned fra 19 til 11 prosent. Dette er et typisk utslag av det nevnte generasjonsskillet som har funnet sted.

I **drabantbyen** ser vi et ganske annerledes mønster for de samme treårskullene. Barnløshetsandelen var ganske lav i første gruppe. Tabellen viser at det ikke var uvanlig at disse kvinnene fikk mange

barn, slår man sammen alle med tre barn eller fler ligger tallet faktisk over landsgjennomsnittet. Det er likevel andelen med ett barn i dette treårskullet som skiller seg ut med mer enn dobbelt så mange som landsgjennomsnittet.

Endringene fra 2002 til 2008 er tildels svært store. Særlig går barnløshetsandelen dramatisk opp. Svært mange kvinner i 50/60-åra uten barn bor nå i drabantbyen, ingen med bare ett barn og få med bare to relativt til landsgjennomsnittet. Endringen fra å være et område for personer som har hatt mange barn til å bli bosted for mange som aldri har hatt barn, er rimelig slående. Økningen i tobarnsgruppen på landsbasis finner vi imidlertid igjen også i drabantbyen.

I kontrast til dette ser vi at **småhusbebyggelsen** i Austad/Fjell har få barnløse, og langt færre i siste gruppe enn i første. Utviklingen har altså gått i motsatt retning i forhold til drabantbyen. Økningen i tobarnsnormen har vært sterkere enn på landsbasis, med nesten 60 prosent i denne gruppen. Ett- og trebarnsinnslagene er omtrent som i landet ellers, mens andelen kvinner som har hatt store barneflokker forsvant fra første til annen gruppe av kvinner. Småhusbebyggelsen har kanskje blitt vurdert som å egne seg best for mindre familier?

Flytteprosessene i seniorfasen har ikke påvirket disse strukturene og forskjellene i dem i særlig grad. Det har derfor liten hensikt i å se nærmere på dem for disse årskullene av kvinner.

Litteratur

Barstad, Anders et al (2006): Levekår og flyttemønstre i Oslo indre øst. Rapport 2006/15. Statistisk sentralbyrå 2006.

Statistisk sentralbyrå (2010): SSBs individuelle flyttehistoriemateriale. Oppdateringer, analyser, publikasjoner. NIBR/SSB, 1991-2010.

Sørli, Kjetil og Havnen, Eli (2006): Levekårsutvikling og flytting i Groruddalen. NIBR-notat 2006:137. Norsk institutt for by og regionforskning.